

МЕНИН ҰАТАНЫМ

„ҚАРАҚАЛПАҚСТАН“ БАСПАСЫ
НӨКИС—1968

Байшияз Қайыпназаров—лирик шайыр. Оның лирикаларында сүйіккі социалисттик Ұатанымыздың сулыұ тәбияты, оның уллылығы, совет адамлары, олардың дәретиўшилик мийнетлери кең көкиреклилик пенен жырланады. Китаптағы қосықларда муҳаббат, дослық, гөззаллык хәм адамгершилик ҳаққындағы терең мәнили қатарлар бар. Шайырдың қосықлары сондай мазмунлы, сулыұ сөзлерге бай.

Қолыңыздағы кітапқа шайырдың жаңа қосықлары, балладалары менен бирликте ертеректе жазылған айырым қосықлары, сондай-ақ қайта нсленген белгилі „Палўанбек“ поэмасы жиберилип отыр.

КҚ 2 Қайыпназаров. Б.
Қ 25 Мениң Ұтаным. Нөкис.
„Қарақалпақстан“, 1968. 160 бет.

ӨЗИМ ТУЎРАЛЫ

Мен дини айтпайман өзим туўралы,
Қосықларым сөйлер өмир баянды.
Кимде-ким изертлесе жазған тарымды,
Хәр қосықтан хәр бир күним аянды.

Шийрин жемис беріуі үшін елиме,
Алма нәлин сқтим мөлдек жериме.
Шақасы жабылған нарұан болды да,
Өсти, мен ырзаман төккен териме.

Алма көрки көзге оттай басылған,
Қапталынан жүзим өсип асылған.
Екеуі де мийнетимнің жемиси,
Тола түсер дәстурханға ашылған.

Алма менің жел жағыма панамсаң,
Күнге күйіп келсем салқын саямсаң.
Қартайғанда қолтығымнан демеуши,
Сүрниккенде сүйеуімсең таянсам.

Мийуаларын аямаған алмадай,
Әрманларым шынлық болды алдамай.
Қосық болып түнлердегі ойларым,
Ақ қағазға ағылады арнадай.

Алма сени алма десе, ал деймен,
Алыу үшін жылда мийуа сал деймен.
Меннен соңда менің нәуше гүлиме,
Пана болып, сая болып қал деймен.

1967-жыл.

ЖЕҢИМПАЗ ХАЛҚЫМ

Гайратына көнди, жер баурын ийди,
Ақ жүзиңди аспандағы күн сүйди.
Ақ билеклер ақ алтыннан тау үйди,
Жеңис қутлы болсын жеңимпаз халқым.

Бөрши таудан, Ай бүйірден, Қырық қыздан,
Төбе-төбе ақ тауларды турғызған,
Халық айлансын бағадыр мәрт ул-қыздан,
Мийнети жемисли, иси соз халқым.

Хұр сәтке ытайық мийнетке қайым,
Шамурат ата менен Амангүл, Айым,
Таудай табыс үйер гүз келген сайым,
Атларын алтыннан ойып жаз халқым.

Хожамурат, Дәуимжар, Пиржан, Қурбанбай,
Тойларда ортаға шыққан палұандай.
Қызыл кәруанларды баслап турғандай,
Жеңислер жолында ышқы паз халқым.

Жүйрик ол жүйрикпе алға өтпеген,
Жарыс гүзарына түстиң көп пенен,
Тауыңды жаздырмай усы пәт пенен,
Жеңис шыңларына қолды соз халқым.

Мол өним таярлар бәхәр жазларын,
Жүзи жаркын болған жеңимпазларым,
Жер көкти жаңғыртып жеңис сазларын,
Озып киятырсаң бәрха оз халқым.

ЛЕНИН ҲАҚҚЫНДА ҚОСЫҚ

(1. Сурковтан)

Мийнет майданында, жеңис тойында,
Тың жер ашып, жаңа қала салғанда,
Өз мәмлекетимиз, өз жеримизде,
Биз қосық айтамыз Ленин ҳаққында:
Өлмес идеяың байрағы—Ленин!
Қараңғыны серипкен нур жақты—Ленин!
Коммунизм дүзип атырған халықтың,
Исенер үмити, қууаты—Ленин!

Ленин деген сөз түсиникли тиллерде,
Ленин тууы исенимли қолларда.
Ол халық пенен мәңги жасап турады,
Ол армиямыздың мәртлик ураны.
Өлмес идеяың байрағы—Ленин!
Қараңғыны серипкен нур жақты—Ленин!
Коммунизм дүзип атырған халықтың,
Исенер үмити, қууаты—Ленин!

Дауылдан ояпған кең пайтах жерде,
Қозғалды миллионлап ериксизлерде,
Сауашта яд етип Лениннің атын,
Коммунистлер берди өзинің антын,

Өлмес идеяның байрағы—Ленин!
Қараңғыны серипкен нур жақты—Ленин!
Коммунизм дүзип атырған халықтың,
Исенер үмити, қууаты—Ленин!
Батыл, күшли айқас—ұақты болады,
Дүнья халқы жоқ қылады бугауды,
Үйренип Ленилик гвардиядан,
Жеңистин жолына түседи жәхән.
Өлмес идеяның байрағы—Ленин!
Қараңғыны серипкен нур жақты—Ленин!
Коммунизм дүзип атырған халықтың,
Исенер үмити қууаты—Ленин!

БАХЫТЛЫЛАРМЫЗ

Биз шадлымыз, бизиң кеўлимизде йош,
Биз курғынбыз, бизиң ўақтымыз да хош.
Биз сўйемиз туўысканлық, дослықты,
Бахытлы жаслықты, ўақты хошлықты.

Күтә қызық бизиң кеўилли өмир,
Қуўанышлы, шадлы, бахытлы дәўир.
Қайғымыз жоқ, шадлығымыз артады,
Қызықтырып кеўлимизди тартады.

Талантлы жаслармыз талпынған өрге,
Туўысқан дослармыз, тилеклер бирге.
Тийсе душпан егер бир күни бизге,
Тоз-тозын шығарып, тығамыз гөрге.

Тәп берсе таярмыз, қайтпас күшимиз,
Талай душпанларды жеңдик, жеңемиз.
Тұтыссақ жығамыз, басымбыз жаўға,
Тап-таяр турыппыз Ұатан қорғаўға.

Қолда карыў, астымызда арғымақ,
Қырағы ер турмыз Ұатанды қорғап.
Қандай тәсил етип топылса да жаў,
Қыйратамыз, қасла жибермеймиз саў.

1940-жыл.

ЖАҚСЫ

Жер кийинсе көк дарайы,
Көзлерге ысық шырайы,
Жағымлы қауа райы,
Бәхәрден көркем жаз жақсы.

Яр сырын жүрекке түйген,
Өзи қалеп кеуіл берген,
Шын ашыққа сулыұ сүйген,
Жан алар жылұа паз жақсы.

Тәсир етсе ой-санаға,
Шертилсе түрли намаға,
Кеулиң кетип тыңламаға,
Гәхи сәубет, гә саз жақсы.

Хәр нәрсениң орны басқа,
Халқын хор етпеген қасла,
Ел перзенти болған жасқа,
Хәр исте өнерпаз жақсы.

Пайдасын тийгизип елге,
Халық ұшын туұылған ерге,
Шомылса да қара терге,
Мийнегтен көрген хәз жақсы.

1946 -жыл.

ЖЫР АРНАСЫ

(Наўайыға)

Наўайы—ол жыр арнасы,
Сағасы таўсылмас булақ.
Қымбатлы шийрин сөзлерин,
Тыңлаўдан жалықпас қулақ.

Хәўес еттирин сөзине,
Тыңлаўшының кеўлин бурды.
Ой теңизиниң өрине,
Уллы талант қулаш урды.

Қыял дәрьясында жүзди,
Заманында бахтын сынап.
Сөзден сулыў маржан дизди,
Қалды мийрас халыққа унап.

Әдебият майданында,
Ойы дәрья киби ақты.
Терең ойлы дана шайыр,
Қыялы—қус қанат қақты.

Ушты бәлент шыңды гөзлеп,
Көкте күнге талўас етти.

Толқынланған океандай,
Кеўлинде йош пәрүаз етти.

Шайырлық шыңына шығып,
Тилден җасыл дүрлер шашты,
Қыйынлық бөгетин жығып,
Нәўпир жырға саға ашты.

Ада болмас ағыслы жыр,
Тынбай аралап ел ишин.
Бизиң күнге келип жегти,
Сөз җинжиси жойытпай күшин.

Халық умытпай сақлап келди,
Көркем сөз маржанын танып.
„Фархад җәм Шийрин“ қыссасын,
Мен оқыдым мийрим қанын.

Дәстанларын кеўлим сүйип,
Оқығанда йош артады.
Сондай сулыў жазылған сөз,
Ериксиз өзине тартады.

Наўайы — ол жыр арнасы,
Сағасы таўсылмас булақ.
Қымбатлы шийрин сөзлерин,
Тыңлаўдан жалықнас кулақ.

1947-жыл.

ЛЕНИН ҚАЙДА

(И. Байтөмировтан)

— Ленин кайда? — дегенге
— Ленин елде, — деймен мен,
Адамның кеулин жасартқан,
Солымас гүлде деймен мен.

— Ленин кайда? — дегенге
— Суұымас күнде, — деймен мен,
Ай күндей болып күлімдеп,
Тур хәр үйде деймен мен.

Нан көтерген баланың
Қара қызыл жүзине
Уллы Ленин дийдары,
Түседі сонда көзине.
Жағасы оттан жаралған
Пионер күлсе шаңқылдап,
Күлкиси дей бер Ильичтің,
Қууанып тұрған жарқылдап.

Рабочий шад болса,
Жақсы бир исти питкерип,
Оғанда Ленин дей бергил,
Қуяшты тұрған жеткерип,

Колхозшы тасып жемисти,
Елеслетсе теңизди,
Онда да биз көреміз,
Уллы дана Ленинді.

МЕНИҢ РЕСПУБЛИКАМ

Уллы Октябрь алтын таңында,
Қайга туұылған Ұатан-анадан.
Ленин орнатқан бахыт бағында,
Өскен елимсең азат абадан.

Уллы рус халқы аға қәдирдан,
Дослық жәрдемін берди иним деп:
Еркин елимде хәмме туұысқан,
Бир үй ишинде өстик күлимлеп.

Бизге туұысқан уллы партия,
Етти басшылық ғамхор мудама.
Коммунизмди дүзип атырған,
Бизлер советтиң жана адама.

Жан республикам мениң Ұатаным,
Сенде жасадым жигирма бес жас.
Сеннен күш алдым, тасгы куұатым,
Болдым майданда улларыңа бас.

Сени жанымдай сүйген улыңман,
Ата журтымсаң кымбат өзиме,
Елим нурыстан, жерим ғүлистан,
Ұасыл топырағың сүрме көзиме.

Мени өсирген алтын бесигим,
Гөззал мақаным нуры көзимниң
Жеңис жолында өрле, бас алға!
Мақтанышым сен, даңқым өзимниң.

1949-жыл.

Кешеги ханлық дәуірде,
Қайғыдан жер гүңиренди.
Бүгінги совет дәуірінде,
Жасарды сахра гүлленди.

Басланған жаңа қаланың,
Әтирапына қарасаң,
Құлпырған жазық даланың,
Көркіне хайран қаласаң.

Қыр үстінде Бестөбе,
Көринеди булдырап,
Төменде жасыл, жас тоғай,
Өседі гүлдей жаудырап.

Шамал менен шайқалар,
Көк жапырақлы шақасы.
Сондай сулыұ тоғайлық,
Әмиўдиң еки жағасы.

Қандай көркем, кеўилли,
Көрсен, жүрсен жағалап.
Ойнар ерке қулындай
Толқынды толқын қууалап.

Усланбаған асаудай,
Умтылады суу алға.
Ақ көбик атып толқыны
Урады барып тик жарға.

Жар куласа ларс етип,
Суу демин тартып ишине.
Шегинип тағы урады,
Шыдамай толқын күшине.

Усындай пәтли ағыстың,
Соқпасында тұрса да.
Ашыұлы пәтин қайтарып,
Туұлаған толқын ұрса да.

Төсин жалап ағын суу,
Геүлесин сүйіп қуяш.
Сууға тиреп тумсығын,
Турыпты Тахиаташ.

Қандай уллы даңқлы жер,
Әмиұдәрья жағасы.
Тахиаташтың жанында
Еки каналдың сағасы.

Бир жағы Ленин каналы.
Бир жағында Қызкеткен.
Қудиретли халық күши
Суу менен шөлди гүлленткен.

Буннан бетер көркейип,
Гүлленеди кең дала.
Кең далаға жарасып
Бой тиклейди жас қала.

1952-жыл.

ТАҰ ГҮЛЛЕРІ

(*Иван Вазовтан*)

Салқын тартқан тауда тиреген көкті,
Ким ушын көгерип тұрыпсыз гүлдер?
Әжайып көрікті ким инам етті?
Аспан уллары ма, сүйіуіші кимлер?

Сақ қыранның тұрған жерінен пәсте,
Ким ушын өсесіз, гүллейсіз сизлер?
Қай ышқыға дүзетесіз гүл дәсте?
Кимнің көркіне көрік бересіз сизлер?

Кимнің ерлігіне сауға боласыз,
Хәм дөніп тұрасыз тойда қай жерде?
Тау гүлдері, көзді қызықтырасыз,
Сары ма, қызыл ма, көк пе, қай түрде?

Бунда қыйын емес өліуде онша!
Кәбириңди аспан гүзетсе хәр күн.
Хәз етип уйықласам уйқым қанғанша,
Гүлдер арасында, тыныш хәм еркін.

ТОЙҒА КЕЛДИК

(Жолмурза ағаның елу жасқа толған күніне)

Тойға келдик, таныс, биліс, дос келди
Бәри қуанышлы, бәри хош келди.
Әдебиат ақсақалын қутлықлап,
Қәлем келди, қағаз келди, йош келди.

Сүйсиніп тыңлаған шийрин сөзіңди,
Инилерің баса шыққан изіңди,
Жолмурза аға, усы үлкен той күні
Шын жүректен қутлықлайды өзіңди.

Жырымызға жырдан қостың үлесті,
Геройларың бизің менен бир өсті.
„Палұан қыз“ ды тыңлап Жапақ бақсыдан,
Оқығанбыз, „Қыз кеткен“ди, Гүрес“ти.

„Айгүл-Абат“ыңның даңқы жайылды,
Көрмеген әрманда, көрген қайылды.
Ешейінде сөзге дилұар болса да,
Мақтауға әз екен шайыр шайырды.

Өскен елің өңіріңе такты гүл,
Қәлеміңнің қәмбил болған уақты бул.

Жазған жыры жол тауса ҳәр жүрекке,
Әдебият солдатының бахты бул.

Тойға келдик, таныс, билис, дос келди,
Бәри қуўанышлы, бәри хош келди.
Әдебият ақсақалын қутлықлап,
Қәлем келди, қағаз келди, йош келди.

1960-жыл

МӘҢГИГЕ ЖАС ХАЛЫҚ

(*Ованес Шираздан*)

Әсирлердің иркин болмас пәти бар,
Үлкен тауларды да қулатар, унтар.
Бундай күшке мойымайсаң сен бирақ,
Буйра шашларында көринбейди ақ.
Жазық маңлайыңда хеш бир жыйырық жоқ,
Сөнбейди көзінде жалын атқан шоқ.
Мийнет сүйген қолың тилер не бер деп,
Неге десең исленбеген ислер көп.
Пәтли жүрис еттің келешекке сен,
Қорқыуды да, өлиуди де билмейсең.
Кимде-ким уақытгы дос тутса егер,
Ол адамда қайнар таскын күш-жигер,
Сондай болып келдің усы өмирге,
Қартаймайсаң, жас халыксаң мәңгиге.

Алтын көл ишінде қайықтай қалқып,
Трактор үстінде отырсаң шалқып,
Атызыңа келдим қармасын айтып,
Сәлем қолыңды бер, қарма Айымжан.

Ислеп жүрген жерің Ленин колхозы,
Пахта атызының жақты жұлдызы,
Мийнет сүйген халықтың искер ул-қызы,
Бәрінен де алда жүрсең Айымжан.

Қайтып шықпау үшін тауып шарасын,
Тамырынан құртып шөптің қарасын,
Жақсы тәрбиялап қатар арасын,
Күткен пахтаң көзге ысық Айымжан.

Атыңды еситип изледім сени,
Излеуімде бар көп себеп, көп мәни,
Өзінди көргенде айрықша мени,
Еткен исің сүйсіндірди Айымжан.

Мийнетінди көрдім қәр түп пахтадан,
Искерлерди жаным сүйіп мақтаған,
Ал сен өз орныңды құрмет тахтадан,
Алтын гүзде ақ тау үйіп Айымжан.

Бийик минаралы Бухар жеринде,
Бир әжайып гүл өспити жетилип.
Болдырарма тилегимди менінде,
Бағманынан сорап көрсем өтинип.

Мени кабыл етсе жапырағын жайып,
Алдымда ашылып турса усы гүл.
Ийскелеп көрсем етпесе айып,
Үзсем шақасына келтирмесем зил.

Қулпы дөнип жайнай түссе жамалы,
Қайыл болса, көнсе қолыма алсам.
Ай жүзин желписе таңның самалы,
Дийдилеген жерге көтеріп барсам.

Отырғызсам үйрениссе багыма.
Долана-долана өссе ҳәр күни
Жүрегимди тартар жағар жаныма,
Көздің отын алар Бухара гүли.

Мениң көрген гүлим ағласы гүлдің,
Шақасын ийилтер бұлбили болсам.
Үстинде ушсамда бир неше елдин,
Мен айланып келсем тек соған қонсам.

1962-жыл

Қолы күс-күс, жарық-жарық табаны,
Жалаң аяқ гезген жазық даланы,
Талтан кескен қайқы таяқ қолында,
Көриппедиң сары шопан баланы.

Ай далада айдағаны қой еди,
Сықылы жоқ, собырайған бой еди,
Хәзир қайда, хәзир қандай кәсіпте,
Билсең сөйле, бұрығысын қой енди.

Сол жыллары ақ қой бағыұды талапты,
Оқыұ оқып, сауат аша баслапты,
Баяғыда күс-күс болған колына,
Таяқ емес қағаз, қәлем ушлапты.

Ақбас, жантақ өскен шеңгел арасын,
Қум басында шоқ жыңғылдың саясын,
Хат исинде, кәнт ишинде жүрсе де,
Ол күсейди, сол қой бакқан даласын.

1965-жыл.

ЕМЕН

(В. Сосюрадан)

Шоқ шақасын шайқап емен,
Ойға шүмди таң алдында,
Нәлетий оқ тилкимлеген,
Жарасы бар қабығында.

Еске алды гүзги думанды,
Хәмде ызғар жер ийисин,
Жәлладлардың партизанды,
Атайын деп әкелгенин.

Азаптан ерни дирилдеп,
Самал жулқып жыртық тонын,
Искен терли қолы еплеп,
Сыйпады құрғақ қабығын.

Атылған оқ оттай болып,
Оннан өтип буған тийди,
Шақалары қолдай болып,
Жас маңлайын сыйпай берди.

Ойға шүмип тур қылт етпей,
Щиреси сорғалап бірдей,

Нәлетий оқты қабыл етпей,
Түсти жерге сепкен дәндей.

Оқ түсти сүрилген жерге,
Көкте көшкен булт түнерди,
Окқа мәңги бизиң елде,
Атылыўға жол бермейди.

Азап көрген шақасы мол,
Гөзлер көкте күн шуғласын,
Сыйпагандай сол исик қол,
Еменниң қуў қабыршағын.

ШОТЛАНДИЯ БАЛЫҚШЫСЫ

(*А. Сурковтан*)

Түн бойы қум гезип не қылып жүрсең?
Түн қуға алмайды қайғыңды, билсең.
Атлангхтың толқынлары биргелки,
Изиңнен көбигин жайып жиберди.
Ийтлер үрип атыр поселка жақта,
Сениң көзлери көк балықшын қайда?

Түн өтеди, бірақ умытпайсаң сен,
Қалай барғаныңызды жағысқа шекем.
Қалай ол ышқыдан канатланғаның,
Қалай оның сени кушақлағаның,
Сен батыл, бахытқа жеткенлигинди,
Шарфыңды естелик еткенлигинди.

Бирден көтерилди үйдей толқынлар,
Тынышлықты бузып кетти дауыллар,
Ески есалаңдай қуйын ишінде,
Жылдырым жарық етти суудың үстінде,
Қумда, балықшылар ишиндесең сен,
Сағынып келмеген ярды күтесең.

Гүңгирт толқын қалың терең хәм түпсіз,
Балықшыны алып келмеді теңіз.
Текте оның досты қара жар тастан,
Көк шарфты излейберди тынбастан,
Суудай таза мухаббатың, өмириң—
Бир бахытсызлыққа тап болды, сениң.

1956-жыл

ҚАРАҚАЛПАҚ ПАХТАСЫ

Жүзіндеги жарасығы жеримнің,
Кеуіл тоғы хал-кууаты белимнің,
Қарапайым хәм мийнеткеш слимнің,
Даңқын жайған қарақалпақ пахтасы.

Маңлайдан тер төккен бууының белди,
Кууанышқа бөлеп ақ кеуіл елди,
Үйін-үйін болып қырманға келди,
Кәрұан-кәрұан қарақалпақ пахтасы.

Жеңисли исине хәмме сүйінген,
Батыр халықтың қолы менен үйілген,
Ақ жумақтай мунарланып көрінген,
Аппақ-аппақ қарақалпақ пахтасы.

Жерге шигит сепсе алын жыйғаны,
Ана жердің кушағына сыйғаны,
Атызларда ақ таулардай қырманы,
Үйилип тур қарақалпақ пахтасы.

Октябрь таңының күяшы түскен,
Әмиу жағасында жаудырап өскен,
Сақый ана жерде ашылып піскен,
Шағырайған қарақалпақ пахтасы.

Адамның күшине жер бауырын ийип,
Ақ қырман турғандай аспанға тийип,
Жыл-жылдан көбейип буннан да бийик,
Үйиледи қарақалпақ пахтасы.

1966-жыл.

Уллы Октябрьдің үнимиз бизлер,
Азатлық таңының күнимиз бизлер,
Бул бахыт бағының гүлимиз бизлер,
Бизлер миннетдармыз дана Ленинге!

Жалынлы жүреклер, қырағы көзлер,
Космос кеңлигине салғанда излер,
Онда байрақ алып барғанлар бизлер,
Бизлер миннетдармыз дана Ленинге!

Шынлыққа үйренген шынлықты сөзлер,
Мәртликке үйренген мәртликти гөзлер,
Мәртлерден үйренген мәртлермиз бизлер,
Бизлер миннетдармыз дана Ленинге!

Шақырса майданлар, шақырса дүзлер,
Шақырса бәхәрлер, шақырса гүзлер,
Женилмес күш болып барамыз бизлер,
Бизлер миннетдармыз дана Ленинге!

1967-жыл

ҰАТАН ТУҰРАЛЫ ҚОСЫҚ

(Лебедев — Кумачтан)

Оғада кең мениң туұылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай баска елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

Арқа теңизлерден, түслик таулардан,
Москвадан алыс шетке шекем ең,
Адам ийесиндей аралайды еркин,
Кушақ жетпес өз ұатанын жүдә кең.
Барлық жерде турмыс дархан абадан,
Кең жайылып аққан Волгадай тасып.
Бизде ғаррыларға сыйласық құрмет,
Бизде жаслар ушын барлық жол ашық.

Оғада кең мениң туұылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай басқа елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

Егислик жерлерге жетпейди көзиң.
Қаламызды санап шыға алмайсаң,
Мақтанышлы „жолдас деген сөз бизиң“
Бизге барлық сулыұ сөзден қымбатсаң.
Бул сөз бенен бизлер өз үйимизде,
Ақ қара деп айрылмаймыз ҳеш қашан,
Бул сөз бизиң бәримизге таныс сөз,
Оның менен бизлер бирге туұысқан.

Оғада кең мениң туўылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай басқа елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

Бизин ишимизде зият адам жоқ,
Хәрким исине қарай наградланды,
Алтын сыя менен жазамыз бизлер,
Хәммемизге бирдей халықлық законды.

„Оқыўға ислеўге хәм дем алыўға,
Хәр адамның барлық ўақта ерки бар.
Усы даңқлы сөздин уллы мәнисин,
Жоқ ете алмайды ҳешқандай жыллар.

Оғада кең мениң туўылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай басқа елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

Бәхәр самалы ескен елимизде халық,
Күннен күнге қуўанышлы жасайды,
Гей елде адамлар бизлердей болып,
Сүйисип, күлисип ойнай алмайды.

Душпан бизди жоқ етиўди тилесе,
Биз де қәхәрленип қабақ үйемиз.
Ўатанды қорғаймыз ғамхор анадай,
Хәм оны сүйикли ярдай сүйемиз.

Оғада кең мениң туўылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай басқа елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

МЕН СҮЙЕМЕН

Октябрь: — Әмиў анама
Нур берди, қанат берди.
Трактор берди далама,
Халқыма қууат берди.
Шоманай, Қырққыз шөлине,
Суу берди, қайта жан кирди.
Бахыт берди елиме
Ел жасарды, сән кирди.
Сол ушын мен сүйемен,
Партияны, Ленинди!

Дөретип, дүзип атырман,
Көркейтпін азат дәуирди.
Мийнетте палұан батырман,
Қорғайман тыныш өмирди.
Жеңісім безеп турыпты,
Гүреске толы ҳәр күнди.
Өзиме берип қойыпты,
Өз бахтымды, еркимди.
Сол ушын мен сүйемен,
Партияны, Ленинди!

Қосмостан да бийикпен
Ай бағынып, күн күлди.

Кең әлемге көрікпен,
Қадірлеймен бул күнді.
Шад болып шағлап жүріппен,
Жүзімнен жыймай күлкімді.
Өмірге қоса өріппен,
Өз интам, өз кеулімді.
Сол ушын мен сүйемен.
Партияны, Ленинди!

1967-жыл.

КҮН ДЕП ҚАРАСЫН МАҒАН

Октябрьде таң атты,
Нур болып шықты Ленин.
Нур әлемди жайнатты,
Күн болып шықты Ленин.

Еркінлікке ел менен,
Бир болып шықты Ленин.
Ырғатылған жел менен,
Гүл болып шықты Ленин.

Менде тацның гүлимен,
Бахыт алған, нур алған,
Мәңги сөнбес сол күннен,
Мәңгиликке нурланған.

Көрсин жәхән көркимди,
Күн деп қарасын маған.
Көзге ысық сүйкімди,
Гүл деп қарасын маған.

Күн деп қараса маған,
Күн болып нур шашаман.
Гүл деп қараса маған,
Гүл ғұмшадар ашаман.

Гүлмен, жай гүл емеспен,
Космосқа барған гүлмен.
Боранды мүлик деместен,
Жүрегин жарған гүлмен.

Тилегим: барлық жерде,
Тикенексиз гүл өссин!
Таң атсын барлық елде,
Жүзлерине күн түссин!

Көзин ашсын хәмме бир,
Азатлыққа умтылсын,
Дүнья силкинсин дүр-дүр,
Езилиўден қутылсын!

Тазартып бар әлемди,
Гүл сыпырсын, нур жуўсын!
Қутлықлап бул қәдемди,
Бизнің қызыл туў тұрсын!

1967-жыл.

ЕРК ҚУМАР АЗАМАТҚА

Ерксізликтен түсіп кеткен еңсеси,
Көтер еңсенди сен, тиклен азамат.
Өз езиуішисине халықтың хәммеси,
Қарсы көтерилди, бил сен азамат.

Қара оны-солға көзинди ашып,
Дос пенен душпанды танып ал анық,
Халық ушын сөйлесең тилден дүр шашып,
Гүрессең, гүрести қууатлар халық.

Дүнья кызық, дүнья гүрес кызған жер,
Гүрес ҳақ ис ушып, сап хұждан менен,
Еркин жасау ушын жаулап ұрған ер,
Гүрес жеңгенніңше қас душпан менен.

Адам толы жумыры жер үстінде,
Өмир ушын, өлмеу ушын гүрес сен!
Бел бууынып беллесиуге түстиңбе?
Душпаныңды жерлеу ушын гүрес сен!

1967-жыл.

БИРИНШИ МАЙ КҮНІГІ ОЙ

Зауықланып бағдың таза гүлинен,
Рухланып халықтың шадлы үнінен,
Байрамлауға шықтым көпненен бирге,
Халық аралық Бірінші май күні мен.

Жерлерге қарасам гүлдер безеген,
Елдерге қарасам кәдін дүзеген,
Досларға қарасам душпан үстінен,
Жеңіп шығатуғын күшті сеземен.

Жәханға көз салсам хәм ой жиберсем,
Гүресте бір халықтың жеңгенин көрсем,
Зулматтан қутылған еңселеріндей,
Жең-жеңіл болады мениңде еңсем.

Бұл күн бизде байрам, байрам тамаша,
Жылда қууанышлы, жылда жаңаша,
Биз тыныш тойласақ, ал бұл дүньяның
Гейбир елдерінде өтер басқаша.

Гүресіп атырған Вьетнам елі,
Бомбалар астында бүгілмей бели,
Тынышлық орнатып байрамлау ушын,
Күн-түні қан кешіп журипти ери.

Парахат күнлерім, айларым мениң,
Парахат елдерім, байрамым мениң,
Бизлердей парахат жасап барлық ел
Байрамласа деген әрманым мениң!

1967-жыл.

БОЛСАМ

(Н. Хәзирийден)

Мен бир булақ болсам шөллермедим ҳеш?
Қайнап шығар едим таулар ишинен.
Дер едим кел меннен бир сарқым суу иш,
Өткенде бағшалар, бағлар ишинен.

Мен бир ағаш болсам, шынар болар ем,
Ҳәр бәхәр жасарып келер ем тилге.
Тап сениң бағыңа ушып барар ем
Өзинди оятып болмаға бирге.

Мен өзим гүл болсам жупар шашар ем,
Таулардан ап-аңсат асар едим көп.
Түнде есигинди әсте ашар ем,
Айтар ем уйқыдан оянбайсаң ден.

Мен бир булыт болсам көшкен аспанда,
Қарлы шыңларда да канат қағар ем.
Жазда көк жүзинен от түскен уақта,
Сен жүрген жолларға сая болар ем.

Мен бир теңиз болсам көбиклеримди,
Шашар едим мәңги сеүгидей етип.

Сақлар едим бәрха өз ернегimde,
Сениң излериңди белгидей етип.

Мен бир жулдыз болсам өзи де жарық,
Жайнар ем баққанда жүзиңе сениң.
Бир тынш ақшамда ақырын барып,
Телмирип тұрар ем көзиңе сениң.

Мен бир қуяш болсам нур жая-жая,
Қараңғы түнлерди ақ қылар едим.
Пүткил инсан ушын, пүткил дүньяда,
Сениң душпаныңды жоқ қылар едим.

Жулдызда емеспен, қуяш емеспен,
Текте сылдыраған бир булақпан мен.
Атыңды қайгалау болыпты пешем,
Еледе қайталап айтажақпан мен.

Бәрха құрмет болсын шайырға сенде,
Тарқалсын қәсиретим думандай, шаңдай.
Булақлар, шынарлар сени көргенде
Танымауы мүмкин емес қеш қандай.

АДАМ АЯҒЫ

Халықларға кереги парахат турмыс,
Қәнекей жоқ болса дүньяда урыс.
Не болмады дейсең өткен урыста,
Қолда қурал менде тұстим урысқа.

Қан төгилип тұрған майданға жеттім,
Қарсыласқан жауға тийісе кеттім.
Халқыма көкиректі кең қалқан еттім,
Душпанның қорғанын тас-талқан еттім.

Неше ауыллардан, қаладан өттім,
Бир тоғай шетінде жығыла кеттім.
Қарасам бир аяғым жоқ дизеден,
Тек жанымның шықпағанын сеземен.

Жулынған аяқты геүдемнен бөлек,
Алыўға шамам жоқ, жатырман көлбеп,
Ол өз пәти менен домалап барып,
Тоқтап қалды, жатты қанға былғанып.

Аяқтың орнына келмесип билдим,
Өзимде қансырап өлерге келдим.
Сонда бир қайырқом тап болып бирден,
Мени алып шықты бул қанлы жерден.

Арқалап апарып шанаға салды,
Әттең бир аяғым далада қалды.
Айдап кете берди мийрим салған ер,
Көз алдымда болды аяқ қалған жер.

Бул ким екен арашалап өлимнен,
Аман алып шыққан өлер жеримнен.
Усыларды ойлап естен таныппан,
Өлмешпен әйтеуір тири қалыппан.

Көз ашсам санбатта жатыр екенмен,
Мени бунда қандай батыр әкелген.
Сорастырсам ҳешким билмеди атын,
Излеп кетер едим болса қууатым...

Жыллар өтті хәм жазылды жаракат,
Ұатан, халқым жасап атыр парахат,
Ҳәзир қайда екен сол қайырқом жан,
Көрсем алғысым көп айтажақ оған.

Мен еле солдатпан, солдатпан мудар,
Мен қорғанман, тыныш жасайды адам.
Қайта танбасын қаплы урыс баяғы,
Дүзлерде қалмасын адам аяғы!

1967-жыл.

ГУЛЛЕР

(С. Есениннен)

1.

Гүллер маған хош бол дейди,
Басларын ийип ырғалтып.
Енди көрмейсең қайтып,
Ата журтың өз жеринди.
О сүйиклим. Не қыламан!
Көрдим сизди, көрдим жерди,
Еркеліктей унатаман
Хәм бул қорқыл дирилдеўди.

2.

Ала геўгим, бәхәрги кеш,
Сизди адам қалай сүймес.
Сизиң менен ишисиўди,
Қалай сүймеспен гүл сизди?
Шула левка, резеда*
Жаныма гезлести бәле,
Гезлести жаныма бәле,
Шуўла левка, резеда.

---

* Левка, резеда—гүл атлары.

3.

Ах, қоңырау гүл! Шаңларын ба,
Жыр боп түскен жанларыма,
Хәм көк гүл тууралы айтқан
Суйиклимди алыс тартқан.
Қосық айтпа! Ая сенде.
От жанады жүрегимде
Жуп уйқастай болып келди.
Хеш айрылмас ышқым енди.

4.

Гүллерим ай, билмес хәрким,
Жүрегимде музды бәлким,
Сууықты хәрким онда,
Ериге алмас өз отында.
Хәрким емес, ким қол созса,
Сум ығбалын услай алар,
Гүбелектей жанған отқа
Ушаман мен, жаным қумар.

5.

Суймеймен жулынған гүлди,
Айтпайман оларды гүл деп,
Жантасып көрсем ийскеп,
Таппайман жағымлы сөзди
Мен суйемен тек минекей,
Гүлди жерге тамыр жайған,
Оны суйип қабыллайман;
Арқа беттиң көк гүлиндей.

6.

Рябинада да гүл бар,
 Мийўа береринде олар
 Буршақ яңлы төгилерде,
 Қызарысып тусер жерге,
 Рябина гүли—мине,
 Усамайды жер гүлине
 Олар жан ҳәм денемиздей,
 Гүллеп тура алмас бирдей.

7.

Кешир жаным! Кешир онда,
 Өткен жоқпан жолықпай ҳеш,
 Мен ушын сүйкимли жолда,
 Маған ҳешким усай билмес,
 Сени, мени такрар қылмас,
 Өлсек-келер соң баскалар.
 Келген менен бирақ олар,
 Сениң менен мендей болмас.

8.

Хош бол деңиз гүллер маған,
 Басларды ийип ырғалтып,
 Көрмеклик жоқ денлер қайтып,
 Сүйген елди енди саған.
 Не қыламан. Көрмегенде.
 Бәнтпен басқа бир гүл менен
 Сонлықтан сесли ун менен
 Тәриплеймен жерди мен де.

9.

Адамларше гүл емеспе?
 О суйиклим сезип қой сен,
 Бул сөз ийе көп мәниге
 Пақалдай тербелген геўде,
 Ал усы бастың өзиде,
 Қызыл алтын гүл емеспе?
 Адам гүли отты, суўды,
 Көндиреди өз еркине.

10.

Көрдимгуллер журди қалай,
 Сақый аштым соннан былай,
 Бул әлемдебилгенимде,
 Бир ис болды Октябрьде.
 Гуллер өз—өзи урысты,
 Қызыл гул ең кушли шықты,
 Олар кулады көбирек,
 Ақырында куши удеп,
 Жәллаалларды урып жықты.

11.

Октябрь! Октябрь!
 Маған күтә аянышлы,
 Сол қулаған қызыл гуллер,
 Гул басын кеседи полат,
 Полаттан қорқпайман бирак,
 Жерде журетуғын гуллер!
 Полатты шорта кеседи.
 Полаттан кеме ислейди,
 Полаттан уйлер ислейди.

Бул дүньяның өзгермели,
Тусиндим мен сырларына,
Бунда кайталанар бәри
Мен қосаман жырларыма.
Сонлықтан да жырласам мен,
Жырламайман бостан-босқа.
Қызыл гүлдей беремен мен,
Өз басымды суйген досқа!

ДОСЛАРЫМНЫҢ АРҚАСЫ

Ден саулықта дәулет пенен бахытта,
Дослар менен бирге келди қосыла,
Бас аұырып, балтыр сызлар ұақытта,
Қәдир билер дослар келди қасыма.

Бөлискендей болды наұқас жағдайын,
Қуұат берди мийрим толы сөзлери.
Қандай жақсы дос дегенлер хәрдайым,
Хал сорасын келип турса өзлери.

Мен жатсамда сырқат пенен тиресип,
Жеңдирмеспен, сауаларман бир күни.
Меннен бетер шаққанырак гүресип,
Урқан атар өмиримнің хәр гүли.

Сонда да досларым дослығын етер,
Қоллап жүрер, сүйеу болар хәр жерде,
Жаныма жуұымас хеш кәуип, хеш кәтер,
Хеш жеккелик келмес дослар бар жерде.

Үмит, тилек әрманына ушласып,
Ойларына ойларымның жалғасы.
Хәркүн таңда дийдарына дусласып,
Жасағаным досларымның арқасы.

1967-жыл.

СЕННЕН УЗАҚТА

(Н. Хәзирийден)

Сен де узақтасаң, узақпан мен де,
Және қарлы жоллар узая берер.
Бул жолдың бир ушы мениң сийнемде
Бир ушы қай жерде жүрегің билер.

Мен хәр ұак аз ғана ойланып қалсам,
Ойларым ойыңа барып ушласар.
Сондай бул дүньяда хәр жол, хәр әрман,
Сен жасаған жерге келип дусласар.

Онда гүл ашады бағлар, бағшалар,
Бунда қар басады хәр жолда изди.
Сонда да жүректен жүрекке жол бар,
Ара алыслығы айырмас бизди.

МАҢНАЙ ТЕР

Тер шығарып маңнайдан,
Ислемесең исинди.
Мийнет етпей жеген нан,
Жалшытпайды тисиңди.

1967-жыл.

КҮТЕР

Бағман бағды күтер мийүе берсин деп,
Дийхан жерди күтер өним өнсин деп,
Өз кеулиндей етип жайып дәстурхан,
Сақый мийман күтер күнде келсин деп.

1967-жыл.

ҚОЛЛАРЫМ

Қолым тийсе, асаў тәбийғат көнсе,
Жерде алтын ғәзийнемди ал десе,
Шөллер бостан болса, жемислер өнсе,
Оны елим жесе, оны халық жесе
Сонда мен ырзаман қолларым саған.

1967-жыл.

ХАМИТ АҒАҒА

(„Қарақалпақстан мәдениятына хызмет көрсеткен гайраткер“ Хамит Галикеевке арнайман)

Пенсия усынып турсада уақыт,
Шаршаудан белғи жоқ бет әлпиңизде,
Жигерин жасытпаў—бул үлкен бахыт,
Биз сизди көремиз жас қәлпиңизде.

Уқып, куўат берип өмир бостаны,
Мийнет еткен өзи сүйген елине.
Ердиң ерлик иси дәўир дәстаны
Түри усас жап-жас бәхәр гүлине.

Бәхәр гүллериндей жассыз елесиз,
Бул зор нәгийжеси мийнетиңиздиң.
Биз бенен тең қәдем таслап келесиз,
Шеги жоқ алғыс хәм хұрметимиздиң.

Бүгин пенсияға узатсақта биз,
Қайтадан келесиз қатарымызға,
Күшине толысқан жастай болып сиз,
Көп хызмет ислейсиз ұатанымызға.

Әрманың не исиң, ҳадал мийнетиң,
Баҳаланып жарқын етсе жүзиңди.
Қәдирлей бил халықтың иззет-хұрметин,
Атақ берип, ардақлаған өзиңди.

1968-жыл.

БАЛТИКА БОЙЛАРЫНДА

ТАЛЛИН

Эстония, сулуў Таллин,
Келбетинди сүйер ҳәрким,
Сени жүрек, жаным десем,
Ол да азлык етер бәлким.

Жай айланып көше өтер,
Күн айланып кеше өтер,
Мендей ашық мийман саған,
Неше келип, неше кетер.

Бир жағында орман шуўлар,
Бир жағында Балтик туўлар,
Көз талдырып қарап өтер,
Көк теңизден ушқан қуўлар.

Бәри сени көрер қызық,
Қарай берер көзи қызып,
Мен атынды жүрегиме,
Жазып қойдым астын сызып.

1967-жыл.

КЕҰИЛ ЖАРАСЫҒЫ СИЗ

Жерде жүрген жүрдей болып,
Бағда өскен гүлдей болып,
Таңда шыққан нур таратып,
Күлімлеген күндей болып.

Нәзерімде тұрған кимсең,
Эстөңия гүлімисең
Хәр күн келиш суу қуяр ем
Егер ертеректе билсем.

Еле де құрметім шексиз,
Жерде шырай болмас гүлсиз,
Бағқа бүлбил жарасқандай,
Кеуил жарасығы да сиз!

1967-жыл.

БИР ДӘСТЕ

Жарасықлы жүзлериңе
Осма болсам қасына мен,
Уйқы келсе көзлериңе,
Дастық болсам басыңа мен.

Суу себелеп жолларыңа,
Өзим турсам сеппен пәсте,
Алармедин қолларыңа,
Сулыу гүл болсам бир дәсте.

Я қарамай кетерсең бе,
Қаларманба қадап көзди.
Я ирәхим етерсең бе
Елерсең бе енди бизди?!

1967-жыл.

ЛЫЖАЛЫ ҚЫЗҒА

Қар басқан кирпичин қаға түсти де,
Ақ шөгірме кийип алған қарағай.
Елемей суықты, ерте кешти де,
Қайқайып тұр былай, былай қарамай.

Қайқы лыжа оқтай ушып астыңда,
Баратырсаң пуу орманды аралай.
Сениң менен ушырасыудың қастында,
Мен жүріппен Балтик бойын жағалай.

Ал сен узап кеттиң изиңе қайтпай,
Күлтеленип шашың ойнар ыйықта.
Ал мен болсам жүзим қызарып нарттай,
Сени күтип турман кешки суықта.

Сол нәзік сүйкімлі күліуің менен,
Бир ұақта сен келдің жұлдыздай ағып.
Жаныма жақышлап келиуің менен,
Турдың үстиндегі қарынды қағып.

Қарданда ағырақ көрдим жүзинди,
Бирақ қардай суық емес ысқының.
Гүлдей ысық етип турған өзинди,
Мен күшине бағынаман ышқының.

1967-жыл.

ДАУГАВА

(*Үл Райкистен*)

Жууыу керек, Даугава
Жуу сен еки жағанды.
Жыллар бойы жуўсаң да,
Кетпес барлық дағалы.

Көбиклесип шайпалсаң,
Көбигинди сол аппақ—
Түски күннен нур алсаң,
Кешки сағым тур бояп.

Жуу жағанды, Даугава,
Сениң еки жағанда,
Улларың көрген азап,
Умытылсын, болсын сап,
Муңлы құллық уақытлар!

Суу жетпесе, Даугава,
Өз жағанды жуўмаға,
Жыйна барлық көз жасты,
Қуўантсын азат халықты
Десең еркін толқынлар!

ЖАЛЫН ХӘМ БАТЫР

Шамшырақ жанады, сөнбейди жақты,
Сөнсе қараңғылық қаптар жан-жақты,
Өз жанын берсе де батыр өлімге
Ерлиги изінде қалар мәңгіге!

ДАУГАВАҒА

Жағана жарасқан қайың, қарағай,
Толқынлап-толқынлап аққан Даугава,
Пампрден шулғыған Аралға карай,
Сен усайсаң мениң Әмиў дәрьяма.

Ян Райнис өткен жағаңды сүйип,
Мен келип турыпнан Әмиў бойынан.
Жаңа ернегиңнен салқын леп тийип,
Жыллы қосық болып шығар ойымнан.

Бойыңды жағалап жүргенлерімде,
Әмиў жағасында жүргендеймен мен.
Толқыған Балтикти көргенлерімде,
Шалқыған Аралды көргендеймен мен.

Жанға ләззет жүрегіме йош берип,
Мени күтип алған гөззал Даугава.
Қонақ болып келгениңди хош көріп.
Сени шақыраман Әмиў дәрьяма.

1967-жыл.

Жылап турған қайыңларды көрдим мен,
Қәбириңнің үстінде басларын ийип.
Мәңгилик уйқыңнан ояна алсаң сен,
Алар ем қушаклап, алар ем сүйип.

Халқың ушын талай жерди гезсең де,
Сен жатырсаң өз жериңе бас қойып.
Өзиң мәңгилик уйқыға кетсеңде,
Бас ушыңа ояныўшы жас қойып.

Сол жас бүгін жаңа өмир ийеси,
Басты жаўды көкирегине тас қойып,
Азат латыш улларының хәммеси,
Иске шықты бир адамдай дәс қойып.

1967-жыл.

СЫНҒАН ҚАРАҒАЙЛАР

(*Ун Райнистен*)

Қарағайлар қайысады дауылда,
Өз елинде, өз тенизи бойында.
Жердин жүзин қаплап кетти нәзері,
Қэддин бүгип ийилмеди өзлери.

„Сен қара күш сындырсанда бизлерди,
Бирақ сениң менен гүрес питпейди.
Қысылып өлерде теңизди бойлап,
Өш алыуға шақырамыз қыйқыұлап!“

Самал сындырса да қарағайларды,
Жүзер қақ айырып көк толқынларды.
Дауылларға қарсы көкирек кереди,
Дауылларға қарсы жүріп келеди!

„Қас тиккен күш толқыныңды үй енди,
Биз еле көрермиз бахытлы елди.
Бизлерди майдалап етсе де жоққа,
Биз жетип барамыз күн шыққан жаққа!“

* * *

Әрман еди бул өмир,—
Оған мәни бердиң сен.

Куу дала еди бул өмир, —
Гүллерди де ектиң сен.
Суп-сууык еди бул өмир —
Ыссылык нурын төктиң сен.
Қараңғы еди бул өмир —
Күн болып жарқ еттиң сен.
Даңқын жаяр күн және,
Жаңғырар мениң сөзим.
Жүректе сөнген үмитти,
Қайта жағарман өзим!

БУЛАК

(О. ШИРАЗДАН)

Музлақта, карда тууылдым,
Булак болдым тып-тынык.
Жасыл қырды сууғардым,
Көгаллы жерди көл қылып.
Жасыл шөптің түбине,
Урды салқын ағысым,
Тартпасын деп ҳеш бенде,
Ғеш жүрек шөл азабын,
Жолаушы сууға бетледи,
Ыссы да шөлин басыуға.
Балалар жүрексинбеди,
Айдыныма тас атыуға.
Тууғыздым қосық қатарын,
Сөндирдим ышқы жалынын,
Батырдым муздай сууыма,
Дәртлі жүрек қайғысын.
Күлегиш болдым балаша,
Сылдырым қоңырау тамаша.
Қулдырап ақтым төменге,
Айландым аққан өзекке.
Қаншама ақсам алыслап,
Қайғырдым сонша көбирек.
Тас қысқан ерним салқынлап,

Мен ақтым таудан гүркирен,
Ышқыдан төктим көз жасты,
Баяғы күнім баяғы.
Жүрегиме дақ салды,
Қозылардың туяғы.
Қуладым төмен тик жардан,
Қыйналдым азап қайғыдан.
Көл дәрья көз жас тасқыны,
Қалаға қуйды ақыры.
Кемеде жүзди журт енди,
Ауыр сал езди геўдемди,
Жүрегимди тас сзип,
Атлар өтти суў кешип.
Дәрья болып ылайған,
Еске салдым қайтадан.
Көк майсадан жалтырап,
Акканымды сарқырап,
Сарлап ақтым тунжырап,
Сол азап жүги басты.
Көпир салды қурсаулап,
Еки жағам тутасты.
Таныс емес бир елде,
Бағ хәм гүллер ишинде,
Сарлаған булақ болып,
Қалсам еди мәнгиге.
Жоқ қыял ўакты өтип тур,
Кеўилли мийнет күтип тур,
Суў қаразлар көп енди,
Күтеди мениң пәтимди,
Күтеди неше трубалар,
Таўда да жанды отлар.
Жүрегимнен тутанған,
Далада да от жанған.
Тийислимен мен тағы,
Суўғарыўға жер, бағды.

Гүллендиремен эле,
Суўсыраған даланы,
Жасартаман үлкемди,
Қандыраман жер шөлин
Ырзаман соннан соң мейли,
Алыста өшседе изим.

ЕКИ АЯЗ

(Халық ертеги бойынша)

Ұақытты тез өткергендей,
Таппай отырсам ермек.
Көктен өзи жеткергендей,
Еске түсти бир ертеқ.

Күтә қызық, күтә қызық,
Түп мәнисин аңлап гөр.
Мен айтайын қызып-қызып,
Ертегимди тыңлап көр:

Бурынғы бир өткен ұақта,
Еки аяз болыпты,
Екеуи де бир атадан,
Бир анадан тууыпты.

Атлары да дым тамаша,
Ең үлкени Қақаман.
Оннан жасы кишкенеси
Сақылдаған Ысыран.

Жазы-қысы үйге кирмей,
Дүзде өмир сүрипти.

Жоқ-жуқаның күнин бермей,
Ысқырысып жүрипти.

Жүрген жери сырдай дала
Ұеш адамды көрмепти.
Адам тауып тондырыўдың,
Ұийлелерин излепти.

Сыр даланы сыртқа таслап,
Кетипти дүт тоғайға,
Онда бизиң ислеримиз,
Түсерме деп оңайға.

Ағайинли еки аяз,
Тоғайлыққа жуўырып,
Жетисипти тоңлап жатқан,
Жердиң әпшин куўырып,

Жумсақ қардан жүрип өтсе,
Көк муз болып қатыпты.
Қар басқан шөп бир үплесе,
Ақ қыраўға батыпты.

Булар сөйтип киятырса,
Өткен жерин муз етип.
Еситилди еки түрли
Қоңыраў сести зың етип.

Бири уллы, бири киши,
Қоңыраўлар да тең емес.
Бирақ оның зыңғырлысы
Бир-биринен кем емес.

Үлкен қоңыраў төреники,
Киятырған арбалы.

Киши қоңырау дийқандики,
Жаңғыртқан кең даланы.

Екеўиниң еки жақтан,
Киятырғанын көрип,
Қорықпайма деп биз суўықтан,
Сақ-сақ етип тәп берип.

Еки аяз дым ашыўлы,
Мәсләхәтке киристи,
Кимди-кимниң тоңдырыўы,
Кереклигин бөлишти.
Қақаманы өзи күшли,

I

Аязларға бас еди.
Ысыраны суўық түсли,
Шырпылдаған жас еди.

Ысыран ысқырып айтты,
Исенбей өз күшине,
Күшим жетер мен түсейин,
Деди дийқан изине.

Жаны шығып ынтықты да,
Дөнип дийқан үсгине,
Кийиминиң жыртығына,
Суўық көзи түсти де.

Ол ойлады:— „малақай хәм,
Постынында жыртық көп,
Аяғында тозған шарық,
Аңсат тоңдыраман“—деп.

Ал, Қақаман туўысқаным,
Күшли болғаның ушын,

Сен төрениң изине түс,
Мен барсам жетпес күшим.

Сықырлаған муз кәдемиң,
Бир хәжетке жара сен,
Өй дегеним ол төрениң,
Кийимине қара сен.

Басга түлки малақайы,
Ишиги бар үстинде.
Телетиннеп тиккен таза,
Етиги бар көрдиңбе?!

Күлимсиреп: — Туұысқаным —
Деди Қақаман аяз:
— Жақсы, сениң болсын сөзин,
Еле жассаң ау бір аз.

Сен дийқанның, мен төрениң,
Изине де түсермиз.
Хош бол! Кеште кимнің иси
Қуп болғанын билермиз!

Адамларға шашыу ушын,
Сууық қарды ууыслай,
Мүз пәнжени басыу ушын,
Сөзди кесип усылай.

Туұысқанлар хошласты да,
Шауып ала жөнесті...
Күн батарда далаңлыққа,
Олар және гезлесті.

Бир-биринен хал сорады:
— Қалай тондырыу жөни?

Тоңбағанды, тоңдырыуға
Көп күш керек төрени.

Үлкен аяз деди күлип:
— Ұәй Ысыран аязым,
Еле жассаң, ҳеш нәрсенің,
Парқын билмес аўаным.

Мен оны бір муз кесектей,
Тоңлаттым тап тас етип.
Неше саат жылынса да,
Жылына алмас етип.

— Ҳаў, ишиги малақайы,
Етиги бар, тоңама?!
— Биз аязға, ишик, етик
Малақай гәп болама?!

Ишигиниң арасына,
Етигиниң ишине,
Кирдимде тоңдыра бердим,
Шыдамады күшиме.

Ол биресе бүристи де,
Ал, биресе қымтанды.
Орансам ҳәм қылт етпесем,
Тоңбаспан деп ойлады.

Бирақ оның усы ойы,
Зыян болды өзине.
Тап сол еди күнименен,
Күткешимниң өзи де.

Оның барлық денелерин,
Мен музлата басладым.

Хә дегенше хэлын куртып,
Тоңдырыпта тасладым.

Сууык сорып өли шырай,
Енип оның түрине.
Қалш-қалш етип есеңкиреп,
Келгенинде үйине.

Күтиўшилер карап турса
Үсти-басы қар төре.
Еглениўге болмас пурса,
Текте жаны бар төре.

Шала жансар, арбасынан,
Түсирилип алынды.
Ал өзиңнің исиң қалай,
Сен не қылдың дийқанды?

— Әй, тууысқан ағам мениң,
Әй, Қақаман аязым!
Күлиў ушын жиберипсең,
Күлки болды аязың.

Аязлатып тоңдыраман,
Десем мен ол дийқанды
Қайта мениң қабырғамды,
Сындырыўға аз қалды.

    Хәу, ол қалай?!
— Болды былай:

Өзиң көрдің ол дийқанның.
Баратырғанын отынға.
Аязлатыў исинемен,
Киригим жол бойыңша.

Хә, сен аяз деп сөскөнбей,
Келе берди урысып.
Ашыуым да келди мениң,
Қасарыстым тырысып.

Өзим барлық күшимменен,
Шымшып кердим бетинен.
Хәш нәрсе де шыкпады бул,
Мениң хәрәкәтимнен.

Отын шауып алатуғын,
Жерге дийқан келди де.
Қолға өткір балта алды,
Арбасынан түсти де.

Мен дийқанды усы жерде,
Тонады деп ойладым.
Жыртық тонға кирип алып,
Шымшығанды қоймадым!

Ал, ол тынбай балта урды,
Жоңқалар түсти ушып.
Тоныў түе терлеп қызды,
Денеси кетти ысып.

Тура берсем постындағы,
Шыдатпас дедим ысыў.
Кем-кем дийқан қызып кетти,
Денесинен шықты пуў.

Дәрхал оның жанынан мен
Қашып ала жөнөдим,
Енди өзим ойлап турып,
Не қылсам екен дедим.

Өз жумысын ислей берди,
Ол дийқан ҳеш тынбады.
Сезер емес суўықты да,
Ыссылады, тоңбады.

Қарап турсам жыртық постын,
Шешилипти үстинен.
Кәраматты көр, қыстанба,
Деп ойладым ишимнен.

Келте тонның жүни терден,
Қалған екен суў болып.
Жүнге кирип тоңдырдым мен,
Постын қалды муз болып.

Дийқан исин тамам етип,
Оны кийиўге келер.
Күшиң болса енди дийқан,
Постыныңды кийип көр!

Қақаманға қарсы турып,
Қасарысып ис қылған.
Ысыранды пәнтлеп урып
Үстем болған сол дийқан.

Керегинше отын алып,
Оны жүклеп болды да.
Арбасында жолға салып,
Тонға қарап турды да.

Кийейин деп келди бирақ,
Қатып қалғанын көрди.
Үлкен таяқ алды да ол,
Постыңды сабай берди.

Постының ишиндеги,
Маған тийди көп таяк.
Қалыппан жүнге оралып,
Қыса түсти қаттырақ.

Өжет дийқан өшегисип,
Тынбай урды ырасым.
Зордаи қаштым жаздырылып,
Ауырып тур жамбасым.

Деп көрсетті ағасына,
Таяқ тийген жамбасын,
Мийнет қылған ердің сонда,
Билди хәргиз тоңбасын!

ЖЕТИМ

(баллада)

Зарлы өмир зардабынан зарығып,
Ауыр азап хәм турмыстан тарығып,
Талай, жарлы, гедейлердиң баллары,
Байдың есигинде жүрди таңылып.

Соның бири кемтарлықтан қыйналған,
Күнелталмай жаслай байға жалланған,
Тыңлаушым, сизлерге баян етерим,—
Панасыз жас жетим қойшы Бабажан:

Жауын жауып қарда қатты борайды.
Жел ызғырып, дауыл уйытқып зымырайды,
Жалғыз жүрип қула дузде қой баққан—
Жетим бала көзден жасын булайды.

Егил-тегил, өксип-өксип жылайды,
Еси кетип жыласа не қылады.
Етегине толған тек көздиң жасын,
Еки жаққа төгип таслап турады.

Турса тоңған аяғын зорға басады,
Тентиреклеп сууық отип сасады,

Тула бойы қалыш-қалыш етип қалтырап,
Тынысы тарылып, түси қашады.

Излейди тезлетип ығырақ жерди,
Излесе ык қолайына келмейди.
Излеп излеп ықлар жер табалмай,
Ийрип қойларын айналып жүрди.

Мине сол жүристе сурланып жүзи,
Муңайып пишени, жасаурап көзи,
Мөлт-мөлт тамған жасын сүртіп көзиниң,
Мойнын созып қойға қараған гези.

Бир қасқыр келди де қойына шапты,
Бала да көриуден жууырды қатты,
Барғанынша қасқыр карап тұрсын ба
Бир „ләмсер“ қозыны алды да қашты.

Асау қойлар үркін ауылға кетти,
Ауылға жеткенде бала да жетти.
Алдынан бай шығып қойларын санап,
— Ана „ләмсер“, — деди, ол қайда кетти?

— „Лепес аға бир билмеслик өтті, — деп
Ләмсер аш қасқырға түсип кетти“ — деп
Ләмсер жайын бала баян еткенде,
Лепес жығып салып тепти, урды көп.

Асты жер, үстинде муш пенен тепки,
Ауызы қанап басы гүп болып исти.
Арсыз жауыз, үнсиз жатқан баланы,
Ал енди өлди деп үстинен түсти.

Бул жерде арадан көп ұақыт өтті,
Бала есин жыйнап көз жасын сүртти,

Бул азапты умытпайман өлгенше,
Бир аларман деди жаўыздан өшти.

Ақырынлық пенен орнынан турды,
Ак қылқасын қымтап белин бууынды,
Айтқан серти байдан өш алыу ушын,
Ак отауын өртеп бир кашыу болды.

Бул тууралы бала тәуір ойлады,
Бийкар босқа тек ойланып қоймады.
Байды үйи менен қоса өртеуге,
Барлық күшин беккем белге жыйнады.

Ауыр жатар, хәмме теп-тегис жатты,
Ақшамғы шын татлы уйқыға батты.
Аузын беккем илип байдың үйиниң,
Артынан от берип бала жол тартты.

Жылдам от тутанып ақ отау жанды,
Жалыны жауызға жақынлап қалды,
Жанған отқа шала күйип екеуи,
Жатырған Айзада, Лепес оянды.

Ауданлап турды да жалынды көрди,
Ажал кайғы емес затқа күйинди,
Артық көріп жаннан жыйған дүньясын,
Айзада хәм Лепес өртеніп өлди.

Неше жыл удайы сорған сур жылан,
Не бир ауыр азап берип қыйнаған,
Нәлет жауғыр күйип өлген Лепеске,
Нәлет айтты жетим бала Бабажан.

1967-жыл.

**КӨК ЕМЕН ҲӘМ ЗОЯ
ҲАҚҚЫНДА БАЛЛАДА**

Сауашлы жыллар өтсе де,
Ұатаным гүллеп кетсе де,
Кемистей маған бир нәрсе,
Кемисим қалмай питсе де.

Ол не ҳеш орны толмастай,
Умытылыпта болмастай,
Түрткилер салып ойыма,
Өзимди тыныш қоймастай.

Күнлерди күнлер ысырар,
Ұақытлар әсте жылысар,
Окоплар, сауаш майданы,
Жарадар жанлар...усылар.—

Бир күни ауыр ой салды,
Бос қыял шетке тайсалды,
Бул ойды мениң ядыма,
Бурында өткен жай салды.

Ойланып қыял еттимде,
Жолланып сапар шектимде,
Еркине көнип жүректің,
Үмиттиң гүлин ектимде.

Мен кеттим мәнзил қыяға,
Ҳәм жеттим Россияға,
Қондырмағанша тынбаспан,
Кеуилдің қусын уяға.

Еркиме қоймай хұжданым,
Бойына Донның, Волганың,
Сағынған жанды излетип,
Жетелеп келди әрманым,

Аралай бердим даласын,
Қалдырмай тоғай арасын,
Бир жерде көрдим еменди,
Көп жерге жайған саясын.

Қасынан адам кеткисиз,
Туркына кушақ жеткисиз,
Тоғайдың көркі көк емен,
Жасайды екен түрткисиз.

Түбинен гүзар жол өтер,
Шақасын самал тербетер,
Жапырақлары шытырлап,
Көргенін гүлеп сөз етер.

Турыппан уйып сөзине,
Гезлестим қалай өзине,
Қайтадан, қайта қарайман,
Исене бермей көзиме.

Пүтин ғой басы-аяғы,
Сауашлы жылғы баяғы,
Жаралы емен еспе,
Оқ тийген жағы қаяғы?!

Айлана бердим усылай,
Ойлана бердим усылай,
Емен тур, Зоя көринбей,
Қыйнала бердим усылай.

Зояны сорап қарайын,
Кимде-ким билсе хабарын,
Дүньяның кайсы буршында,
Болса да ізлеп табайын.

Усы өй, усы үмитлер,
Излеу сал, тап дер, үгитлер,
Ел слей берер кешегі,
Шинельли қызлар, жигитлер.

Еменлер оңы-солымда,
Келемен үмит жолында,
Зояға арнап үзилген,
Бир дәсте гүл бар қолымда.

Қыялдан көрген боламан,
Дийдарға қанып тояман.
Көрискен жерде усынар,
Гүлгеде қарап қояман.

Шинельдің белин қынаған,
Келбетін айтса унаған,
Өзиме таныс әлиптей,
Кәўметін аңсап тураман.

Жүремен тағы илгери
Үстінде көк сүр шинели,
Күлимлеп күтип алыуға,
Киятырғандай ол бери.

Сезилер мениң өзиме,
Көринер көрки көзиме,
Кеуилим қарар табады,
Түскендей жүзи-жүзиме.

Елеске елтип мәс болып,
Өзимше исим бес болып,
Қууанып жүрип келемен,
Үмитим жолда ес болып.

Суп-сулыў ғана түрлери,
Ырғалар дала гүллери,
Есиме түсер Зояның,
Гүлдердей жап-жас күнлери.

Қарайман жақын-жыраққа,
Көриибес Зоя бирақта,
Жортаға, өзін сағынтып,
Кеткендей меннен узаққа.

Соңшама жерден хәлек боп,
Келгенде неге дәрек жоқ,
Ямаса ол қыз кеткенбе,
Сауашта жаслай қарап боп?!

Усындай ойға баттым да,
Бир-еки адым аттым да,
Қарасам гүлдер қоршаған,
Қәбир тур қарсы алдымда.

Үстінде крест таты бар,
Зояның таныс аты бар.
„Қақарманларша өлди!“—деп
Жазылған қысқа хаты бар.

Басына белги қойыпты,
Естелик етип ойыпты,
Тастағы ойма сүүрети,
Ерлигин сөйлеп турыпты.

Бүлдирген урыс қастына,
Бойында жигер тастыма,
Өлсе де жатыр өлтирип,
Өз жауын басып астына.

Хош ийис атып шашылмай,
Қуұрапты жас гүл ашылмай,
Сағыныш қалды жүректе,
Көріспіп мауқым басылмай.

Буйыртпай тири көриўди,
Қыйыпты қыршын өмирди,
Қушақлап жатқан Зояны,
Қәбирге қойдым гүлимди.

1968-жыл.

Баллада

(А. Кудешовтан)

Ертең сауаш—мен шықтым,
Барлауға таң алдынан.
Таң сен жалғыз гүўамсаң,
Ере шыққан артымнан.
Усы ўақытқа шекем биз,
Доспыз ғой бирге жасаған.
Күш тең емес гүресте,
Қолға түстим мен енди,
Хәм қолларым байланды
Қундақ ойды желкемди.
„Басла, кейин, өзиңе!
Басла!“—деп буйрық берди.
Таң сен ең жақсы достым,
Сәтсиз аўыр саатта,
Жолды өзгерт, ағашты,
Жаў жолына қулатта,
Таллы дәрья бар жерде,
Үлкен терең көл болдыр.
Түбир турған жерлерде,
Жас қайыңды ырғалдыр.
Бық-жық болып жыйналып

Онда қуслар сайрасын.
Қәмде ашық күнлери,
Дүзетсин өз уясын.
Өз елиме апарар
Жолды душпан таппасын.
Ал, мен өлип кетемен
Төгилмесин көз жасын!

ПАЛҰАНБЕК

поэма

(Қайта исленген варианты)
Инім Палұанға.

КИРИСПЕ

Дос ақылын тыңласам,
Өз сөзимди гизнеп мен
Тил байлығын жыйнасам,
Сөз қасылын ізлеп мен.

Ойланып жәхан гезсем,
Қыялым етер пәруаз.
Йошланып маржан дизсем,
Қәлемнен шығар қауаз.

Қауазға қыз-жигиттің,
Қосылар ерлік иси.
Сауашта батыр, мәрттің,
Даңқ көтерген жеңіси.

Қақарманлық даңқының,
Ийесинің ерлиги.
Уллы совет халқының,
Ғеш бузылмас бирлиги.

ЖАЙЛАҰДА

Масатыдай көк гия,
Қаратаудың баурында.
Сууы көзге тотия,
Өстим дәрья қайрында.

Меҳрибан әзиз анам,
Жағаласам Әмиуди.
Нанып жеп өскен далам,
Араласам жеримди.

Танымадым даланы,
Өзгерилип кетипти.
Мийнет қыр, ой—салапы,
Бағ гүлистан етипти.

Меңиреу саҳралар бурын,
Бүгин көрсем гүл-лала,
Тартты көзимнің нурын,
Жасыл мақбалдай дала.

Күн сайын өрлеп өсип,
Аспап менен таласқан,
Жылда мийуалап писип,
Жерлериме жарасқан.

Бағлар зейнимди ашты,
Турдым гүллерге қарап.
Жупар ийисин шашты,
Жуттым ишкендей шарап.

Көзге ысық бау-бақша,
Самал менен шайқалып,

Көрсен көрки тамаша,
Егинлер тур ырғалып.

Көз тартады кулпырып,
Пахта менен жоңышқа.
Келдим кеўлим йош урып,
Жазғы жайлаў-қонысқа.

Кең көлемли жерлери,
Уқсасы шоқ жәҳанда.
Қалың колхоз еллери,
Жайлы жаңа меканда.

Қатар-қатар аппақ үй,
Алды хәўиз, терекли.
Сүйсең жаңа елди сүйі,
Елди сүйиў керекли.

Халық турмысы абадан
Еңбек етип байыған.
Хожалығын жанадан,
Дүзеп бахыт дарыған.

Елдин, ердин көрки мал,
Жайлаўда жүр түйелер.
Атаўларда жипек жал
Ұсыл ат, туў бийелер.

Шаўып ойнар кулынлар,
Қундыз киби жылтылдап.
Жүрип отлар сыйырлар,
Туяқлары сылтылдап.

Өрислерде жайылар,
Қой, ешкілер шубырып.

Кеште елге қайырап,
Қойшы бала жууырып.

Аналарын көргенше,
Ийискелеп табысып.
Тыныш таппай емгенше,
Ылақ, қозы шабысып.

Жүргенинде маңырап,
Услап алар түүеллеп.
Кетпесин жамырап,
Байлап қояр гүенлеп.

Кеште мысал қалалық
Келдим ауыл ишине
Ауылда көп жаңалық.
Нурлы колхоз кешине.

Сеуип жақты сәулесин,
Жанды Ильич шырағы.
Қорып колхоз фермасын,
Гүзетши тур қырағы.

АТЫЗДА

Гүл жайнаған шырайы,
Хош құрейли жазғы уақ.
Ыссы қауа райы,
Күйдиреди күншууақ.

Талма қуяш, тал түсте,
Төгіп маңлай терини.

Бир ғош жигит жүр исе,
Отап пахта жерини.

Буұдай ирең ақ жүзи,
Қараұйтқан күн алып.
Ис палұаны ер өзи,
Жәўлан урған күш салып.

Жипек көйлек үстінде,
Жуп-жумыры ақ билек.
Темир тулпар дәстінде,
Еткен иси бир бөлек.

Көзге түсин турыпты,
Көпшиликти айырын,
Белин беккем буұыпты,
Етек-жеңин қайырып.

Ықлас етип ислеп ис,
Кенелдирип жүрген бул.
Зор денели алып күш,
Колхоз исин сүйген ул.

Бул жигиттиң лақабын,
Дейди ерлер Палұанбек,
Қосып лақап-атағын,
Дер жеңгейлер Күшлибек,

Палұан десе өзиниң,—
Палұанлардай күши бар.
Күшли десе өзиниң,
Таң қалғандай иси бар.

Сулыұ сымбат, бийик бой,
Қарыұ-ғайрат, күшине,

Терең ақыл жүйрік ой,
Ылайықлы исине.

Исендирип сөйлейди,
Ўәдесине офалы.
Кеўиленип ислейди.
Еткен иси сапалы.

Сол ушын ҳәмме ўақыт,
Мийнетлери баҳалы.
Ислеп тапты зор бахыт,
Емес кеўли қапалы.

Кеўилин хошлап шад еткен,
Ҳасыл пахта егиси,
Пахта өсип ержеткен,
Бар ма зәрре кемиси.

Халыққа қуўат, берекет,
Мийнетиниң — жемиси.
Етти жақсы ҳәрекет,
Ҳәз береди жеңиси.

Жеңисине, даңқына,
Ел қарар нәше етип.
Ўатанына, халқына,
Ис ислеп пеше етип.

Жүрген ағыз ишинде,
Ерлер бар истен қайтпас.
Ҳәр ким пайлы исинде,
Қыз-жигитлер аралас.

Көп ишинде бир қыз бар,
Ай жүзли, қасы қәлем,

Палұан қызға интизар,
Аты арыў Айсәнем.

Айсәнемде ықласлы,
Палұанбекти сүйеди.
Сүйсе де сүмбил шашлы,
Сыр билдирмей жүр еди.

Ашылысып сөйлеспей,
Ишки сырды ким билмек.
Ұақыг тауып гезлеспей,
Жүрген еди Палұанбек.

Өзин ерге теңгерип,
Аты шыққан ис пенен.
Барлық исти меңгерип,
Жаслық жигер-күш пенен.

Сәнем шелдің басына,
Шықты хәммеден бурып,
Палұанбек қыз қасына,
Отырды да ақырын.

Күлимлеген көз бенен,
Ашықлығын аңлатып.
Сулыұ-сулыұ сөз бенен,
Кеўлин бурып тыңлатып:

—Сүйдим, сүйемен сени,
Деди әпиұ етиңиз.
— Егер сүйсеңиз мени,
Асықпаңыз, күтиңиз...

Сүйгенине сөз берип,
Мың бир түрли наз стип.

Ашықлық гүлин терип,
Жигит кеўлин жаз етип.

Ушып турып иркилмей,
Ислей берди жумысын.
Ҳеш биреўге билдирмей,
Жаслық сыры-бунысын.

БАҒ ИШИНДЕ

Күн еңкейип қыялап,
Көлеңкелер узайып.
Көк жийектен сығалап,
Қарап шоктай қызарып.

Күн де батты, кеш болды,
Ерлер истен қайттылар.
Шаңғытын сүриў жолды,
Мал үйге жөн тарттылар.

Үйлериниң түсында,
Қой, ешкілер айрылып.
Қалып атыр усында,
Сыйырлар да қайырылып.

Айсәнем айдап келип,
Сыйырларың қамады.
Кемпир ыдыс әкелеп,
Гүрпилдетип саўады.

Ағыл-тегил сүт алып,
Суўсыз етип писирип.

Еки қоллап күш салып,
Зордан-зорға түсіріп.

Кемпир сүттің қаймағын,
Айсәнемге береді.
Тапқан тәуір тамағын,
Жесе жақсы көреді.

Сүтке туұрап салды да,
Ақ бийдайдың пәтиріп.
Сәнем ишип алды да,
Келистиріп әтирін.

Қайта жазып бурымын,
Басын жууып, шаш таран,
Таллап өріп тулымын,
Айнасына хәм қарап.

Қыдырайын апа деп,
Кийип хасыл липасын.
Турса, болма қапа деп,
Кемпир жықпай ықласын.

Жууап берди Сәнемге,
Сәнем шықты үйинен.
Жақты түсіп әлемге,
Нур сәулели жүзінен.

Киятырып бир өзи,
Ойлар ойы жолдағы.
Ядта „күтиңиз“ сөзи,
Дәсте гүлин қолдағы.

Бериу ушын ярына,
Түн ишин тинтип көзи.

Кирди колхоз бағына,
Айдай жарқырап жүзи.

Түни-күндіз жаңа түр,
Электрик жұлдыздай.
Сайран етип қызлар жүр,
Қасы қара күндыздай.

Елпил қаққан самалы,
Жанға жайлы жаз ұақты.
Сулыұ қыздай жамалы,
Аспан ашық, ай жақты.

Кеўилли жаз кешинде,
Күткенше гезлесип.
Қыз, жигит бағ ишинде,
Отыр еркин сөйлесип.

Палұан екен биреуи,
Таный кетгим жазбастан.
Сәнем менен екеуи,
Әңгимесип бузбастан.

Сөзин даўам етеди,
Жерде турып анадай,
Жаслыққа не жетеди,
Жарасықлы мынадай.

— Есинде ме Сәнемжан,
Күлимсиреп көзиңиз.
Жилұа етип жүз әлұан,
Күтиң деген сөзиңиз.

Соннан бери өзиңди,
Жүрегимде яд етип.

Сол бир айтқан сөзинди,
Кеўлимде мен хат етип.

Кейпин күтип мен жүрдим,
Хәм исенип сөзиче.
Айдай жүзинди көрдим,
Ушырасып өзиңе.

Бүгин бағда оңаша,
Отырыппыз сөйлесип.
Жаслық кандай тамаша,
Жүрсек кеўил үйлесип.

Ойнап өскен Ұатанда,
Ерлик етсек елге биз.
Күннен нурлы заманда,
Өмир сүрсек бирге биз.

Қалай болар қарындас,
Деп қарады жүзине.
Кеўилленип қәлем қас,
Жууап берди сөзине:

—Олай болмас демеспен,
Дурыс айтқан сөзиңиз.
Менде қарсы емеспен,
Билесіз ғой өзиңиз.

Дәслеп көрген Ұағымнан,
Сизге бердим кеўлимди.
Терген жаслық бағымнан,
Қабыл етиң гүлимди.

Деп қыз гүлин қолдағы,
Сүйгенине усынып,

Көп сөзлерин ойдағы,
Айта алмай қысынып.

Турса, қыз иба етип,
Қолын қысып гүл менен.
Ахырын турған күгіп,
Жигит шийрин тил менен:

—Гүлинди хәм өзинди,
Жандай кабыл етейин.
Ядта тутып сөзинди,
Мен кеўлице жегейин.

Деп сулыўдың көзинен,
Көзин алмай қарасып.
Сүйіп алды жүзинен,
Жаслықлары жарасып.

Булт артынан көринип,
Баратырса ай жүзип,
Сүмбил шашы өрилип,
Қыз қарайды көз сүзип...

ҚЫЗҒЫНЛЫ ИСТЕ

Тып-тыныш бул түн иши,
Колхоз бағы қалғып тур.
Бағда гүлдің ийиси,
Жылжып келип аңқып тур.

Желпип ескен жел менен,
Шайқалады жас гүлдер,

Шешек атқан гүл менен,
Ашылады кеуиллер.

Тәни балкып жас гүлдей,
Уйықлар еркин халық қызы,
Нур сәулелі ай күндей,
Тууды таңның жұлдызы.

Таңнан белги көринип,
Жұлдыз батып тарады.
Түн пердеси турилип,
Таң атыуға қарады.

Жаздың қысқа таңының,
Қандай татлы уйқысы.
Мийнет сүйген жанының,
Келер ерте турғысы,

Ауыллар тур оранып,
Гүлге. Кеулин хош етип,
Қара шашы доланып,
Уйықлап жатқан хәз етип.

Айсәнемнің жүзине,
Таңғы самал урады.
Үйреншикли өзине,
Уйқысынап турады.

Кийинбеге еринип,
Көзи қыймай уйқысын,
Кеули иске берилип,
Ойлап атыз жұмысын.

Отырғанда елеспеп,
Кетти пахта көзине,

Еккен жери тегнслеп,
Ериксиз тартты өзине.

Ушып турды жайынан,
Кийинди қыз жууынды.
Ишти тайын чайынан,
Белин беккем бууынды.

Күндегиден кеуилли,
Кеули болып нау бәхәр.
Айсәнем қыз жеңисли,
Иске шықты таң сәхәр.

Таңның ерке самалы,
Желбиретип қыз шашын.
Колхоздың нур жамалы,
Иске берип ықласын.

Самал менен жарысып,
Жетип келди атызға.
Қызды қарсы алысып,
Пахталар тур атызда.

Жас пахталар ийилип,
Берди қызға сәлемди.
Күн де шықты керилип,
Жарқыратып әлемди.

Сол уақлары ерлерди,
Баслап келди Палұанбек.
Салып ғайрат жигерди,
Ис қызғынлы исленбек.

Қууанышлы өзлери,
Дослар жүзи жайнасып,

Күлмсиреп көзлери,
Сәлемлесті шағласып.

Түни менен тыныққан,
Тын күш иске киристи.
Мийнет пенен шыныққан,
Қол жумысқа тийисти.

Хәмме қосып күшлерин,
Ғалаба ис баслады.
Қыйын-қыйын ислерин,
Жеңилдетип таслады.

Айрықша көп ишинде,
Көзге түсер Палұанбек.
Танылған өз исинде,
Палұанға ким тең келмек.

Кәдирлеп халық құрметин,
Иске жәулан урыпты.
Ердің еткен хызметин,
Күн қутлықлап турыпты.

Көтерилди күн қызып,
Септи алтын қуяшын.
Күн нурына қол созып,
Жайды пахта қулашын.

Көриниси көк теңиз,
Қулпы дөнди әтирап.
Өсти пахта теп-тегис,
Көринеди жаўдырап.

Гүлдей болып жайнаған,
Пахта кәни кең дала.

Шетте турып қараған,
Көз жетпейди айнала.

Халық ырысы жеримде,
Тахта-тахта егислик.
Улан пайтах елимде,
Жәхан яңлы кеңислик.

Абад етти Ұатаным,
Халыққа пахта дән берип,
Кең жайлауым-мәканым.
Тур жәханға сән берип.

Сулыұ елде-сулыұ жер,
Жарасығы жас күшлер.
Бир адамдай гүллән ер,
Ұатан ұшын ис ислер.

Усы ұатан уллары,
Жас жигит қыз бир топар.
Истен қайтпас қоллары,
Десе таяр, тау қопар.

Маңлайдан тер төккенде,
Нәтийжели исин көр.
Елге хызмет еткенде,
Қүдиретли күшин көр.

Жигитлер бар алысса,
Тауда болса жыққандай.
Қызлар бар ким жарысса,
Исте өзып шыққандай.

Бирақ хәмме тең емес,
Табылады ис жақпас.

Күши журттан кем емес.
Исле десе кошжакбас.

Нәтийже жок исинде,
Тер төгиўди тилемес.
Журттың кара изинде,
Киятырған Елемес.

—Қашан алға түседі,
Истин пәтин күшейтип,
Деп журт мазақ етеді,
Елемести көрсетип.

—Барлық күшин ағытып,
Истейди деп илисип,
Ермек етти қағытып,
Қыз жигитлер күлисип:

—Иске кеўил бөлмейди,
Күним өтсе болар деп,
Ислегиси келмейди.
План өзи-ақ толар деп.

—Жас жигерин тастырмай,
Жаны шыдап қәйтип жур?
—Исти алға бастырмай,
Кейин карап тартып жүр.

—Ким жақсылап ислесе,
Ҳұрметлеймиз ғалаба.
—Ким мийнетти сүймесе,
Турма деймиз арада!

Десип жаслар ислерин,
Истей берди өндирип,

Салды ғайрат-күшлерин,
Ис үстине дөндирип ..

Ислегенде маңнайдап,
Буршақ-буршақ тер шықты.
Ҥақ кеўилли жаслардан,
Ис палуаны ер шықты.

Ердин бири Елемес,
Ол берилген мийнетке,
Қатарынан кем емес,
Көзге түсти мийнетте.

Ерлер елге ис етти,
Қолдан бермей намысты.
Ис үстинде күшейтти,
Социалистлик жарысты.

Ҥәмме күшин салды да,
Өнди жумыс, қызды ис.
Күп тикленип алды да,
Болды әйне шаңқай түс.

Нурлы куяш түстеги,
Кем-кем ысып барады,
Барлық адам истеги,
Дем алыўға тарады.

Тараса да тум-туска,
Пытырасып кетпеди,
Узап кетип жумысқа,
Үзилиспе етпеди.

ДЕМ АЛЫСТА

Көк мақпалдай жап-жасыл,
Пахтаңыз бир қапталы.

Бағлық еди әлқасыл,
Пискен ерик, шапталы.

Ыссылатып кисини,
Күнде кызып баратыр,
Питкерип өз исини,
Ерлер истен киятыр.

Бағдың салқын саясы,
Қарсы алды ерлерди,
Хош ийисли гиясы,
Желпигендей терлерди.

Кірсе адам шыққысыз,
Мынаў бағдың ишинен,
Ислесе ис тынғысыз,
Кешиккен жоқ исинен.

Еле күн тап шаңқай түс,
Жумыс ұағы ертерек,
Тынықсын ер, тышсын күш,
Демин алсын көбирек.

Радио сөйлеп тур,
Күнде колхоз бағында.
Қызлар ойнап билеп жүр.
Дем алыстың ұағында.

Қуўат берип туўған жер,
Күши тасып әрледі,
Мийнет сүйген Палўан ер,
Көпке қарап сөйледи:

—Әйне толған күшине,
Нық буўылған беллери,

Берилген халық исине,
Колхоздың мәрт ерлері.

Бирликте қол усласып,
Күшке-күшлер қостық биз.
Жеңіслерде дусласып,
Исте қайнап йоштық биз.

Мийнет-құрмет биз ушын,
Ұатан берди пәрманды.
Ең сапалы ис ушын,
Гүрес, жумса дәрманды.

Иске ғайраг-күш салсаң,
Ердің қолын тийдирип,
Алтын ғәуҳарын алсаң,
Жердің бауырын ийдирип,

Бағындырсаң күшине,
Өним берсе пахталар,
Кеули толып исиңе,
Халық сүйеніп мақтанар.

Иси алға басады,
Ғайраты бар кисиниң,
Табыслары тасады,
Ләззети бар исиниң.

Қолға алған исиңниң,
Көрсет көпке ләззетин,
Кемиси жоқ күшинниң,
Бежер халықгың хызметин.

Халық перзенти мәрт әулад,
Жигерли ер жаслармыз,

Бизлерде бар күш, ғайрат,
Жеделли ис баслаймыз.

Тилек қустай талпын да,
Көрсет жаслық күшинди.
Халқымыздың алдында,
Мақтаныш ет исиңди.

Жигит болсаң құрмет ет,
Сыйла да, сүй халқыңды,
Жан аяма хызмет ет,
Халық көтерсин даңқыңды.

Мийнет болса қай жерде,
Сол жерде бар рәхәт,
Бирлик болса қай жерде,
Сол жерде бар берекет.

Бирлиги нық Ұатанда,
Мийнет сүйген азамат.
Өстик нурлы заманда,
Күшимиз бар кәрамат.

Бул кәрамат күшлерди,
Халық ушын сарп етеміз,
Ислеп уллы ислерди,
Жеңислерге жетеміз.

Дегениңде көпшилик,
—Көптен қоян қутылмас,
Бизде ауыз биршилик,
Ғеш уақытта бузылмас.

Ғәмме бир үй ишинде,
Бир анадан тууғанбыз,

Жеңис ердің күшінде,
Белди беккем бууғанбыз.

Бизлер ермиз демеспиз,
Жеңисли ис етпесек,
Ұатан улы емеспиз,
Халық кеулине жетпесек.

Деп орнынан турдылар,
Хәмме қызыу ислерге,
Тын кәдемин урдылар.
Күшлер қосып күшлерге.

Даңқлы мийнет палуаны.
Аты мәлим әлемге,
Уллы истиң жәуланы,
Гөззал қасы қәлемге:

— Сәнем-деди Палуан ер,—
Аз-маз сабыр етиңиз,
Мүмкин болса сиз егер,
Бери келип кетиңиз.

Айтылажақ өзиңе,
Бир сөзим бар тыңлап көр,
Қайыл болсаң сөзиме,
Көп күттirme, жууап бер.

Ендирип жан димарып,
Ушырасып турамыз,
Басып кеуил қумарын,
Қашан турмыс қурамыз?

— Ол жақларын өзиң бил,
Менде жан жоқ аярлық,

— Олай болса шийрін тил,
Көр де тойға таырлық.

— Жаңа турмыс тойына,
Таярлансаң болады.

— Әмиўдәрья бойына,
Тойлаўшылар толады.

Еки жастың хош ўақты,
Ўәдени бир түйисип,
Гүўа етип гүл бақгы,
Айнымасқа сүйисип.

Ерлик иске бет алып,
Бирге жүрип кеттилер.
Ислеп атқан күш салып,
Көпке барып жеттилер...

ТОЙДЫҢ ТАЯРЛЫҒЫ

Той мәўлети алты күн,
Таярлықта еки жақ,
Кеўил ынтық күни-түн,
Дер тезирек қосылсақ.

Истиң саўа ўағында,
Кең даланы аралап,
Жүрсем колхоз бағында,
Әмиў бойын жағалап.

Нуў қарағай қамыслы,
Жарда тұрсам көз таслап,

Ийрим тартқан ағыслы,
Дәрья толқыр җалласлап.

Жутсаң ашар зейниңди,
Салқып таза җауасы.
Қандырады мийриңди,
Сууы жүрек дауасы.

Аңқам кепкен шөлимди,
Бастым сууын иштим де.
Шадлық кернеп кеулимди,
Кеттим жолға түстим де.

Қатар колхоз, қалың ел,
Қутлы қоныс жағасы,
Шайқалады соқса жел,
Мийуалы бағ ағашы.

Жолларыма шашылып,
Гүллер мени орайды,
Күндей зауқы ашылып,
Қыздай күлип қарайды.

Қууанышлы жолымда,
Гүлдей жайнап күлемен,
Бир дәсте гүл қолымда,
Шаглап жүрип келемен.

Мине, усы жүристе,
Гүл турмысқа сүйине,
Келип жеттим тал түсте.
Палұанбектиң үйине.

Өзи халықтың искери,
Үйи бағдың астында.

Сәлем берип ишкери,
Кирдим есик аштым да.

Ҳешнәрсе жоқ кеўлимде,
Кирип келдим мен бирден.
Басқа жан жоқ үйинде,
Ғарры менен кемпирден.

Қолыңды бер ата деп,
Алдым сыйлап қолынан,
Сорар кимсең балам деп,
Услап турып қолымнан.

Ата мен ғой, Ниязбан,
— Ҳа-ға еле сенбедиң.
Қайда кеттиң бираздан,
Бери үйге келмедиң.

Жоқары шық, хош келдиң,
Деп төринен берди жай,
Қумартканы кеўилдиң,
Келди сүтлі қара чай.

Отыра бер Ниязжан,
Чай-пай ишип нан-пан жеп,
Көп кешикпей Палұанжан,
Ҳәзир өзи қалар кеп.

Деп таўыспай ол сөзин,
Кирип келди Палұан ер.
— Кимди көрип тур көзим,
Деди маған қолды бер.

Достым жақсы келипсең,
Бүгін үйде қонып кет,

Қәне, қайдан жүрипсең,
Той ишинде болып кет.

Ертең кеште Сәнемди,
Үйге алып келемен,
Таң қалдырып әлемди,
Бир уллы той беремен.

Сонда хызмет етесең,
Барлық исти басқарып,
Тойды сауып кетесең,
Өз қолыңнан атқарып.

Қәне, қарап турмастан,
Кирисейик жумысқа,
Тамыр-туўған қалмастан.
Хабар жетсин тум-тусқа...

Таярлықта жоқ кемис,
Кем-кетиги жетилди.
Қалдырмастан теп-тегис,
Елге хабар етилди.

Еситкенлер урда-тут,
Келер шадлық тойына!
Толып кетер келип журт,
Әмиүдәрья бойына...

Үйлер жазғы жайлауда,
Қызлар шығар сайланып.
Арғымақлар байлауда,
Тур қазығын айланып.

Ықлас етти, қумартып,
Бир жас жигит қарап тур,

Денесинде күш артып,
Ат кекилин тарап тур.

Күндегидей кеш болып,
Геўгим түсип күн батты,
Қонақ асын жеп болып,
Үйге тарап ел жатты.

ШАҚЫРЫҰ ХАТ

Түннің иши тым-тырыс,
Жақынлады таң алды.
Жақтыланып күн шығыс,
Күн шығыўға аз қалды.

Палўанбек хәм әкеси,
Баслық, Нияз сөйлесип,
Кеңес тойда хәммеси,
Отыр еди кеңесип:

— Москвадан тыңла— деп,
Радио сөйледи,
Азаматлар аңла деп,
Халыққа қарап бүй деди:

Урылардай умтылып,
Гүлли Ұатан жерине,
Душпан тийди қутырып,
Тыныш Совет слине.

Деген ўақта кек қайнап,
Кетти дене түршигип,

Минди ерлер ат сайлап,
Жаўға қарсы өшигип.

— Ермен, өстим жасымнан,
Жигер питти бойыма.
Жаўыз душпан—қасымнан,
Мәлел жетти тойыма.

Бир қыял бар кеўлимде,
Тойды ҳәзир қояйын,
Таярланып өзимде,
Буйрық күтип турайын.

Шакырса халық, Ёатаным,
Арғымаққа минейин.
Жаркылдасын куралым,
Жаўға шеттен тийейин.

Деп ашыўлы азамат,
Тартып ҳасыл затына,
Бағып қойған қаназат,
Қарап қойды атына.

Кеўлин алып улының,
Алдарқатып кемпир, шал,
Жигербентим қулыным,
Деги сөзге кулақ сал:

— Балам қызды алып кел,
Қызған тойды суўытпа,
Оннан кейин буўып бел,
Бар, елге жаў жуўытпа.

— Деп турғанда бир киси,
Қамшы басып атына,

Келди, қатты жүрсең,
Қарап жазыў хатына.

Мынау хатты алыўдан,
Тез қалаға жетесиз,
Ирқилмейсиз барыўдан,
Ел қорғаўға кетесиз.

Деп Палўанның өзине,
Берип шақырыў хатын,
Қайтып кетти изине,
Тез-тез қамшылап атын.

— Мине, мени туўған ел,
Шақырыпты гүреске,
Уатан ушын буўдым бел,
Кирисемен бул иске.

Жона басып терликке,
Ерди шаккан салды да,
Исенип мәрт ерликке,
Атқа минип алды да.

— Атам, анам, халайық,
Хош бол, жүрип кетемен.
Жеңис ерге ылайық,
Жаўды жеңип келемен.

Деген ўакта Палўан ер,
Жолың болсын деди халық,
Жаўды етип қара жер,
Ерлер менен көтер даңқ.

Ақ жол тилеп ерлерге,
Еллер қалды хошласып,

Жүрип кетти ерлер де,
Бирликте қол ушласып.

Жол жөнекей шабысып,
Мәртлер кеўли тасады,
Табан жолға тарысып,
Атлар алып қашады.

Палўанбектин тулпары,
Көп араны ашады,
Үстінде халық сұңқары,
Шүў деп қамшы басады.

Себеби, ол ярына,
Ушырасып кетпекши,
Күткен ақыў-зарына,
Беккем ўәде етпекши.

ХОШЛАСЫЎ

Әйне түсте исинен,
Келди Сәнем үйине,
Ойлар ярын ишинен,
Шадлық енип жүзине.

Еске түсип ер иси,
Ерк бермеди өзине,
Ўәделескен бағ ишн,
Елеследі көзине...

Той мәўлеті алты күн,
Соннан бери күтиўде,

Кеўил ынтық күни-түн,
Ярды инкар етиўде.

Ярдан болып дәмели,
Еткен шыдамлы төзим.
Ярға берген ўәдени,
Еске түсирип сөзин.

— Бүгин кеште күн бата,
Узатылып кетемен.
Ертең ерте таң ата,
Тойда хызмет етемен.

Сол бир саат тез жетип,
Келе қойса Палўаным.
Хош кеўлимди шад етип,
Қалмас еди әрманым.

Деп ўәдели кешени,
Кеўилленип күгти қыз.
Асыраған шешени,
Анық қайыл етти қыз.

Кийип таза кийимин,
Басын жуўып таранып.
Ериксиз тартқан кеўилин,
Яр жолына қаранып.

Отыр еди қыз иште,
Өз-өзинен шадланып.
Палўанбек ер тал түсте,
Келе берди атланып.

Үлкен жапты жағалап,
Киятқанын көрди де,

Шийшең үйден сығалап,
Шашын тез-тез өрди де.

Шықты Сәнем далаға,
Күтип қарсы алмаға,
Қумар Палұан балаға,
Қағып төсек салмаға.

Сәлем берди наз етип,
Ат жылауын услап қыз,
— Чай ишинң—деп—хәз етип,
Жигит кеўлин хошлап қыз.

— Кәне аттан түс—деди.
Хәш нәрсе жоқ ойында.
Палұан аттан түспеди,
Ыза қайнап бойында.

Ұатаныма қәуип тууып,
Атка миндим ел ушын,
Баратырман бел бууып,
Халық жайлаған жер ушын.

Колхозда сен ис пенен,
Шадлы өткер уақтыңды,
Сауашта мен күш пенен,
Қорғайман яр бахтыңды.

Деди де аттан түсти,
Қайта тартты айылды...
— Халық тапсырса бир исти,
Ер ислеўге қайылды.

Колхозымда елиме,
Ғадал хызмет етемен,

Жаўды тығып гөринө,
Келиўиңди күтемен.

Астындағы ат пенен,
Қашқан жаўды куўып жет,
Қаҳәрли күш пәт пенен,
Жаў тухымын нықпырт ет.

Кетсең хош бол, бирәк, сен,
Мени умытып кетпе.
— Сени умытпайман мен,
Ондай қыялға кетпе.

— Дөп сулыўды сол маңда,
Бир қушақлап сүйди де,
Жүрип кетти Пәлўан да,
Атқа ырғып миңди де.

Сәнем айырмай көзин,
Қарап турды изиңен,
Бағлар жасырып өзин,
Тасалады көзиңен.

АЛТЫН ГҮЗ

Жаздың куўып изиңен,
Жетип келди алтын гүз,
Гүздің сарғыш жүзинен,
Көп нәрсени көрдик биз.

Ердің еккен жеринен,
Жазы менен бежерген.

Халыктың маңдай теринен,
Суўгарылып көгерген.

Пискен жүзим, шабдалы,
Жийделери бармақтай.
Бой жүўери, ақ салы,
Ийилип тур қармақтай.

Орақшылар гидирмей,
Орып атыр шетинен.
Бир дәнесин түсирмей,
Жыйнаған жер бетинен.

Дәли дақыл сол ўақта.
Қырманларға тасылған.
Мийнет гүли ақ пахта,
Шағырайып ашылған.

Ақ таў үйген жерине,
Жатырыпты жаңбаслап.
Ақ алтынның кәнине,
Киятырман көз таслап.

Озып шыққан жарыста,
Халық исенген өзине.
Теримшилер алыста,
Елеследі көзіме.

Шағырайған ақ пахта,
Йош ендирди кеўлиме.
Келип жеттим бір ўақта,
Дийдилеген жериме.

Сәлем бердим келиўден,
Ҳармаңыз деп ерлерге.

Қарсы алды көриўден,
Бар болың деп ерлер де.

Бир адам да қалмастан,
Иске шыққан сап тутып
Күшли қоллар талмастан,
Пахта терген тап тутып.

Пахта салып партукке,
Он саўсақлар ойнайды.
Қол жуўыртып ҳәр түпке,
Ҳешким қарап турмайды.

Тез жыйнаўға пахтаны,
Ҳәмме бирден күш қосқан.
Таў-таў пахта қырманы,
Аспан менен таласқан.

Ен жайдырып жарысты,
Кеңнен гүрес ашыпты,
Беккемлеп мол табысты,
Ерлер алға басыпты.

Алға басқан ислерде,
Ананың да иси бар.
Тасқынлаған күшлерде,
Атаның да күши бар.

Бирлик пенен қосып күш,
Қыйынлықты жеңеди.
Алға басып барлық ис,
Жеңис қолға келеди.

Еки дүнья шайқасып,
Халықтың кеўлин бурганда.

Өмир, өлим айқасып,
Күш сынасып турғанда.

Ұатан ушын, халық ушын,
Күшин жанын ким аяр.
Қақарманлық даққ ушын,
Бақадырлар тап-таяр.

Соның бири Айсәнем,
Ақ алтыннан тау үйген.
Көрсин мәртти бар әлем,
Ерлик исин халық сүйген.

Мийнет пенен ержеткен,
Тоты қустай таранып.
Ерлик пенен ис еткен,
Уллы халыққа жаранып.

Сәнем пахта терип жүр,
Он саўсағын ойнатып.
Рәхәтти көрип жүр,
Турмысын гүл жайнатып.

Пахта терим исин де,
Қыза берди күн сайын.
Тасып жаслық күши де,
Бола берди қыз пайын.

Кем-кем исти үдеткен,
Айсәнем ис палуаны.
Халыққа исин көрсеткен.
Орынлап үш норманы.

Арқа сүйер тиреги,
Халық қоллап күш береді.

Ҳаллас урып жүреги,
Пахтаны көп тереди.

Алдына жан салмастан,
Бәрха алда жүреди.
Ҳарымастан, талмастан,
Ислеп дәўраи сүреди.

Халықтың қызы, жигити,
Пахта терип үйеди.
Терген пахта шигити,
Жаўға оқтай тийеди.

Сәнем ғайрат салып жүр,
Колхоз алда болсын деп,
Үш-төрт норма алып жүр,
Пахта план толсын деп.

Ис-ислейди жарагып,
Халқым алғыс айтсын деп,
Фашистлерди қыйратып,
Палўаным тез қайтсын деп.

Күннен-күнге күш пенен,
Қыздырады жарысты.
Таң қалғандай ис пенен,
Беккемлейди табысты.

Халық сүйгендей ис етиў,
Ылайықлы ерликке.
Женис исин тезлетиў,
Байланыслы бирликке.

Барлық адам қосса күш,
Ислесе қол талама.

Бирлик пенен етсе ис,
Питпеген ис қалама.

Жыйым-терим ислери,
Питкерилди ўақтында,
Бирликли халық күшлери,
Қорғайды өз бахтында.

Өним берди жеримиз,
Орышладық планды.
Саўашта жүр еримиз,
Қырып уўлы жыланды.

СӘЛЕМ ХАТ

Жаз да өтти, гүз өтти,
Күн суўытып қыс жетти.
Тоңып дене шым етти,
Шымшып алғандай бетти.

Дәрьяларда муз қатты,
Кең даланы кар басты,
Қысқы узақ таң атты,
Күн күлмлеп нур шашты.

Ойға шүмип отыр қыз,
Ойдан-ойды оятып.
Жел, еседі тынымсыз,
Ақша қарды боратып.

Қалың қардың үргини,
Уйтқып ушып жүр еди;

Айнасынан бир күни,
Сәнем қарап тур еди.

Қарға батып бир адам,
Туўра жүрип келеди.
Почта екен ол адам,
Сәнемге хат береди.

Почтальоннаи алынған,
Қарап турса хатына,
Көзи түсти жазылған,
Палўанбектиң атына.

Ол сүйгени Сәнемге,
Аманлығын айтыпты.
Сағынышлы сәлемге,
Қоса исин жазыпты:

— Ана ғамқор балаға,
Халықтан туўған батырмыз,
Уллы Уатан анаға,
Қорған болып жатырмыз.

Қаҳарманлық ис пенен,
Көтерилди даңқымыз,
Қудиретли күш пенен,
Жаўды урды халқымыз.

Қасарысқан душпанға,
Қарсы хұжим басладық.
Жаў қорғанын аспанға,
Ылақтырып тасладық...

Жаўды қырып батысқа,
Баратырмыз қуўып та,

Адым жерде атыспа,
Сақылдаған сууықта.

Үргин үрип қар борап,
Көтерилди ақ куйын.
Қара думан тур орап,
Жолды көриу дым қыйын.

Сыран сууық ерлердің,
Бетін жалап хууилдеп.
Самалы сөл жерлердің,
Ысқырады гүуилдеп.

Қарлы боран, өлимди,
Писент етпей көп батыр,
Қорғау үшін өмирди,
Алға басып киятыр.

Жауға дөнди дауылдай,
Бағадыр мәрт, ер жүрек,
Оққа қарсы жауындай,
Жүрди керип көкирек.

Душпан менен алысып,
Арка сүйеп халқына.
Жауға найза салысып,
Ерлер басты алдына.

Оқ жаудырды автомат,
Батырлардың дәстинде,
Гөзлеп атқан гранат,
Ойнады жау үстінде.

Басып кирген жаулардан,
Тазартылды жериміз.

Өтип дәрья таўлардан,
Ерлик етти еримиз.

Мен де ердиң биреўи,
Қостым ерге күшимди.
Партиям халық тиреги,
Көрсин ерлик исимди.

Деген мақсет ойымда,
Алға бастым уралап.
Қайнап жигер бойымда,
Қайтпай жаўға туўрылап.

Бардым, жаўды өлтирдим,
Халықтың өшин алдым мен.
Исти бәржай келтирдим,
Жаўға ойран салдым мен.

Қасымда рус, түркменлер,
Қазақ, қырғыз өзбекте,
Азербайжан, арменлер,
Жаўдың басын езбекте.

Сен де ярым елимде,
Халыққа хызмет ете бер.
Жаўды жеңип өзим де,
Тез бараман, күте бер.

Деп питкерипти сөзин,
Сәнем оқып болды шад.
Үнтық ярының өзин,
Көрсеткендей сәлем хат.

Қыздың сүйген Палўаны,
Жолыққандай өзине.

Қанлы сауаш майданы,
Елеследі көзине...

Қарлы боран, өлимді,
Писент етпей көп батыр.
Қорғау ушын өмирді,
Алға басып баратыр.

Алдында жүр Палұан ер,
Қамалды қақ айырып.
Бағадыр мәрт жауынгер.
Жаудың бетін қайырып.

— Уллы ағам, тирегім,
Туұысқаным рус бар.
Жаудан қайтпас жүрегім,
Қәуипли емес урыслар.

Тезлетеміз жеңисти,
Тылда батыр халқым бар.
Қыйратамыз фашисти,
Жеңисим бар, даңқым бар“.

Деген мәрттің сөзлери,
Қуғағ берді өзине.
Күлим қағып көзлери,
Шадлық енді жүзине.

Қудиретли халық күши,
Таң қалдырды әлемді.
Палұанбектің жеңиси,
Қуғандырды Сәнемді.

Кеуілли қыз отырып,
Қолға алды қәлемди.
Ақ қағазды толтырып,
Жазды ярға сәлемди!

—Алыс жолдан жаздым хат,
Сәлемимди қабыл ет.
Жеңисине болдым шад,
Душпаныңды зирилдет.

Өшин алсаң халқымның,
Курал берген қолыңа.
Мендей сүйген ярыңның,
Жаны құрбан жолыңа.

Туұдың Ұатап—анадан,
Өстиң, жаұдан сақла сен.
Уллы Ленин данадан,
Тәлим алдың ақла сен.

Ұатап ушын буұған бел,
Ер саұаштан таяма,
Душпаныңды жеңип кел,
Жаұды жоқ қыл, аяма.

Сендей батыр улына,
Уатап—ана қәуендер.
Курал алдым қолыма,
Мен де тылда жауынгер.

Сизден үмит етемен,
Халыққа темир қорғаным.
Тез келер деп күтемен,
Жеңис пенен Палұаным!

Аянбады ұатанда,
Үлкен киши жасымыз.
Жол көрсетти майданда,
Батыр әскер басымыз.

Батырларға рух берди,
Ұақтың хошлап партия.
Женимпаз мәрт халық ерди,
Жүрди бислап партия.

Ар-намысмы халық күши,
Дөнди жаўдың үстине,
Фашистлердің көбиси,
Түсти ердің дәстине.

Кекли халықтың күшлери,
Дәрья киби тасады,
Жеңис пенен ислери,
Кем-кем алға басады.

Бизің батыр армия,
Қайтпай гүрес ашады.
Жаўды етип зым-зыя,
Ерлик даңқы асады.

Гүдер үзип өмирден,
Немецлер сасады.
Қорыққанынан өлимнен,
Басын алып қашады.

Тым-тырақай қашқан жаў,
Сендей ығып баратыр.

Жау қашса да кетпес сау,
Жаны шығып баратыр.

Бирақ қатты гүресип,
Өлеринин алдында,
Турып қалды тиресип,
Жау бекинип алды да.

Бир төбениң басына,
Пулеметин орнатып.
Жан жолатпай қасына,
От шашып тур боратып.

Қуртыу жолын ойлады,
Бекинискен душпанды.
Командири жумсады,
Орлов пенен Палуанды.

Буйрық алып кетти ер,
Услау ушын тирилей,
Төбешикке жетти ер,
Жер бауырлап билинбей.

Немецлер атып тур,
Оқты қардай боратып,
Жауынгерлер қатып тур,
Тез шығады қыйратыл.

Алайық деп халық өшин,
Ар-намысқа тырысып,
Пайдаланып бар күшин,
Алға жүрди жылысып.

Жақын барып көрди де,
Ылақтырды гранат.

Пулеметқа тийди де
Болды пыт-шыт, гүл опат.

Советлик ҳақ ис пенен,
Халықты баслап партия,
Қаҳарманлық күш пенен,
Алға басты армия.

Орлов пенен Палўан ер,
Батыр кеўилин өсирип,
Еки бирдей жаўынгер,
Фашисти қолға түсирип.

Услап алып келдилер,
Күткен командирине.
Ерлик исин көрдилер,
Ер унады кеўлине.

Тағы жүрип кетти ер,
Түсип жаўдың изине,
Қасты етпек қара жер,
Жаў көринсе көзине.

Жерден, көктен соққы жеп,
Таппай басқа қамалды,
Қарақшылар қашты кеп,
Хәм Берлинге қамалды.

Былай-былай қашырмай,
Алды артын орады.
Жаўдың көзин ашырмай,
Ерлер саўаш қурады.

Көкте ушып самолет,
Бомба таслап турады.

Катюша хәм минемет,
Гүрсилдетип урады.

Қорықты күшке ийди бас,
Жаў жеңилди, берилди.
Батыр халықбыз жеңимпаз,
Женип алдық Берлинди.

Барлық инсан көз салды,
Халықтың ерлик исине,
Пүткил жәҳан таң қалды,
СССР дың күшинс.

Көп алғысын жер жүзи,
Лйгты рус халқына.
Рус халқы ер өзи,
Ийе ерлик даңқына.

Усындай мәрт халық пенен,
Жаўды бирге қуўысқан,
Жеңис пенен, даңқ пенен,
Елге қайтты туўысқан.

УШЫРАСЫҰ

Көкте күн тур нур шашып,
Жаңға жағымталлы жаз.
Жүр жеңиске жол ашып,
Исте Сәнем жеңимпаз.

Қасында бар көп қызы,
Халық хызметі еткени,

Ай жүзлери қырмызы,
Мийнет гүли күткени.

Жердің бауырын ийдирген,
Жалынлаған жаслығы,
Халыққа пайда тийдирген,
Звеноның баслығы.

Жети гектар пахтасы,
Көрсен қулпы дөнеди.
Таза қатар арасы,
Көргің келе береді...

Толы орден көкірегі,
Киятыр мәрт Палуан ер.
Жастан сүйген жүрегі,
Қандай ысық тууған жер,

Ойнап өскен кең дала,
Көзге оттай басылып,
Қарай берди айнала,
Кетти зейни ашылып.

Ер киятыр үйине,
Колхоз жерин аралап,
Елге қарап сүйине,
Үлкен жапты жағалап.

Жаптың еки жағасы,
Тахта-тахта пахталық,
Шайқалады шақасы,
Турғандай-ақ мақтанып.

Көзин тартып турады,
Пахталардың болығы,

Ериксіз кеуилин бурады,
Кетпенши қыз қосығы.

—Мийнетимнің гүлісең,
Жаўдыраған жас пахта.
Кең даланың көркисең,
Қулпы денип, гүл жайна.

Терең етип түбине,
Кетпен урып күтейин,
Өсиў ушын өзице,
Көп тәрбия етейин.

Бежерилип егилген,
Күш ал қасыл жеримнен.
Ықлас пенен төгилген,
Суў иш маңнай теримнен.

Жеткерейин суўыңды,
Сен өсе бер шақалап,
Көрип қәдди бойыңды,
Мен жүрейин аралап.

Мәрт Палўаным келгенде,
Кеуили толсын исиме.
Пахтам сени көргенде,
Ырза болсын өзиме.

Деп кетпенін керилип,
Ура бергенде жерге,
Мийнетке шың берилип,
Ислеп атырған бирге.

Қызлар: „Ғармаңыз“ — деген,
Даўысқа жалт қараса,

Палұан екен көп өрден,
Тур бойына жараса.

„Бар бол“ деди, көристи,
Палұан менен Айсәнем,
Сағынғаннан сүйісти,
Бахытлы жас ер гилең.

Ұатан ушын атланып,
Мен кеткенде бууып бел,
Сүйген ярым шадланып,
Дедің „жаўды жеңип кел!“.

Орынланды сөзиниз,
Қыйратылды жаўыз жаў.
Қалай ислер, өзиңиз,
Жүріпсизбе аман-саў?!

—Колхозымда, жеримде,
Ислеп жүрмен уақтым хош.
Төккен маңлай терим де,
Өним берер кетпес бос.

Көркейгейик турмысты,
Ислерге оң келдің дос,
Қыздырайық жумысты,
Күшимизге күшлер қос.

—Оннан қайғы жеме яр,
Иске кумар келдим мен.
Бойымда күш-қарыў бар,
Халық исине бердим мен.

Сағынышлы ярымсаң,
Барма ўәде ядыңда?

— Мениң де сен жанымсаң,
Беккем ўадем ядымда.

Асықпа сен күт мени,
Жуўмақлайын исимди.
Мен де күттим ғой сени,
Тылдан қосып күшимди.

— Жақсы, ўаде сол болсын,
Есинде тут сөзинди.
Пахта планың толсын,
Мен күтемен өзінди.

Ден қыз бенен хошласып,
Жүрип кетти үйине.
Яры менен дусласып,
Шадлық енип кеўлине.

ПАХТА УШЫН ГҮРЕС

Үйге келди саламат,
Қуўанышлы кеўилли.
Мийнет пенен халық абад,
Еткен иси өнімли.

Палўан исте йошып жүр,
Мийнет ерки қолында.
Күшке-күшин қосып жүр,
Уллы жеңис жолында.

Аямайды бар күшин,
Иске ғайрат салады.

Бежереди халық исин,
Халықтан алғыс алады.

Гүлленлирип жиберди,
Ақ алтынлы даласын,
Ел ерим деп көтерди,
Мийнет сүйген баласын.

Айсәнем де әлпешлеп,
Өсиреди пахтасын.
Мақтаса халық құрметлеп,
Мийнет ерин мақтасын.

Пахта ушын гүрести,
Озып шықты жарыста.
Қосты таудай үлесті,
Колхоздағы табысқа.

Пахта писип ашылды,
Аппақ болып көрінди,
Терилди тез тасылды.
Пунктлерге үйилди.

Күннен-күнге тасады,
Қатар-қатар қырманлар.
Қолдан ақ тау жасады,
Ұадал мийнет қылғанлар.

Палуан, Сәнем бас болған,
Теримшилер өндирди.
Ерлер бойға күш толған,
Күшті іске дөндирди.

Тез-тез пахта терилди,
Қызды жұмыс ғажжа-ғаж.

Халық мийнетке берилди,
Ислер болды раўаж.

Палўан, Сәнем екеўи,
Жарыспаққа тереди.
Биреўинен биреўи,
Оза алмай келеди.

Ҳәмме иске берилип,
Ақ алтын тез жыйылған,
Таза болып терилип,
Қанарларға тығылған.

Пахталарды адамлар,
Пунктлерге үйип тур.
Көтерилип ақ таўлар,
Көкте күнге тийип тур.

Кең ашылып қушағы,
Жер баўырын ийип тур.
Көктің отлы ошағы,
Таўдың төсин сүйип тур.

МӘЖИЛИС

Хабар етти бригад,
Мәжилис бар деп клубта.
Жыйналды журт кеўли шад,
Колхоздағы клубқа.

Клубтың иши безелген,
Тур лозунга плакат,

Хожалығы дүзелген,
Халық турмысы рәхәт.

Еки қабат айнасы,
Ақланған жай, тахта пол.
Табылған көп пайдасы,
Колхоз жолы айдын жол.

Айдын жолда жениске,
Қахарман халық созды қол,
Мийнетинен жемиске,
Қолы жетти табыс мол.

Колхозымыз „пахта нур“
Баслығымыз Муратов.
Көпке қарап сөйлеп тур,
Халыққа сөзин унатып:

— Жыйналған журт бәриң де,
Тынышланып тыңлаңлар,
Ноябрьдің биринде,
Толды барлық планлар,

Ис үстинде гезлескен,
Қыйынлықты жеңди халық,
Уллы исте бирлескен,
Батырларға болсын даңқ.

Маңнайларын терлетип,
Ерлер тынбай гүрестип.
Исти алға өрлетип,
Қолға алдық жеңистип,

Өнди ис, қызды жарыс,
Ерлердің жоқ кемиси,

Қолда тур таудай табыс,
Бул мийнеттің жемиси.

Уллы жеңіс жолында,
Аямаған күшлерин,
Дизими тур қолымда,
Көрің ердің ислерин.

Мийнет ери Елемес,
Еринбестен ис еткен,
Табысы тау кем емес,
Даңқы халыққа көп жеткен.

Жеңіс жайнар ишінде,
Мийнетлери бақалы.
Жарқырайды төсінде,
Ислеп алған медалы.

Әйне толған күшине,
Колхоз қызы Айсәнем,
Оның ерлік исине,
Таң қалады бар әлем.

Хәр күни үш жүз кило,
Пахта терди дөндирип,
Гектардан бес мың кило,
Өним берді өндирип.

Исин алға бастырып,
Көп алдында жүргени,
Күш береді тастырып,
Дана Ленин ордени.

Ақылға да, күшке де,
Бірдей батыр Палұан ер,

Озып шықты исте де,
Кешеғи мәрт жаўынгер.

Ис қутылмас бұл ерден,
Жас жигери қайнаған,
Көкирегінде көп орден.
Күн нурындай жайнаған.

Ғадал ислеп төккен тер,
Халықтың алған алғысын,
Мийнет пенен өскен ер,
Жеңіс пенен шалқысын.

Қолға кирген табысты,
Қолымыздан бермейік,
Қыздырайық жарысты,
Тағы алға өрлейік.

Қолымызға ис берген,
Миннетдармыз данаға!
Бизге бундай күш берген,
Уллы Ұатан—анаға!

Баслық сөзин тауысты,
Қутлықлап зор жеңісти,
Халыққа айтты алғысты,
Жабық деди мәжилисти.

ТУРМЫС ТОЙЫ

Жыл ақыры жақынлап,
Қалған күнди санасам,

Кеўил койып анықлап,
Кең далаға қарасам.

Пахта, дәнди тез жылдам,
Тегис жыйнап алыпты.
Ағашлар да сып-сыйдам,
Атыз босап қалыпты.

Пахта астын сүрип жүр,
Тракторлар ғүрилдеп,
Жердиң баўырын тилип жүр,
Пазналары дирилдеп.

„Пахта нурдың“ ерлери,
Қазып атыр „Боз жапты“,
Мол өнимли жерлери,
Суўға қансын қаз жапты.

Суўды шөлге апарып,
Жер ашады жаңадан,
Буннан бетер гүлленип,
Ел болады абадан.

Турмыс күнде жаңарып,
Жердиң ийди баўыры.
Көринеди ағарып,
Палўанбектиң аўылы.

Аўылдағы мектепте,
Оқып жүрген баланы
Қызығасаң көрмекке,
Өскен жаңа қаланы.

Қарай бердим көркине,
Көз тартады бағы да,

Палўанбектиң үйине,
Келип жеттим тағы да.

Түсирипти келинди,
Басланыпты уллы той.
Куўандырған елимди,
Турмыс тойы қызық қой.

Жыйналыпты көп адам,
Отырыпты кеўилли.
Қуўанышлы халық мудам,
Абырайлы, жеңисли.

Жана турмыс тойында,
Сәнем хызмет етпн жур.
Күши тасып бойында,
Палўан халықты күтпн жур.

Конақ жақсы күгилди,
Кеўили пиғип бәри де,
Қайғайық деп өтинди,
Жуўап болды бәрине.

Той тарқады журт кетти,
Үйлерине тарасып,
Жаслар кеўилин шад етти,
Сәнли турмыс жарасып.

Ертенине еки ер,
Бирге шықты исине,
Мийнетине көнди жер,
Бас ийди зор күшине.

ХАДЖИ АБРЕК

поэма

(Лермонтовтан)

Ҳешкимге закат бермейди,
Үлкен, бай Жемат аўылы,
Қорғаны—полат қанжары,
Мешити—сағаш майданы.
Шыныққан урыс отында
Оның мәрт еркин уллары,
Олардың исин Кавказда,
Биледи жат ел халықлары.
Жүрегине рустыңда
Тиймей қалған жоқ оқлары.

Көкте күн жылжып шығғырып,
Жар тастан турды пуў шығып,
Қанатын қақпай жайып,
Бүркіт тур бултта қарайып,
Таў жырасы уйқыда,

Тынышлық жоқ тек аўылда.
Аўылда жоқ ҳеш бенде,
Таўдан жел ескен жерде,
Жардан сел куйған жерге,

Жыйналған хәмме бирге.
Жематлы мәртлер кенесі
Не ҳаққында сөйлести?
Тағы да таўға шығама
Кисиниң малын талаўға?
Қансырап рус бөлимін,
Күтип турған жоқ па екен?
Жоқ, тек шағым-исиниў
Билинеди түринен.
Жамылып кисі кийимін,
Отыр таста ортада
Әбден қартайған лезгин,
Сөз булағын ағызып,
Қоршаған журтка жаўтаңлап
Қайғылы қарап қояды.
Ғарры лезгин гүрриңин
Тыңлады бәри, ол айтты:
„Қартайғанда қудайым
Берди үш қыз, үш улды;
Қас даўыл етип қаслығын,
Шақамды мениң сындырды,
Қабықсыз қалған түбирдей,
Турышпан жалғыз мен енди.

Қартайдым! Аппақ сақалым
Ақ анаў шыңның қарынан.
Гейде сол қардың астынан
Суў шығады қайнаған!...
Келиң Жемат мәртлери!
Маған бир жәрдем етиңлер!
Билсеңиз Бей—Булат княздан
Қызымды әкеп бериңлер?!

Тутқын болды апалары,
Жаўдан өлди ағалары;

Екеуі қалды далада
Ең кишкене балам да
Көзімше найза қадалып,
Күлді ол өліп атырып!
Көргенді сонда ол мүмкін!
Бейіштен жылтыр қанатлы
Хұр қызы ушып келгенин!...

Кеттім шөлде жасауға,
Ең генже қызым менен.
Сақладым көз нурындай
Сыйладым барым менен.
Қызымды ерттім изиме
Жарағым жолдас өзиме.
Тууылған үйден айрылып,
Орнастық келип үңгірге.
Жоқшылыққа көнлигіп
Үйрендик усы өмірге.
Урды урар саатым—
Ушты жас палапаным!...
Бір күні қараңғы түнде,
Уйықладым... үнсиз үстимде
Жасыл шақаны тербеп,
Отырды жас периштем.
Оянсам: шықты гүбири,—
Хәмде атлы дүбири!...
Қарасам таудың бауырында
Баратыр шауып атлы да,
Қызымды алған қушақлап.
Мен қалдым қарғап, зар жылап.
Қуұсам көмек егпейди,
Атсам оғым жетпейди!
Бул жерде қанлы кек кетпей,
Өш алыуға күш жетпей.
Мен еле тауда жүриппен,

Жыландай болып женшилген.
Тап сол азаплы күннен.
Тынышлық кетти өзімнен...

„Келиң Жемат мәртлери!
Маған бир жәрдем етиңлер!
Билсеңиз Бей—Булат княздан
Қызымды әкеп беріңдер?!“ —
„Мен!—деди батыр бир ғошшақ.
Бирден қанжарын услап
Тым-тырыс хәмме хайран
Қозғалды журт топланған.
Кеттим князға онда!
Сен еки күн күт бунда:
Хаджи батыр хеш уақта
Босқа минген жоқ атқа.

Келмесем қайтып сол күни,
Өлди деп сана сен мени,
Мениң рухым хаққына
Дуға қыл жолға шығарда“.

Таң атты. Кең көк аспан,
Ашылды думан серпилди,
Муз басқан меруерт шыңлардың
Уша баслары көринди.
Жырада, бултта оянды
Түрилди қызғыш желқомдай,
Қырларды бойлап таралды
Азанда турды жан қалмай.
Сай артында салт атлы,
Киятыр черкес жай жүрип,
Шамшырақ еле қырдағы
Үлгермей шықты кептирип.
Жолға қарай тик жардан,

Жабайы жүзим қол жайған,
Гүмистей оның ширеси
Атқа хәм атлыға тамған.
Ат дизгинин бос таслап
Қамшысын сулыұ таўлайды
Гейде ат жалын қушақлап
Бабалар жырын жырлайды.
Алыста таўдың артында
Муңлы бир қосық зарлайды.
Айланба жол бар арбалар
Шыйқылдап ойған сиресип
Сол жерде меруерт таслар
Жатырыпты тиркесип,
Сол жерден тап алдынан,
Кәрди аўылды ол барлап.
Хәм паданың шаңғытын
Оянған журтты ғаўырлап.
Тик жар шетинде турған
Бей—Булат үйиң беллейди,
Таў басынан бүркиттей
Үй төбесин серлейди.
Үй алдында саяда,
Отыр жас қыз әжайып.
Қасынан жол өтип тур,
Қарайды оған мунайып.
Кимди күттиң жас сулыұ
Бунша ықласың менен?
Алыстан достың келе ме?
Саўаштан ағаң келе ме?
Өтипти аптап өзине,
Сонлықтан нәзик гелленде
Қулай жақ бийик төсице.
Қолың сыйпар дизенди,
Уйқың қанбапты түнде.
Түсип кеткен еңсең де.

Перде менен капланган,
Жайнаган көзлериңде.
Лаўлап жанган жалындай
Жүзиңде қан жүрип тур.
Сениң сырлы ләблериң
Сүйисиўди күтип тур.
Үнсиз дәрттен сескенип
Излейсең бир нәрсеңди,
Саўсақты жай қозғалтып
Серпе жаксаң пердеңди.
Қайдасаң жан дос қымбатлы!...
Алыстан келди дүбирли,—
Таныс шаңда көринди,—
„Княз“ деп қыз сөйледи.

Тез жубатса бул үмит,
Ал көз демде алдайды:
Атлы жақын келе берди...
Қыз оны ҳеш танымайды,
Тек көргени усы ғана!
Жолаўшы шығар кеш қалған,
Үй излеп жүрген қонбаға,
Деп ойлайды қыз ғана:
Ат ақ көбик шаршаған,
Ол таяр аттан түспеге...
Аттан түс!... десе түспеди
Сескенди екен ол неге?
Көрди ол! Қыздың ернинен
Муңлы сес шықты үзиліп,
Жас парттан түскен жапырақтай,
Жаўында қалған езилип!
„Жолаўшы неге иркилдиң?
Аттан түс қарап турма сен.
Қонақ ол қуда сыйлығы
Сыйлайман қымыз, пал менен.

Сен жарлысаң, мен байман
Бей—Булат үйші құрметле!
Умытпа бизди дууанда,
Және жол жүрип кетерде!”

Хаджи Абрек

Алла сақласын сени, Лаила
Қонақты күтип сыйлаған,
Сол ушын қонақ әкеңнен
Сәлем әкелди саған.

Лаила

Қалай! Сор әкем? Еле
Мени умытпай жүрме?
Ол жасайды қайерде?

Хаджи Абрек

Бұрынғы тұрған жерде,
Бірде шөлде, бірде жат үйде.

Лаила

Айт! Ол қуунақ, шадлыма?
Тез жууап бер өзіме...

Хаджи Абрек

Ол тири. Бірақ гейде
Қар, жауынның астында
Панасызда қалады...
Ал сенше?

Лаила

Мен бахытлыман.
Хаджи Абрек (әсте)
Сол жаман!

Лаила

Ҳа? Дединбе бир нәрсе?

Хаджи Абрек

Ҳеш нәрсе!

Жолаушы отыр столда.
Қант пенен сөк алдында,
Турыпты отыр урмай қол,
Шынында бир түрли ол.
Тек кәхәрли жүзінде
Әжимлери қозғалар!
Өткен жолдан, қайғыдан
Қалған излерме олар!
Оның кеўлин хошлауға
Лаила дәбин алды қолға,
Саўсағы менен қағады,
Ойнап қосық айтады,
Жулдыздай көзи жайнады.
Дир-дир етип қос анары,
Жас баладай қуғаньшқа
Жазықсыз жан оранады:
Күн батарғы гүбелектей
Шыр гүбелек айналады.
Сесли дәбин қәпелимде
Тик көтерип аппақ қолы

Айландырды төбесінде,
Қара көзи менен әсте,
Қарайды тил қатпай бірде.
Айтпақшы кулкиси менен:
„Шадлан муңлы қонағым деп
Әрман-ығбал, қайғы деген!“

Хаджи Абрек

Болар! Лаила, тоқтат енди.
Шадлықты умыт бир заман:
Қашанда бир ұақлары,
Сен сирә өлим хәккында
Ойладыңба? Айт маған.
Жок! Муздай гөр неме керек?
Мен таптым жерде жәннетти.

Хаджи Абрек

Бир саўал- сағынбадыңба,
Алыста өзиң туўылған,
Дағыстандай ел бетти?

Лаила

Неге? Маған жақсы, кеўилли,
Думанлы таўлар арасы.
Жүрек ушын ұатап жоқ,
Ол ушын гөззал хәмме жер,
Алланың жақты дүньясы!
Ол зорлықтан қорықпайды,—
Ушады қустай уядан.
Исенген, сүйген жерде тек—
Бахыт бәр бизге, инан маған!

Хаджи Абрек

Мухаббат!... Ал сен билесеңбе,
Исенгенинен дә, сүйгениненде
Айрылған алам ушын
Екинши бир ҳэзликтиң,
Кереги не бул жерде?
Ол лэззет ышқыдан гөре
Күсер тек көз жасты, қанды.
Биреўлердиң бахты сөңсе,
Ондай адам қуўанады,
Онда қылмысқа қумартыў,—
Онда жанға бейиш, дозак .
Ол нәрсе бирдей биз бенен:
Гә куўантса гә бар азап...
Жоқ, өш алыўдың пайты ушын,
Ант етемен кең жәҳанды
Алмас едим анық шыным!

Лаила

Түсиң неге оңып кетти?

Хаджи Абрек

Тыңла.

Буннан бурып ағам бар еди:
Олда тәғдир солай жазып,—
Бей—Булат оғынан өлди.
Саўашсыз—жаўды билмеген,—
Ҷайўан усап даңксыз өлди.
Бирақ кекли өш алыўды
Өлеринде маған берди.
Өлтирген адамды таптым:

Тап-таяр тур канжарымда.
Бирақ мен ойладым: „оны
Өлтирермен қас қакқанша!
Өш алыў бола ма бул да?
Сонша жылғы азап, мунды
Ҳа демей өтейме сонда?
Жок!

Сүйгени барды оның да:
Сол сүйгенин таўып алып,
Өлтирсем өледі ол да!“
Өш алыўдың ўақты келди!
Кеше ақ сениң бахтың сөнди.
Қара батып баратыр күн!...
Еситтим ағамның сестин.
Бүгин ең биринши рет
Көргенде сениң жүзинди,
Қайғы гамның отына
Түскендей жаным өртенди.
Бирақ ол сезим сап болды...
Я кудай! Бәржай етемен
Мәртлерше өз шәртимди!
Ағарып қардай таўдағы,
Аяқтан кетип дәрманы
Алдына келип кулады:
Мийримсиз жанның алдында
Көз жасын төгип жылады.
„Қорқынышлы ғой нәзерин!
Қарама булай сен өзин!
Денеме уўдай жайылды,
Қудай-ай... суўық сөзлерин!
Яки сен ойнап турсаң ба?
Айт! Гүнасыз көз жастың
Саған ҳеш тәсири жоқ па?
Мийирим ет!... Айт елиңде
Адамлар қалай жылайды?

Өлүгө маган дым ерте!...
Таслап кет жап-жас жанымды!
Кууаныш ол не, билдиң бе?
Жок, я мендей жасыңда
Сүйикли болып көрдиң бе?“
Хаджи де қәхәрин тигип
Турыпты үнсиз түнерип.
„Мийримсиз сениң көзиңде
Аяау жоқ! Я жас тамбаған!
Ах!... Қудай!... Ай!... Азмаз күт!
Тек бир саат... бир заман!...“

Хә демей қылыш жалт етти!
Геўдеден гелле жалп етти.
Ол геллени алды жерден
Қан-қан болған қолы менен
Хәм қылыштың жүзин сүртти
Қыздың жипек шашы менен.
Соң жансыз геллени алып
Тери тонын кийе салып,
Сыртқа шықты, минди атқа.
Көңлигип үйренген ат та
Бир заттан үрккендей болып,
Омырауы терге толып:
Жаллары тик турып киснеп,—
Хәм полат суулығын тислеп,
Дизгинди, сөзди тыңламай,
Оқтай ушты таўга қарай.
Геўгим түсти, болды да кеш,—
Қараңғы түн алыс емес!
Түнерип Кавказ үстинен
Булт киятыр өркеш-өркеш.
Ебетейсиз ойын бәслап,
Қапырыққа түсе жазлап,
Тикенли путаны сыйпап,

Жапыраққа мөлдір шық таслап.
Сай ағып тұр ылай тартып:
Көк астынан көбік атып;
Көзи яңлы жансыз бастың,
Жылтырайды үңгірлері
Думан басқан тауы-тастың.
Тез шап жалғыз жолаушы!
Кийіп ал кең тоңыңды,
Қағып жибер дизгиниңди,
Таула қайыс қамшыңды.
Қууғыншы жоқ, изиңде
Жоқ жыртқыш тау пири де,
Бирақ оқый алсаң намаз,
Ол да хәзир шеп болмас.
Шап атым! Неге алдыңа
Қарайсаң қорқып сонша ма?
Шықты суу ысқан тас бірде!..
Жылтыр жылан кеби гейде!..
Сауашта жалыңа сениң,
Сүрттім қылышымның қаның,
Қула дүзде қәуіп дөңген,
Қутқардың талай өлімнен.
Елге жетіп дем беремен,
Жууениңди руслардың
Гүмиси менен безеймен.
Отлайсаң отлақ далада
Өзгеріппедиң бұрында
Айт кымбатлы жолдасым?
Ақ көбік болдың тез неге?
Қоппығып қалдың сен неге?
Теректің басын жайнаттып,
Шығады булттан ай хәзир,
Ауылым түнде уйықлаған.
Көринеди жер хәзир,
Жематлы шопан отлары,

Алыстан жалт-жалт жалынлап,
Киснескенин жылқының,
Есitemиз биз жақынлап,—
Айғырлар қоршайды сени...
Егер көре қойса мени
Пысқырып үркіп дүрлигип,
Барлығы кейін бәседі:
„Тәңирге жазған бизлерди
Алыстан олар сезеді!...“
Ойпат түн кушағында
Ауыл тыныш уйқыда
Қәбир естелигн яңлы,
Тек бир ғарры ояу жалғыз.
Қылт етпестен жолда шаңлы,
Сары таста отыр жалғыз.
Узақ жолға оның көзи
Тигиледи муңлы өзи.
„Мынау атлы ким? Тик таудан
Әсте түсіп киятырған,
Оның узын жал жолдасы
Шаршаған түсиңки басы.
Тонының астына тығып,
Киятыр бир нәрсе қысып,
Хәм көз нурындай сақлайды“
Сонда сол ғарры бийшара:
„Қызымнан бул қымбат баха
Сыйлық шығар деп ойлайды!“

Атлы тауға келди жақын
Қәпелимде иркти атын,
Оннан соң колы қалтырап,
Ашты ол қап-кара тонын,
Тоннан қанлы сыйлық әсте
Шөпликке домалап түсти.
Қараса Лаиланың басы

Ғарры сор көрди бул исти!...
Ғайран, естен айрылып ол,
Қушақлады геллени сол!
Ол соңғы көрген жәбирин
Азапта өткен өмирин.
Айтқан яңлы болды сонда
Қызына жүрек дебдиўин.
Болар, журт бул бийшараның
Езди ғой қайғы жүрегини!
Сабақтай қашан шириген,
Үзиліп кетти ол бірден,
Әжимлери қатып қалды
Өликтей түри куўарды.
Сөйтип жаны шықты бірден
Өмиринше сақлап келген
Ойын айта алмағаны
Билинеди келбетинен.

Үнсиз түри түнерди де,
Хаджи ғайран қалмады ҳеш:
Алды қылыш, минди атын,—
Шаўып кетти таўлыққа тез.

Жыл өтті. Меңиреў жырада
Еки өли жатты шаң басқан,
Жерледи таўдын үстине,
Жолаўшылар көрип адасқан.
Қаңға батқан екеўиде,
Өшпенлик бар жүзлеринде
Ол билинди карағанда
Еки достай қарағанға!
Ал шынында еки өшли
Қушақласып қысып күшли.
Жерде жатып қалған пүтин
Ол тек қыял шығар мүмкин,—

Бийшара жолаушыларға
Олардың түри өзгерип
Турғандай болып көрінди
Бир-бирине тәп берип.
Кийгени гилең қасылдан
Бас кийим басын жасырған:
Бей—Булат екен биреуи.
Биреуин 'қешким билмеді.

1833 – 1834.

Өзін туұралы	3
Өзін еккен алмаға	4
Жеңімпаз халқым	5
Ленин ҳаққында қосық	6
Бахытлылармыз	8
Жақсы	9
Жыр арнасы	10
Ленин қайда	12
Мениң республикам	13
Тахна-таш	14
Тау гүллері	16
Тойға келдик	17
Мәңгі жас халық	19
Айымжанға	20
Бухара гүлі	21
Естен шықнас айдала	22
Емен	23
Рәшһйда	25
Шотландия балықшысы	26
Қарақалпақ пахтасы	27
Дана Ленинге	28
Ұатан туұралы қосық	29
Мен сүйемен	31
Күн деп қарасын маған	33
Ерк кумар азаматқа	35
Биринши май күнги ой	36
Болсам	37
Адам аяғы	39
Гүллер	41
Досларымның аркасы	46

Сеннен узақта	47
Манлай тер	48
Күтер	49
Қолларым	50
Хамид ағаға	51

Балтика бойларында

Таллин	52
Кеўил жарасығы сиз	53
Бир дәсте	54
Лыжалы қызға	55
Даугава	56
Жалын хәм батыр	56
Даугаваға	57
Ян Райнис естелигине	58
Сынған карағайлар	59
Булак	61
Еки аяз	64
Жетим	73
Көк емен хәм Зоя хаккында баллада	76
Таң	81
Палўанбек (поэма)	83
Хаджи Абрек (Лермонтовтан)	141

На каракалпакском языке

Каипназаров Байнияз

РОДИНА МОЯ

(Стихи, баллады и поэм)

Издательство „Каракалпакия“

Нукус—1968

Редактор *Т. Кабулов*
Художник *Қ. Бердимуратов*
Худ редактор *К. Нажимов*
Техредактор *А. Турдымуратов*
Корректор *А. Ильясова*

Териуге берилген уақты 16/VIII-1968 ж. Басыўға
рухсат етилген уақты 30/X-1968 ж. РК 30799
Кағаз форматы 70x90 1/32 Кағаздың № 2 Көлемі 5,0
баспа табақ 5,85 шәртлі баспа табақ 3,96 есап баспа табақ
Тиражы 1000 баҳасы 48 т.

«Қарақалпақстан» баспағы. Нөкіс қаласы. К. Марк
көшесі 9.

ҚК АССР Министрлер Советі қасындағы баспа сөз
бойынша басқармасының «Иривданми» 50 жыллығы
атындағы Нөкіс полиграфкомбинаты. Заказ № 15

Көз айырмай көзинен:
— Дедим мен де өзиндей.
Айнып кетпе изинен,
Турақлы бол сөзиндей.

— Қатиржәм бол әзийзим,
Жүрсем жердің жүзінде,
Шайылмайды лебизим,
Берген сертим — сөзимде.

Мен тураман деди ол,
Қуяш қанша жыл турса.
Құлпыраман деди ол,
Бағларда гүл құлпырса.

Буның бәри сен ушын,
Сен мен ушын емес пе?!
Сендей жигитлер ушын,
Қызлар жанын бермес пе?!

Тауып айтылған сөзлер,
Өзимізге жағып тур.
Қыйысар емес көзлер,
Әмиў изин бағып тур.

Өскен еркін далада,
Сүййдим гүлдей жүзинен.
Кеттим. Қалды жағада,
Қарай-қарай изимнен.

Хақ жол тилеп өзиме,
Жымынлаған жұлдыздың.
Күн нур төккен жүзине,
Айдан арыу сол қыздың.

Көзге ысық түр-түси,
Шашы сүмбил зер еди.
Еркелетип үй-иши,
Оны Лала дер еди.

Жүрегімде сол Лала,
Кете бердим илгери.
Хош бол деди кең дала,
Хош бол деди гүллери.

Кыймыл кетип бараман,
Гүллерин кең даланың.
Ойлап кетип бараман,
Сәруйсін сол жағаның.

Көз алдымда келбети,
Хош қылықлы гүл жүзи.
Ай әліптей қаұмети,
Тал шыбықтай дәл өзи.

Қыял тербер усындай,
Бийхуш болып елеске,
Шөлдің ушар қусындай,
Белестен соң белеске.

Түннен турып изиме,
Таң самалын ертсем де.
Зор берип мен өзиме,
Жолды сегбир етсем де.

Еле жолда жүриппен,
Жолы қандай житирим,
Бираз жерге келиппен,
Ийгермелеп үмитим.

Халқы аұыр жүк артса,
Көтергендей ийинлеп.
Мәнзил алыс, дуз тартса,
Азабы мол қыйын деп.

Жолдан қайтар жигит пе,
Даұам еттим жолымды,
Алдағы зор үмитке,
Соза түсип қолымды.

Ел көркіне қызығып,
Киятырман жер көріп,
Апаратыр ығызып,
Әрман жетеп, пәт беріп.

Сапар шектим алысқа,
Жақсы нийет жол нұсқап.

Хабар күтип жағыста,
Лала гур ма гүл усап.

Я кетти ме исине,
Етип журттың үрдисин.
Көрсетти ме кисиге,
Мийнетте ис үлғисин.

Кайтып жақын арада,
Көрермен бе түр-түсин,
Ушырасып жағада,
Тыңларман ба күлкисин.

Усы үмит кемесин,
Уллы әрман тәрбетип.
Қуштар кеуил дәмесин,
Ушқыр қыял өрлетип.

Жеткерер деп муратқа,
Қарақалпақ баласын.
Келдим Ленинградқа,
Көрдим Нева жағасын.

Асау емес Әмиўдей,
Әсте ғана ағады.
Салқын леби әнийдей,
Суу сылдыры жағады.

Майда толқын шыпылдап,
Урады тас ернекке,
Жұлдызлар да жымыңлап,
Қызығады көрмекке.

Мен де жүрмен Неваны,
Әмиўимдей жағалап.
Бул әжайып қаланы,
Емин-еркин аралап.

Жайларына қарайман,
Көз тартады шетинен.
Алға өрлеп бараман,
Тасқын турмыс пәтинен.

Көкте қуяш күлимлер,
Жүзиме нур шаштырып.
Жерде күлки гүїилдер,
Кеўнлимди тастырып.

Қайтып кетер емеспен,
Жәннеттей боз ордамнан.
Күн-түн салқын леп ескен,
Теңизинен, орманнан.

Еркелейди самалы,
Шашларымнан сыйпалап.
Арыў қыздай жамалы,
Ай қарайды сығалап.

Әл аспаннан төменге,
Үңиледи ол неге?
Я еңкейип биреўге,
Айтажақ па бир нәрсе?

Я жайыўға жақанға,
Жер сүўретин сыза ма?
Я жердеги адамға,
Айдың көзи қыза ма?

Үңилгени-үңилген,
Усы бизлер тәрепке,
Я ол жекке бүлинген.
Жерсиз күни қареп пе?

Ай ақырын дөңселер,
Көлбеп шарқы пәлекке.
Бул қалаға нур төгер,
Түсип үлкен хәлекке.

Көксинде күн шуғласы,
Өзи бахыт бесиги,
Қалалардың ағласы,
Досқа ашық есиги.

Оқтай дүзиў көшеси,
Күндизгидей ақ түни.
Қызық толы кешеси,
Зейин ашар бағ гүли.

Гөззал Нева жағасын,
Сайранладым алансыз.
Уллы Ленин қаласын,
Араладым әрмансыз.

Сонда да мен сағындым,
Шөл сарғайтқан даланы.
Өскен жерге табындым,
Өсирген сол Лаланы.

Көзиме елес келип,
Лала жасар ойымда,
Қарап тұрғандай күлип,
Әмиў дәрья бойында.

Әрман гүли алыста,
Мен қанатлы құс болсам,
Ушсам таныс жағыста,
Лала турса, дус болсам.

Мине келдим айланып,
Көрисейик кел десем.
Қыз болыпсаң таўланып,
Саў жүрсең бе сен десем.

Мөлдиреген көзинен,
Жүрегиме от атса.
Сыр аңлатып изинен,
Жилўа етип тил қатса.

Қулақ түрсем сөзине,
Бәрін уғып алғанша,
Қарасам гүл жүзине,
Әбден мийрим қанғанша.

Деп жүргенде бир күни,
Хат келди сол Лаладан.
Қыялыма таң гүли,
Ашылғандай жаңадан.

Жайнап кетти көз алдым.
Гүл ишинде отырман.
Конвертти тез алдым,
Мине ашып оқыйман:

— „Жүрек жазган дууайы,—
Сәлем деп бил хатымды.
Умытпағыл удайы,
Ұдлап жүргил атымды.

Ара алыс, жол узақ,
Ең жақыны кеулимиз.
Тек кетпегей көп узап,
Бирге жүрер күнимиз.

Ұақыт ислер өз исин,
Өз занына бағынып,
Келмес гүдер үзгиси,
Ықлас артар сағынып.

Күнлер өтер, ай өтер,
Ара кем-кем алыслар.
Жыл дегенлер жай өтер,
Алда талай алыс бар.

Хабарсыз да кетермиз.
Келисип я барыспай.
Күте-күте жүрермиз,
Гейде хат та алыспай.

Үмит үзбей сонда биз,
Барлығына көнермиз.
Жаслыққа сын жолда биз,
Тосқынлықты жеңермиз.

Бизлер буган исенип,
Үйренгенбиз жас гезден.
Жүзлер-жүзге дус келип,
Ұәзиринше тез-тезден.

Көриспеудин сарғайтып,
Сағындырар салты бар.
Дийдарына қумартып,
Кеулим саған талпынар.

Сенде, менде бир күнде,
Дүньяға бир келипбиз,
Билим қууып бұл күнде,
Ұәр қалада жүрипбиз.

Сен Неваның бойында
Ал мен гөззал Ташкентте.
Ақылымда, ойымда,
Тек сен барсаң әлбетте.

Қойыппан бир өзиңе,
Ышқы арнап, гүл гизнеп,
Куштар болсаң өзиме,
Тауып аларсаң излеп.

Ансап әрман етермен,
Жүриўди кең далада.
Бурын қайтсам күтермен,
Сени таныс жағада!⁴

Дәл усы жерде питти,
Қыз жоллаған сәлем хат.
Мени шадыман етти,
Ҥақ сөз, таза муҳаббат.

Хат мәнисин негизги,
Жүрекке түйип алдым.
Шыдамлықты изги,
Үстиме үйип алдым.

Сөйтип изин бақтым да,
Қыз атына хат салдым.
Каникуллер ўақтында,
Аўылға қайтпай қалдым.

Оқый бердим алаңсыз,
Студентпен ақыры.
Тағдирлерге қараң сиз,
Жетпес адам ақылы.

Жыллар өтти бир талай,
Иркилди хат келиўи.
Ҥайран болдым, бул қалай,
Өзгерди ме кеўили?

Я кетти ме ғоддаслап,
Я ўәдесин шайды ма?
Арамызға от таслап,
Я бир нәмәрт сайды ма?

Үзип гүдер үмитти,
Я қыз сөзге ерди ме?
Сүйіп бөтен жигитти,
Меннен жақсы көрди ме?

Я айнымай сөзинен,
Ол сарғайып күте ме?
Бурынғыдай көзинен,
Жилұа иһам өте ме?

Исенип сөз берискен,
Әрманына жете ме?
Гейде жаслар сүйискен,
Айра түсіп кете ме?

Неге бөлек жүремен,
Кеуилимди жәм қылмай,
Себеби мен сүйемен,
Сөзде турып табжылмай.

Ол да мендей билемен,
Турады өз сөзинде,
Күтиуине сенемең,
Күлки ойнап жүзинде.

Қадирине жетейин,
Бақасы жоқ сөзиниң.
Садағасы кетейин,
Меҳир толы көзиниң.

Санама нур толтырып,
Оқыуым да таўсылды.
Қайттым ізде қалдырып,
Студентлик мәусимди.

Сағынып кең даланы,
Аралаўға айланып,
Жастан таныс жағаны,
Кыятырсам ойланып.

Турып алды кес-кеслеп,
Көз алдымда Лала қыз.
Бул жерде жүр не ислеп,
Көзи жанған шала қыз.

Мени кўтип жүрген бе,
Кең далада, кең жерде.
Көрисийге келген бе,
Қос жүрекке тең жерде?

Деп қарайман тесилип,
Қыз күлгендей болады.
Дала жатыр көсип,
Сыр бүккендей болады.

Келдим таныс жағага,
Сән берген жас-күниме.
Гезлеспедим жағада,
Лала сынлы гүлиме.

Я Ташкенттен бул жаққа,
Қайтпаған ба ол еле?
Оны баслап гүл бағқа
Тартпаған ба жол еле?

Мен келдим, ол келмесе,
Енди қайдан излеймен.
Келгенимди билмесе? —
Мүмкин. Гүдер үзбеймен.

Ол да гүдер үзбейди,
Билемен қыз тәбизин.
Гезлесиўди гөзлейди,
Бузбайды ҳақ лебизин.

Усы үмит күш берип,
Күте бердим Лаланы.
Қала ма деп дус келип,
Гезе бердим жағаны.

Мине бизлер түнлерде,
Келип отырған жерлер.
Гүўамыз дер гүлдер де,
Самал шақасын тербер.

Ана тастың үстінде,
Турдық қарап ағысқа.

Сол ядыма түсти де,
Келгиш болдым жағысқа.

Оқыўға да узатқан,
Усы жаға, усы жер.
Күтемен деп қыз айтқан,
Көзлериме ысық жер.

Жыллар өтті, жоқ дәрек,
Сарқылып питти төзим.
Сабыр қыл деди жүрек,
Тағыда күттим изин.

Хабарсыз кетти сөйтип,
Белгисиз жүрген жери.
Еллер арасын тинтип,
Излеймен соннан бери.

Гүл көринсе көзиме,
Лала ма деп қарайман.
Көз қыйығын өзиме,
Сала ма деп қарайман.

1974-жыл.

ПАЛҰАНБЕК

(Қайта исленген варианты)

Иним Палұанға арнайман (автор)

КИРИСПЕ

Дос ақылын тыңласам,
Өз сөзимди гизнеп мен.
Тил байлығын жыйнасам,
Сөз қасылын излеп мен.

Ойланып жақан гезсем,
Қыялым етер пәруаз,
Йошланып маржан дизсем,
Қалемнен шығар қауаз.

Ғауазға қыз-жигиттин,
Қосылар ерлик иси.
Сауашта батыр, мәрттин,
Даң көтерген жениси.

Қахарманлық даңқынын,
Ийесиниң ерлиги.
Уллы совет халқының,
Ғеш бузылмас бирлиги.

ЖАЙЛАҰДА

Көкмақпалдай көк гия,
Қаратаудың баурында,
Сууы көзге тотия.
Өстим дәрья қайрында.

Меҳрибан әзиз анам,
Жағаласам Әмиуди,
Нанын жеп өскен далам,
Араласам жеримди.

Танымадым даланы,
Өзгерилип кетипти.
Мийнет қыр, ой-саланы,
Бағ гүлистан етипти.

Меңиреу саҳралар бурын,
Бүгин көрсем гүл-лала,
Тартты көзимниң нурын,
Жасыл мақбалдай дала.

Күн сайын өрлеп өсип,
Аспан менен таласқан,
Жылда мийуалап писип,
Жерлериме жарасқан.

Бағлар зейнимди ашты,
Турдым гүллерге қарап.
Жупар ийисин шашты,
Жуттым ишкендей шарап.

Көзге ысық баў-бақша,
Самал менен шайқалып.
Көрсең көрки тамаша,
Егинлер тур ырғалып.

Көз тартады қулпырып,
Пахта менен жоңышқа.
Келдим кеўлим йош урып,
Жазғы жайлаў-қонысқа.

Кең көлемли жерлери,
Уқсасы жоқ жаҳанда.
Қалың колхоз еллери,
Жайлы жаңа меканда.

Қатар-қатар аппақ үй,
Алды хәўиз, терекли,
Сүйсең жаңа елди сүй,
Елди сүйиў керекли.

Халық турмысы абадан
Еңбек етип байыған,
Хожалығын жаңадан,
Дүзеп бахыт дарыған.

Елдің, ердің көрки мал,
Жайлаўда жүр түйелер,
Атаўларда жипек жал,
Ұасыл ат, туў бийелер.

Шаўып ойнар қулынлар,
Қундыз киби жылтылдап,
Жүрип отлар сыйырлар,
Туяқлары сылтылдап.

Өрислерде жайылар,
Қой, ешкілер шубырып.
Кеште елге қайырар,
Қойшы бала жуўырып.

Аналарын көргенше,
Ийискелеп табысып,
Тыныш таппай емгенше,
Ылақ, қозы шабысып.

Жүргенинде маңырап,
Услап алар туўеллеп.
Кетпесин жамырап,
Байлап қояр гүўенлеп.

Кеште мысал қалалық
Келдим аўыл ишине
Аўылда көп жаңалық,
Нурлы колхоз кешине.

Сеўип жақты сәўлесин,
Жанды Ильич шырағы.
Қорып колхоз фермасын,
Гүзетши тур қырағы.

АТЫЗДА

Гүл жайнаған шырайы,
Хош хұрейли жазғы ўақ.
Ыссы қаўа райы,
Күйдиреди күншуўақ.

Талма қуяш, тал түсте,
Төгип маңлай терини.
Бир ғош жигит жүр исте,
Отап пахта жерини.

Буўдай ирең ақ жүзи,
Қараўытқан күн алып,
Ис палўаны ер өзи,
Жәўлан урған күш салып.

Жипек көйлек үстинде,
Жуп-жумыры ақ билек,
Темир тулпар дөстинде,
Еткен иси бир бөлек ...

Көзге түсип турыпты,
Көпшиликти айырып,
Белин беккем буўыпты,
Етек-жеңин қайырып.

Ықлас етип ислеп ис,
Кенелдирип жүрген бул,
Зор денели, алып күш,
Колхоз исин сүйген ул.

Бул жигиттиң лақабын,
Дейди ерлер Палұанбек,
Қосып лақап-атағын,
Дер жеңгейлер Күшлибек.

Палұан десе өзиниң, —
Палұанлардай күши бар.
Күшли десе өзиниң,
Таң қалғандай иси бар.

Сулыұ сымбат, бийик бой,
Қарыұ-ғайрат, күшине,
Терең ақыл, жүйрик ой,
Ылайықлы исине.

Исендирип сөйлейди,
Ўдесине опалы.
Кеўилленип ислейди,
Еткен иси сапалы.

Сол ушын хәмме ўақыт,
Мийнеглери баҳалы,
Ислеп тапты зор бахыт,
Емес кеўли қапалы.

Кеўилин хошлап шад еткен,
Ҳасыл пахта егиси,
Пахта өсип ержеткен,
Бар ма зәрре кемиси.

Халыққа қуўат, берекет,
Мийнегиниң жемиси.
Етги жақсы ҳәрекет,
Ҳәз береди жеңиси.

Жеңисине, даңқына,
Ел қарар нәше етип.

Ұатанына, халқына,
Ис ислеп пеше етип.

Жүрген атыз ишинде,
Ерлер бар истен қайтпас,
Хәр ким пайлы исинде,
Қыз-жигитлер аралас.

Көп ишинде бир қыз бар,
Ай жүзли, қасы қалем,
Палұан қызға интизар,
Аты арыў Айсәнем.

Айсәнем де ықласлы,
Палұанбекти сүйеди,
Сүйсе де сумбил шашлы,
Сыр билдирмей жүр еди.

Ашылысып сөйлеспей,
Ишки сырды ким билмек,
Ұақыт тауып гезлеспей,
Жүрген еди Палұанбек.

Өзин ерге теңгерип,
Аты шыққан ис пенен.
Барлық исти мөргерип,
Жаслық жигер-күш пенен.

Сәнем шелдің басына,
Шықты хәммеден бурын,
Палұанбек қыз қасына,
Отырды да ақырын.

Күлимлеген көз бенен,
Ашықлығын аңлатып.
Сулы-сулы сөз бенен,
Кеўлин бурып тыңлатып.

—Сүйдим, сүйемен сени,
Деди әпиў етиңиз.
—Егер сүйсеңиз мени,
Асықпаңыз, күтиңиз...

Сүйгешине сөз берип,
Мың бир түрлі наз етип,
Ашықлық гүлин терип,
Жигит кеўлин жаз етип.

Ушып турып иркилмей,
Ислей берди жумысын,
Ҳеш биреўге билдирмей,
Жаслық сыры—бупысын.

БАҒ ИШИНДЕ

Күн еңкейип қыялап,
Көлеңкелер узайып,
Көк жийектен сығалап,
Қарап шоқтай қызарып.

Күн де батты, кеш болды,
Ерлер истен қайттылар.
Шаңғытып сүриў жолды,
Мал үйге жөн тарттылар.

Үйлериниң тусында,
Қой ешкілер айрылып,
Қалып атыр усында,
Сыйырлар да қайрылып.

Айсәнем айдап келип,
Сыйырларын қамады,
Кемпир ыдыс әкелип,
Гүрпилдетип сауады.

Ағыл-тегил сүт алып,
Суўсыз етип писирип.
Еки қоллап күш салып.
Зордан-зорға түсирип.

Кемпир сүтгиң қаймағын,
Айсәнемге береді.
Тапқан тәўир тамағын,
Жесе жақсы көреді.

Сүтке туўрап салды да,
Ақ бийдайдың пәтирин,
Сәнем ишип алды да,
Келисгирип әтирин.

Қайта жазып бурымын,
Басын жуўып, шаш тарап,
Таллап өрип тулымын,
Айнасына хәм қарап.

Қыдырайын апа деп,
Кийип ҳасыл липасын.
Турса, болма қапа деп,
Кемпир жықпай ықласын.

Жуўап берди Сәнемге,
Сәнем шықты үйинен.
Жақты түсип әлемге,
Нур сәўлели жүзинен.

Кыятырып бир өзи,
Ойлар ойы жолдағы,
Ядта „күтиңиз“ сөзи,
Дәсте ғүлин қолдағы.

Бериў ушын ярына,
Түн ишин тинтип көзи,
Кирди колхоз бағына,
Айдай жарқырап жүзи.

Түни—күндиз жаңа түр,
Электрик жулдыздай.
Сайран етип қызлар жүр,
Қасы қара қундыздай.

Елпил қаққан самалы,
Жанға жайлы жаз ўақты.
Сулыў қыздай жамалы,
Аспан ашық, ай жақты.

Кеўилли жаз кешинде,
Күткенине гезлесип.
Қыз, жигит бағ ишинде,
Отыр еркин сөйлесип.

Палұан екен биреуи,
Таный кеттим жазбастан.
Сәнем мәннен екеуи,
Әңғимесин бузбастан.

Сөзин дауам етеди,
Жерде турып анадай,
Жаслыққа не жетеди,
Жарасықлы мынадай.

—Есинде ме Сәнемжан,
Күлимсиреп көзиңиз,
Жилұа етип жүз әлұан,
Күтин деген сөзиңиз.

Соннан бери өзинди,
Жүрегимде яд етип,
Сол бир айтқан сөзинди,
Кеўлимде мен хаг етип.

Кейнин күтип мен жүрдим,
Хәм исенип сөзиңе.
Айтай жүзинди көрдим,
Ушырасып өзиңе.

Бүгин бағда оңаша,
Отырыппыз сөйлесип,
Жаслық қапдай тамаша,
Жүрсек кеуил үйлесип.

Ойнап өскен ұатанда,
Ерлик етсек елге биз.
Күннен нурлы заманда,
Өмир сүрсек бирге биз.

Қалай болар қарындас,
Деп қарады жүзине.
Кеуилленип қалем қас,
Жууап берди сөзине:

—Олай болмас демеспен,
Дурыс айтқан сөзиңиз,
Мен де қарсы емеспен.
Билесіз ғой өзиңиз.

Дәслеп көрген ұағымнан,
Сизге бердим кеулимди.
Терген жаслық бағымнан,
Қабыл етиң гүлимди.

Деп қыз гүлин қолдағы,
Сүйгенине усынып,
Көп сөзлерин ойдағы,
Айта алмай қысынып.

Турса, қыз иба етип,
Қолын қысып гүл менен.
Ахырын турған күтип,
Жигит шийрин тил менен:

—Гүлинди хәм өзинди,
Жандай қабыл етейин.
Ядта тутып сөзинди,
Мен кеулице жетейин.

Деп сулыұдың көзинен,
Көзин алмай қарасып,
Сүйип алды жүзинен,
Жаслықлары жарасып.

Булт артынан көринип,
Баратырса ай жүзип,
Сүмбил шашы өрилип,
Қыз қарайды көз сүзип ...

ҚЫЗҒЫНЛЫ ИСТЕ

Тып-тыныш бул түн иши,
Колхоз бағы қалғып тур.
Бағда гүлдің ийиси,
Жылжып келип аңқып тур.

Желпип ескен жел менен,
Шайқалады жас гүлдер,
Шешек атқан гүл менен,
Ашылады кеуиллер.

Тәни балқып жас гүлдей,
Уйықлар еркін халық қызы,
Нур сәулели ай күндей,
Тууды таңның жулдызы.

Таңнан белги көринип,
Жулдыз батып тарады.
Түш пердеси түрилип,
Таң атыуға қарады.

Жаздың қысқа таңының,
Қандай татлы уйқысы,
Мийнет сүйген жанының,
Келер ерте турғысы.

Ауыллар тур оранып,
Гүлге кеулин хош етип,
Қара шашы доланып,
Уйықлап жатқан хәз етип.

Айсәнемнің жүзине,
Таңғы самал урады.
Үйреншикли өзине,
Уйқысынан турады.

Кийинбеге еринип,
Көзі қыймай уйқысын,
Кеули иске берилип,
Ойлап атыз жұмысын,

Отырғанда елеслеп,
Кетти пахта көзине,
Еккен жери тегислей,
Ериксіз тартты өзине.

Ушып турды жайынан,
Кийинди қыз жууынды,
Ишти тайын чайынан,
Белин беккем бууынды.

Күндегиден кеуилли,
Кеули болып наў бәхәр,
Айсәнем қыз жеңисли,
Иске шықты таң сәхәр

Таңның ерке самалы,
Желбиретип қыз шашын.
Колхоздың иур жамалы.
Иске берип ықласын.

Самал менен жарысып,
Жетип келди атызға.
Қызды қарсы алысып,
Пахталар тур атызда.

Жас пахталар ийилип,
Берди кызға сәлемди.
Күн де шықты керилип,
Жарқыратып әлемди.

Сол ұақлары ерлерди,
Баслап келди Палұанбек,
Салып ғайрат жигерди,
Ис қызғынлы исленбек.

Қуұанышлы өзлери,
Дослар жүзи жайнасып,
Күлимсиреп көзлери,
Сәлемлесті шағласып.

Түни менен тыныққан,
Тын күш иске киристи,
Мийнет пенен шыныққан,
Қол жұмысқа тийисти.

Хәмме қосып күшлерин,
Ғалаба ис баслады.
Қыйын-қыйын ислерин,
Жеңиллетип таслады.

Айрықша көп ишинде,
Көзге түсер Палұанбек,
Танылған өз исинде,
Палұанға ким тең келмек.

Қадирлеп халық құрметин,
Иске жәулан урыпты.
Ердің еткен хызметин,
Күн құтлықлап турыпты.

Көгерилди күн қызып,
Септи алтын қуяшын,
Күн нурына қол созып,
Жайды пахта қулашын.

Көриниси көк теңиз,
Қулпы дөнди әтирап.
Өсти пахта теп-тегис,
Көринеди жаўдырап.

Гүлдей болып жайнаған,
Пахта кәни кең дала.
Шетте турып қараған,
Көз жегпейди айнала.

Халық ырысы жеримде,
Тахта-тахта егислик.
Улан ғайтах елимде,
Жақан яңлы кеңислик.

Абад етги ұатаным,
Халыққа пахта, дән берип,
Кең жайлауым—мәканым,
Тур жақанға сән берип.

Сулыұ елде—сулыұ жер,
Жарасығы жас күшлер,
Бир адамдай гүллән ер,
Ұатан ушын ис ислер.

Усы ұатан уллары,
Жас жигит қыз бир топар.
Истен қайтпас қоллары,
Десә таяр, тау қопар.

Маңлайдан тер төккенде,
Нәтийжели исин көр.
Елге хызмет еткенде,
Қудиретли күшин көр.

Жигитлер бар алысса,
Тау да болса жыққандай.

Қызлар бар ким жарысса,
Исте озып шыққандай.

Бирақ хәмме тең емес,
Табылады ис жақпас.
Күши журттан кем емес,
Исле десе қошжақбас.

Нәтийже жоқ исинде,
Тер төгиўди тилемес.
Журттың қара изинде,
Киятырған Елемес.

—Қашан алға түседи,
Истиң пәтин күшейтип,
Деп жүрт мазақ етеди,
Елемести көрсетип.

—Барлық күшин ағытып,
Ислейди деп илисип,
Ермек етти қағытып,
Қыз-жигитлер күлисип.

—Иске кеўил бөлмейди,
Күним өтсе болар деп,
Ислегиси келмейди.
План өзи ақ толар деп.

—Жас жигерин тастырмай,
Жаны шыдап қайтип жүр?
—Исти алға бастырмай,
Кейин қарап тартып жүр.

—Ким жақсылап ислесе,
Хұрметлеймиз ғалаба,
—Ким мийнегти сүймесе,
Турма деймиз арада!

Десип жаслар ислерин,
Ислей берди өндирип,
Салды ғайрат-күшлерин,
Ис үстине дөндирип ...

Ислегенде маңайдан,
Буршақ-буршақ тер шықты.
Ҥақ кеўилли жаслардан,
Ис палуаны ер шықты.

Ердиң бири Елемес,
Ол берилген мийнетке,
Қатарынан кем емес,
Көзге түсти мийнетте.

Ерлер елге ис етти,
Қолдан бермей намысты,
Ис үстинде күшейтти,
Социалистлик жарысты.

Ҥәмме күшин салды да,
Өнди жумыс, қызды ис,
Күн тикленип алды да,
Болды әйне шаңқай түс.

Нурлы қуяш түстеги,
Кем-кем ысып барады,
Барлық адам истеги,
Дем алыуға тарады.

Тараса да тум-тусқа,
Пытырасып кетпеди,
Узап кетип жумысқа,
Үзилиспе етпеди.

ДЕМ АЛЫСТА

Көк мақпалдай жап-жасыл,
Пахтаның бир қапталы,
Бағлық еди әлҳасыл,
Пискен ерик, шапталы.

Ыссылатып кисини,
Күнде қызып баратыр.
Питкерип өз исини,
Ерлер истен киятыр.

Бағдың салқын саясы,
Қарсы алды ерлерди,
Хош ийисли гиясы,
Желпигендей терлерди.

Кирсе адам шыққысыз,
Мынау бағдың ишинен.
Ислесе ис тынғысыз,
Кешиккен жоқ исинен.

Еле күн тап шаңқай түс,
Жумыс ұағы ертерек.
Тынықсын ер, тынсын күш,
Демин алсын көбирек.

Радио сөйлеп тур,
Күнде колхоз бағында,
Қызлар ойнап билеп жүр.
Дем алыстың ұағында,

Қуўат берип туўған жер,
Күши тасып өрледи,
Мийнет сүйген Палуан ер,
Көпке қарап сөйледи:

—Әйне тóлған күшине,
Нық буўылған беллери,
Берилген халық исине,
Колхоздың мәрт ерлери.

Бирликте қол усласып,
Күшке-күшлер қостық биз,
Жеңислерде дусласып,
Исте қайнап йоштық биз.

Мийнет—хұрмет биз ушын,
Ұатан берди пәрманды.
Ең сапалы ис ушын,
Гүрес, жумса дәрманды.

Иске ғайрат-күш салсаң,
Ердин қолын тийдирип,

Алтын гәўҳарын алсаң,
Жердиң баўырын ийдирип.

Бағындырсаң күшиңе,
Өним берсе пахталар,
Кеўли толып исиңе,
Халық сүйсинип мақтанар.

Иси алға басады,
Ғайраты бар кисиниң,
Табыслары тасады,
Ләззети бар исиниң.

Қолға алған исиңниң,
Көрсет көпке ләззетин,
Кемиси жоқ күшиңниң,
Бежер халықтың хызметин.

Халық перзенти мәрт әўлад,
Жигерли ер жаслармыз,
Бизлерде бар күш, ғайрат,
Жеделли ис баслаймыз.

Тилек қустай талпын да,
Көрсет жаслық күшинди,
Халқымыздың алдында,
Мақтаныш ет исинди.

Жигит болсаң ҳүрмет ет,
Сыйла да, сүй халқыңды,
Жан аяма хызмет ет:
Халық көтерсин даңқыңды.

Мийнет болса қай жерде,
Сол жерде бар рәхәт,
Бирлик болса қай жерде,
Сол жерде бар берекет.

Бирлиги нық ўатанда,
Мийнет сүйген азамат.
Өстик нурлы заманда,
Күшимиз бар кәрамаг.

Бул кәрамат күшлерди,
Халық ушын сарп етемиз,
Ислеп уллы ислерди,
Жеңислерге жетемиз.

Дегенинде көпшилик,
—Көптен қоян қутылмас,
Бизде аўыз биршилик,
Хеш ўақытта бузылмас.

Хәмме бир үй ишинде,
Бир анадан туўғанбыз.
Жеңис ердиң күшинде,
Белди беккем буўғанбыз.

Бизлер ермиз демеспиз,
Жеңисли ис етпесек,
Ўатан улы емеспиз,
Халық кеўлине жетпесек.

Деп орнынан турдылар,
Хәмме қызыў ислерге,
Тың қадемин урдылар,
Күшлер қосып күшлерге.

Даңқлы мийнет палўаны,
Аты мәлим әлемге,
Уллы истиң жәўланы;
Гөззал қасы қалемге:

—Сәнем деди Палўан ер, —
Аз-маз сабыр етиңиз, —
Мүмкин болса сиз егер,
Бери келип кетиңиз.

Айтылажақ өзиңе,
Бир сөзим бар тыңлап көр,
Қайыл болсаң сөзиме,
Көп күттirme, жуўап бер.

Ендирип жан димарын,
Ушырасып турамыз,

Басып кеуил қумарын,
Қашан турмыс құрамыз?

—Ол жақларын өзин бил,
Мен де жан жоқ аярлық,
—Олай болса шийрин тил,
Көр де тойға таярлық.

—Жаңа турмыс тойына,
Таярлансаң болады,
—Әмиұдәрья бойына,
Тойлаушылар толады.

Еки жастың хош ұақты,
Ұәдени бир түйисип,
Гүға етип гүл бақты,
Айнымасқа сүйисип.

Ерлик иске бет алып,
Бирге жүрип кеттилер,
Ислеп атқан күш салып,
Көпке барып жеттилер ...

ТОЙДЫҢ ТАЯРЛЫҒЫ

Той мәўлети алты күн,
Таярлықта еки жақ,
Кеуил ынтық күни-түн,
Дер тезирек қосылсақ.

Истиң сауа ұағында,
Кең даланы аралап,
Жүрсем колхоз бағында,
Әмиұ бойын жағалап.

Нуұ қарағай қамыслы,
Жарда турсам көз таслап.
Ийрим тартқан ағыслы,
Дәрья толқыр ғалласлап.

Жутсаң ашар зейниңди,
Салқын таза ҳауасы.
Қандырады мийриңди,
Сууы жүрек дауасы.

Ацқам кепкен шөлимди,
Бастым суўын иштим де.
Шадлық кернеп кеўлимди,
Кеттим жолға түстим де.

Қатар колхоз, қалың ел,
Қутлы қоныс жағасы,
Шайқалады соқса жел,
Мийўалы бағ ағашы.

Жолларыма шашылып,
Гүлдер мени орайды,
Күндей заўқы ашылып,
Қыздай күлип қарайды.

Қуўанышлы жолымда,
Гүлдей жайнап күлемен,
Бир дәсте гүл қолымда,
Шағлап жүрип келемен.

Мине, усы жүристе,
Гүл турмысқа сүйине, —
Келип жеттим тал түсте.
Палўанбектиң үйине.

Өзи халықтың искери,
Үйи бағдың астында.
Сәлем берип ишкери,
Кирдим есик аштым да.

Хешнәрсе жоқ кеўлимде,
Кирип келдим мен бирден,
Басқа жан жоқ үйінде,
Ғарры менен кемпирден.

Қолыңды бер ата деп
Алдым сыйлап қолынан,
Сорар кимсең балам деп,
Услап турып қолымнан.

Ата мен ғой, Ниязбан.
— Ға—ға еле сенбедин?
Қайда кеттиң бираздан,
Бери үйге келмедин.

Жоқары шық, хош келдің,
Деп төринен бірди жай,
Қумартқаны кеуілдің,
Келди сүтли қара чай.

Отыра бер Ниязжан,
Чай-пай ишип нан-пан жеп,
Көп кешик пей Палұанжан,
Хәзир өзи қалар кеп.

Деп тауыспай ол сөзин,
Кирип келди Палұан ер.
—Кимди көрип тур көзим,
Деди маған қолды бер.

Достым жақсы келипсең,
Бүгін үйде қонып кет,
Қане, қайдан жүріпсең,
Той ишинде болып кет.

Ертең кеште Сәнемди,
Үйге алып келемен,
Таң қалдырып әлемди,
Бир уллы той беремен.

Сонда ғызмет етесең,
Барлық исти басқарып,
Тойды сауып кетесең,
Өз қолыңнан атқарып.

Қане, қарап турмастан,
Кирисейик жұмысқа,
Тамыр-тууған қалмастан,
Хабар жетсин тум-тусқа.

Таярлықта жоқ кемис
Кем-кетиги жетилди,
Қалдырмастан теп-тегис,
Елге хабар етилди.

Еситкенлер урда-тут,
Келер шадлық тойына!
Толып кетер келип журт,
Әміўдәрья бойына ...

Үйлер жазғы жайлауда,
Қызлар шығар сайланып,
Арғымақлар байлауда,
Тур қазығын айланып.

Ықлас етип, құмартып,
Бир жас жигит қарап тур,
Денесінде күш артып,
Ат кекилин тарап тур.

Күндегидей кеш болып,
Геўгим түсип күн багғы,
Қонақ асын жеп болып,
Үйге тарап ел жатты.

ШАҚЫРЫҰ ХАТ

Түннің иши тым-тырыс,
Жақыплады таң алды.
Жақтыланып күн шығыс
Күн шығыўға аз қалды.

Палўанбек хәм әкеси,
Баслық, Нияз сөйлесип,
Кеңес тойда хәммеси,
Отыр еди кеңесип:

—Москвадан тыңла— деп,
Радио сөйледи,
Азаматлар аңла—деп,
Халыққа қарап бүй деди;

Урылардай умтылып,
Гүлли ұатан жерине,
Душпан тийди қутырып,
Тыныш Совет елине.

Деген ұақта кек қайнап,
Кетти дене түршигип,
Минди ерлер ат сайлап,
Жаўға қарсы өшигип.

—Ермен, өстим, жасымнан,
Жигер питти бойыма,

Жаўыз дүшпан-қасымнан,
Мәлел жетти тойыма.

Бир қыял бар кеўлимде,
Тойды хәзир қояйын,
Таярланып өзим де,
Буйрық күтип турайын.

Шақырса халық, ұатаным,
Арғымаққа минейин,
Жарқылдасын қуралым,
Жаўға шеттен тийейин.

Деп ашыўлы азамат,
Тартып хасыл затына,
Бағып қойған қаназат,
Қарап қойды атына.

Кеўлин алып улының,
Алдарқатып кемпир, шал
Жигербентим қулыным,
Деди сөзге қулақ сал:

— Балам қызды алып кел,
Қызған тойды суўытпа,
Оннан кейин буўып бел,
Бар, елге жаў жуўытпа.

— Деп турғанда бир кисн,
Қамшы басып атына,
Келди қатты жүриси,
Қарап жазыў хатына.

Мынаў хатты алыўдан,
Тез қалаға жетесиз,
Иркилмейсиз барыўдан,
Ел қорғаўға кетесиз.

Деп Палўанның өзине,
Берип шақырыў хатын,
Қайтып кетти изине,
Тез-тез қамшылап атын.

—Мине, мени туўған ел,
Шақырыпты гүреске,
Ұатан ушын буўдым бел,
Кирисемен бул иске.

Жона басып терликке,
Ерди шаққан салды да,
Исенип мәрт ерликке,
Атқа минип алды да.

—Атам, анам, халайық,
Хош бол, жүрип кетемен.
Жеңис ерге ылайық,
Жаўды жеңип келемен.

Деген ўақта Палўан ер,
Жолың болсын деди халық,
Жаўды етип қара жер,
Ерлер менен көтер даңқ.

Ақ жол тилеп ерлерге,
Елдер қалды хошласып,
Жүрип кетти ерлер де,
Бирликте қол ушласып.

Жол жөнекей шабысып,
Мәртлер кеўли тасады,
Табан жолға тарысып,
Атлар алып қашады.

Палўанбектиң тулпары,
Көп араны ашады,
Үсінде халық суңқары,
Шүў деп қамшы басады.

Себеби, ол ярына,
Ушырасып кетпекши,
Күткен ахыў-зарына,
Беккем ўәде етпекши.

ХОШЛАСЫҰ

Әйне түсте исинен,
Келди Сәнем үйине,
Ойлар ярын ишинен,
Шадлық енип жүзине.

Еске түсип ер иси,
Ерк бермеді өзине,
Ұәделескен бағ иши,
Елеследі көзине ...

Той мәўлеті алты күн,
Соннан бери күтиўде,
Кеўил ынтық күни-түн,
Ярды инкар етиўде.

Ярдан болып тәмели,
Еткен шыдамлы төзим,
Ярға берген ұәдени,
Еске түсирип сөзин.

—Бүгин кеште күн бата,
Узатылып кетемен,
Ертең ерте таң ата,
Тойда хызмет етемен.

Сол бир саат тез жетип,
Келе қойса Палўаным,
Хош кеўлимди шад етип,
Қалмас еди әрманым.

Деп ұәдели кешени,
Кеўилленип күтти қыз.
Асыраған шешени,
Анық қайыл етти қыз.

Кийип таза кийимин,
Басын жуўып таранып,
Ериксиз тартқан кеўилиң,
Яр жолына қаранып.

Отыр еди қыз иште,
Өз-өзинен шадланып,
Палұанбек ер тал түсте,
Келе берди атланып.

Үлкен жапты жағалап,
Киятқанын көрди де,
Шийшең үйден сығалап,
Шашын тез-тез өрди де.

Шықты Сәнем далаға,
Күтип қарсы алмаға.
Қумар Палұан балаға,
Қағып төсек салмаға.

Сәлем берди наз етип,
Ат жылауын услап қыз,
—Чай ишиң—деп—хәз етип,
Жигит кеўлин хошлап қыз.

—Қане аттан түс,—деди,
Хәш нәрсе жоқ ойында.
Палұан аттан түспеди,
Ыза қайнап бойында.

—Ұатаныма қаўия туўып,
Атқа миндим ел ушын,
Баратырман бел буўып,
Халық жайлаған жер ушын.

Колхозда сен ис пенен,
Шадлы өткер ұақтыңды,
Саўашта мен күш пенен,
Қорғайман яр бахтыңды.

Деди де аттан түсти,
Қайта тартты айылды . . .
—Халық тапсырса бир исти,
Ер ислеўге қайылды.

Колхозымда елиме,
Хадал хызмет етемен.

Жаўды тығып гөринен,
Келиўиңди күтемен.

Астындағы ат пенен,
Қашқан жаўды қуўып жет,
Қахәрли күш пәт пенен,
Жаў тухымын ныпқырт ет.

Кетсең хош бол, бірақ, сен,
Мени умытып кетпе.
—Сени умытпайман мен,
Ондай қыялға кетпе.

—Деп сулыўды сол манда,
Бир қушақлап сүйди де,
Жүрип кетти Палўан да,
Атқа ырғып минди де.

Сәнем айырмай көзин,
Қарап турды изинен,
Бағлар жасырып өзін,
Тасалады көзинен.

АЛТЫН ГҮЗ

Жаздың қуўып изинен,
Жетип келди алтын гүз,
Гүздің сарғыш жүзинен,
Көп нәрсени көрдик биз.

Ердің еккен жеринен,
Жазы менен бежерген.
Халықтың маңнай теринен,
Суўғарылып көгерген.

Пискен жүзим, шабдалы,
Жийделери бармақтай,
Бой жүўери, ақ салы,
Ийилип тур қармақтай.

Орақшылар гидирмей,
Орып атыр шетинен,

Бир дәнестин түсирмей,
Жыйнаған жер бетинен.

Дәнли дақыл сол ўақта,
Қырманларға табылған,
Мийнет гүли ақ пахта,
Шағырайып ашылған.

Ақ таў үйген жерине,
Жатырыпты жамбаслап,
Ақ алтынның кәніне,
Киятырман көз таслап,

Озып шыққан жарыста,
Халық исенген өзине,
Теримшилер алыста,
Елеследи көзиме.

Шағырайған ақ пахта,
Йош ендирди кеўлиме.
Келип жеттим бир ўақта,
Дийдилеген жериме.

Сәлем бердим келиўден,
Ҳармаңыз деп ерлерге,
Қарсы алды көриўден,
Бар болың деп ерлер де.

Бир адам да қалмастан,
Иске шыққан сап тутып,
Күшли қоллар талмастан,
Пахта терген тап тутып.

Пахта салып фартукке,
Он саўсақлар ойнайды.
Қол жуўыртып ҳәр түпке,
Ҳешким қарап турмайды.

Тез жыйнаўға пахтаны,
Хәмме бирден күш қосқан,
Таў-таў пахта қырманы,
Аспан менен таласқан.

Ен жайдырып жарысты,
Кеңнен гүрес ашыпты,
Беккемлөп мол табысты,
Ерлер алға басыпты.

Алға басқан ислерде,
Ананың да иси бар.
Тасқынилаған күшлерде,
Атаның да күши бар.

Бирлик пенен қосып күш,
Қыйынлықты жеңеди,
Алға басып барлық ис,
Жеңис қолға келәди.

Еки дүнья шайқасып,
Халықтың кеўлин бурғанда,
Өмир, өлим айқасып,
Күш сынасып турғанда.

Ұатан ушын, халық ушын,
Күшин, жанын ким аяр.
Қаҳарманлық даңқ ушын,
Баҳадырлар тап-таяр.

Соның бири Айсәнем,
Ақ алтыннап тау үйген,
Көрсин мәртти бар әлем,
Ерлик исин халық сүйген.

Мийнет пенен ержеткен,
Тоты қустай таранып.
Ерлик пенен ис еткен,
Уллы халыққа жаранып.

Сәнем пахта терип жүр,
Он саўсағын ойнатып,
Рәхәтти көрип жүр,
Турмысын гүл жайнатып.

Пахта терим иси де,
Қыза берди күн сайын,
Тасып жаслық күши де,
Бола берди қыз пайын,

Кем-кем исти үдеткен,
Айсәнем ис палўаны,
Халыққа исин көрсеткен,
Орышлап үш норманы.

Арқа сүйер тиреги,
Халық қоллап күш береді.
Ҳаллас урып жүрегі,
Пахтаны көп тереді.

Алдына жан салмастан,
Бәрха алда жүреді,
Ҳарымастан, талмастан,
Ислеп дәўран сүреді.

Халықтың қызы, жигити,
Пахта терип үйеді.
Терген пахта шигити,
Жаўға оқтай тийеді.

Сәнем ғайрат салып жүр,
Колхоз алда болсын деп,
Үш-төрт норма алып жүр,
Пахта план толсын деп.

Ис-ислейди жаратып,
Халқым алғыс айтсын деп,
Фашистлерди қыйратып
Палўаным тез қайтсын деп.

Күннен күнге күш пенен
Қыздырады жарысты,
Таң қалғандай ис пенен,
Беккемлейди табысты.

Халық сүйгендей ис етиў,
Ылайықлы ерликке,
Жеңис исин тезлетиў,
Байланысly бирликке.

Барлық адам қосса күш,
Ислесе қол тала ма.
Бирлик пенен етсе ис,
Питпеген ис қала ма.

Жыйын-терим ислери,
Питкерилди ўақтына,
Вирликли халық күшлери,
Қорғайды өз бахтында.

Өним берди жеримиз,
Орынладық планды,
Саўашта жүр еримиз,
Қырып уўлы жыланды.

СӘЛЕМ ХАТ

Жаз да өтти, гүз өтти,
Күн суўытып қыс жетти.
Тоңып дене шым етти,
Шымшып алғандай бетти.

Дәрьяларда муз қатты,
Keң даланы қар басты,
Қысқы узақ таң атты,
Күн күлимлеп нур шашты

Ойға шүмип отыр қыз,
Ойдан—ойды оятып,
Жел, еседи тынымсыз,
Ақша қарды боратып.

Қалың қардың үргини,
Уйытқып ушып жүр еди,
Айнасынан бир күни,
Сәнем қарап тур еди.

Қарға батып бир адам,
Туўра жүрип келеди.
Почта екен ол адам,
Сәнемге хат береди.

Почтальоннан алынған,
Қарап турса хатына,
Көзи түсти жазылған,
Палўанбектиң атына.

Ол сүйгени Сәнемге,
Аманлығын айтыпты,
Сағынышлы сәлемге,
Қоса исин жазыпты:

—Ана ғамқор балаға,
Халықтан туған батырмыз,
Уллы Ұатан анаға,
Қорған болып жатырмыз.

Қахарманлық ис пенен,
Көтерилди даңқымыз,
Қудиретли күш пенен,
Жаўды урды халқымыз.

Қасарысқан душпанға,
Қарсы хұжим басладық,
Жаў қорғанын аспанға,
Ылақтырып тасладық.

Жаўды қырып батысқа,
Баратырмыз қуып та,
Адым жерде атыспа,
Сақылдаған сууықта.

Үргин үрп қар борап,
Көтерилди ақ қуйын.
Қара думан тур орап,
Жолды көриў дым қыйын,

Сыран сууық ерлердің,
Бетин жалап хұйилдеп.
Самалы сол жерлердің,
Ысқырады гүйилдеп,

Қарлы боран, өлимди,
Писент етпей көп батыр,
Қорғаў ушын өмирди,
Алға басып қиятыр.

Жаўға дөнди даўылдай,
Бағадыр мәрт, ер жүрек,
Оққа қарсы жаўындай,
Жүрди керип көкирек.

Душпан менен алысып,
Арқа сүйеп халқына.
Жаўға найза салысып,
Ерлер басты алдына.

Оқ жаўдырды автомат,
Батырлардың дәстинде,
Гөзлеп атқан гранат,
Ойнады жаў үстинде.

Басып кирген жаўлардан,
Тазартылды жеримиз,
Өтип дәрья таўлардан,
Ерлик етти еримиз.

Мен де ердің биреуи,
Қостым ерге күшимди.
Партиям халық тиреги,
Көрсин ерлик исимди.

Деген мақсет ойымда,
Алға бастым уралап,
Қайнап жигер бойымда,
Қайтпай жаўға туўрылап.

Бардым, жаўды өлтирдим,
Халықтың өшин алдым мен,
Исти бәржай келтирдим,
Жаўға ойран салдым мен.

Қасымда рус гүркменлер,
Қазақ қырғыз, өзбек те,
Азербайжан, арменлер,
Жаўдың басын езбекте.

Сен де ярым елимде,
Халыққа хызмет ете бер,
Жаўды жеңип өзим де,
Тез бараман, күте бер.

Деп питкерипти сөзин,
Сәнем оқып болды шад,
Ынтық ярының өзін,
Көрсеткендей сәлем хат.

Қыздың сүйген Палұаны,
Жолыққандай өзине,
Қанлы сауаш майданы,
Елеследі көзине...

Қарлы боран, өлимди,
Писент етпей көп батыр,
Қорғау үшін өмирди,
Алға басып баратыр.

Алдында жүр Палұан ер,
Қамалды қақ айырып,
Бақадыр мәрт жауынгер.
Жаудың бетін қайырып.

—Уллы ағам, тирегим,
„Туұысқаным рус бар.
Жаудан қайтпас жүрегим,
Қауіпли емес урыслар.

Тезлетеміз жеңисти,
Тылда батыр халқым бар,
Қыйратамыз фашисти,
Жеңисім бар, даңқым бар“.

Деген мәрттің сөзлери,
Қуұат берди өзине,
Күлим қағып көзлери,
Шадлық енди жүзине.

Қудиретли халық күши,
Таң қалдырды әлемди,
Палұанбектің жеңиси,
Қуұандырды Сәнемди.

Кеуилли қыз отырып,
Қолға алды қалемди,
Ақ қағазды толтырып,
Жазды ярға сәлемди!

—Алыс жолдан жаздым хат,
Сәлемимди қабыл ет.
Жеңисиңе болдым шад,
Душпаныңды зирилдет.

Өшин алсаң халқымның,
Қурал берген қолыңа,
Мендей сүйген ярыңның,
Жаны құрбан жолыңа

Туғдың Ұатан—анадан,
Өстин, жаудан сақла сен.
Уллы Ленин данадан,
Тәлим алдың, ақла сен.

Ұатан ушын буғған бел,
Ер сағаштан тая ма,
Душпаныңды жеңип кел,
Жауды жоқ қыл, аяма.

Сендей батыр улына,
Ұатан—ана қағендер.
Қурал алдым қолыма,
Мен де тылда жауынгер,

Сизден үмит етемен,
Халыққа темир қорғаным,
Тез келер деп күгемен!
Жеңис пенен Палұан!

ЕЛГЕ ҚАЙТТЫ ТУҰЫСҚАН

Аянбады ұатанда,
Үлкен киши жасымыз.
Жол көрсетти майданда,
Батыр әскер басымыз.

Батырларға рух берди,
Ұақтың хошлап партия,
Жеңімпаз мәрт халық ерди,
Жүрди баслап партия.

Ар-намысly халық күши,
Дөнди жаудың үстине,
Фашистлердің көбиси,
Түсти ердің дәстине.

Кекли халықтың күшлери,
Дәрья киби тасады.
Жеңис пенен ислери,
Кем-кем алға басады.

Бизнің бағыр армия,
Қайғнай гүрес ашады,
Жаўды етпн зым-зия.
Ерлик даңқы асады.

Гүдер үзип өмирден,
Сум фашистлер сасады.
Қорыққанынан өлимнен,
Басып алып қашады.

Тым-гырақай қашқан жаў,
Сеңдей ығып баратыр.
Жаў қашса да кетпес саў,
Жаны шығып баратыр.

Бирақ қатты гүресип,
Өлеринің алдында,
Турып қалды тиресип,
Жаў бекинип алды да.

Бир төбениң басына,
Пулеметин орнатып,
Жан жолатпай қасына.
От шашып тур боратып.

Қургыў жолың ойлады,
Бекинискен душпанды,
Командири жумсады,
Орлов пенен Шалұанды.

Буйрық алып кетти ер,
Услаў ушын тирилей,
Төбешикке жетти ер,
Жер баўырлап билинбей.

Немецлер атып тур,
Оқты қардай боратып.

Жаўынгерлер қатып тур,
Тез шығады қыйратып.

Алайық деп халық өшин
Ар намысқа тырысып,
Пайдаланып бар күшин,
Алға жүрди жылысып.

Жақын барып көрди де,
Ылақтырды гранат.
Пулеметқа тийди де,
Болды пыт-шыт, гүл опат.

Советлик ҳақ ис пенен,
Халықты баслап партия,
Қаҳарманлық күш пенен,
Алға басты армия.

Орлов пенен Палұан ер,
Батыр кеўилин өсириң,
Еки бирдей жаўынгер,
Фашисти қолға түсирип,

Услап алып келдилер,
Күткен командирине,
Ерлик исин көрдилер,
Ер унады кеўлине.

Тағы жүрип кетти ер,
Түсип жаўдың изине,
Қасты етпек қара жер,
Жаў көринсе көзине

Жерден, көктен соққы жеп,
Таппай басқа қамалды,
Қарақшылар қашты кеп,
Хәм Берлинге қамалды.

Былай-былай қашырмай,
Алды, артын орады,
Жаўдың көзин ашырмай,
Ерлер саўаш құрады.

Көкте ушып самолет,
Бомба таслап турады.
Катюша хәм минемет,
Гүрсилдетип урады.

Қорықты, күшке ийди бас,
Жаў жеңилди, берилди.
Батыр халықпыз жеңимпаз,
Жеңип алдық Берлинди.

Барлық инсан көз салды,
Халықтың ерлик исине.
Пүткіл жақан таң қалды.
СССР дың күшине.

Көп алғысын жер жүзи,
Айтты рус халқына.
Рус халқы ер өзи,
Ийе ерлик даңқына.

Усындай мәрт халық пенен,
Жаўды бирге қуўысқан,
Жеңис пенен, даңқ пенен
Елге қайтты туўысқан.

УШЫРАСЫҰ

Көкте күн тур нур шашып,
Жанға жағымталлы жаз,
Жүр жеңиске жол ашып,
Исте Сәнем жеңимпаз.

Қасында бар көп қызы,
Халық хызметі еткени.
Ай жүзлери қырмызы,
Мийнет гүли күткени.

Жердің баўырын ийдирген,
Жалынлаған жаслығы,
Халыққа пайда тийдирген,
Звеноның баслығы.

Жети гектар пахтасы,
Көрсең қулпы дөнеди.
Таза қатар арасы,
Көргің келе береді...

Толы орден көкирегі.
Киятыр мәрт Палұан ер,
Жастан сүйген жүрегі,
Қандай ысық туұған жер.

Ойнап өскен кең дала
Көзге оттай басылып,
Қарай берди айнала,
Кетти зейни ашылып.

Ер киятыр үйине,
Колхоз жерин аралап,
Елге қарап сүйине,
Үлкен жапты жағалап.

Жаптың еки жағасы,
Тахта-тахта пахталық,
Шайқалады шақасы,
Турғандай ақ мақтанып.

Көзин тартып турады,
Пахталардың болығы.
Ериксиз кеўлин бурады,
Кетпенши қыз қосығы:

—Мийнетимнің гүлисең,
Жаўдыраған жас пахта,
Кең даланың көркисең,
Қулпы дөнип, гүл жайна.

Терең етип түбиңе,
Кетпен урып күтейин.
Өсиў ушын өзиңе,
Көп тәрбия етейин.

Бежерилип егилген,
Күш ал қасыл жеримнен.
Ықылас пенен төгилген,
Суў иш маңнай теримнен.

Жеткерейин суўыңды,
Сен өсе бер шақалап,
Көрип қадди бойыңды,
Мен жүрейин аралап.

Мәрт Палұаным келгенде,
Кеўили толсын исиме,
Пахтам сени көргенде,
Ырза болсын өзиме.

Деп кетпенин керилип,
Ура бергенде жерге,
Мийнетке шын берилип,
Ислеп атырған бирге.

Қызлар: „Ҳарманыз“ — деген,
Даўысқа жалт қараса,
Палұан екен көп орден,
Тур бойына жараса.

„Бар бол“ деди, көристи,
Палұан менен Айсәнем,
Сағынғаннан сүйисти,
Бахытлы жас ер гилен.

Ұатан ушын атланып,
Мен кеткенде буўып бел,
Сүйген ярым шадланып,
Дедиң „жаўды жеңип кел!“.

Орынланды сөзиниз,
Қыйратылды жаўыз жаў.
Қалай ислер, өзиниз,
Жүрипсиз бе аман-саў?!

—Колхозымда, жеримде,
Ислеп жүрмен ұақтым хош,
Төккен маңлай терим де,
Өним берер кетпес бос.

Көркейтейик турмысты,
Ислерге оң келдиң дос,

Қыздыраһық жұмысты,
Күшимизге күшлер қос.

— Оннан қайғы жеме яр,
Иске құмар келдим мен.
Бойымда күш-қарыў бар,
Халық исине бердим мен.

Сағынышлы ярымсан,
Бар ма ўәде ядында?
— Мениң де сен жанымсаң,
Беккем ўәдем ядымда.

Асықпа сен күт мени,
Жуўмақлайын исимди.
Мен де күттим ғөй сени,
Тылдан қосып күшимди.

— Жақсы, ўәде сөл болсын,
Есинде тут сөзинди.
Пахта планың төлсын,
Мен күтемен өзинди.

Деп қыз бенен хөшласып,
Жүрип кетти үйине,
Яры менен дусласып,
Шадлық енип кеўлине.

ПАХТА УШЫН ГҮРЕС

Үйге келди саламат,
Қуўанышлы кеўилли,
Мийнет пенем халық абад,
Еткен иси өнимли.

Палўан исте йошып жүр,
Мийнет ерки қолында,
Күшке-күшии қосып жүр,
Уллы жеңис жолында.

Аямайды бар күшин,
Иске ғайрат салады.

Бежереди халық исин,
Халықтан алғыс алады.

Гүллендирип жиберди,
Ақ алтынлы даласын,
Ел ерим деп көтерди,
Мийнет сүйген баласын.

Айсәнем де әлпешлеп,
Өсиреди пахтасын,
Мақтаса халық құрметлеп,
Мийнет ерин мақтасын.

Пахта ушын гүрести,
Озып шықты жарыста,
Қосты таудай үлесті,
Колхоздағы табысқа.

Пахта писип ашылды,
Аппақ болып көрінди.
Терилди тез тасылды,
Пунктлерге үйилди.

Күннен-күнге тасады,
Қатар-қатар қырманлар,
Қолдан ақ тау жасады,
Хадал мийнет қылғанлар.

Палұан, Сәнем бас болған,
Теримшилер өндирди,
Ерлер бойға күш толған,
Күшти иске дөндирди.

Тез-тез пахта терилди,
Қызды жұмыс ғажжа-ғаж,
Халық мийнетке берилди,
Ислер болды рауж.

Палұан, Сәнем екеуі,
Жарыспаққа тереди,
Биреуінен биреуі,
Оза алмай келеді.

Хәмме иске берилип,
Ақ алтын тез жыйылған,
Таза болып терилип,
Қанарларға тығылған.

Пахталарды адамлар,
Пунктлерге үйип тур,
Көтерилип ақ таўлар,
Көкте күнге тийип тур.

Кең ашылып қушағы,
Жер баўырын ийип тур.
Көктің отлы ошағы,
Таўдың төсин сүйип тур.

МӘЖИЛИС

Хабар етти бригад,
Мәжилис бар деп клубта,
Жыйналды жүрт кеўли шад,
Колхоздағы клубқа

Клубтың иши безелген,
Тур лозунга, плакат,
Хожалығы дүзелген,
Халық турмысы рәхәт.

Еки қабат айнасы,
Ақланған жай, тахта пол,
Табылған көп пайдасы,
Колхоз жолы айдын жол.

Айдын жолда жеңиске,
Қахарман халық созды қол,
Мийпетинен жемиске,
Қолы жетти, табыс мол.

Колхозымыз „пахта нур“
Баслығымыз Муратов,
Көпке қарап сөйлеп тур,
Халыққа сөзин унатып;

—Жыйналған журт бәриң де,
Тынышланып тыңлаңлар,
Ноябрьдиң биринде,
Толды барлық планлар.

Ис үстинде гезлескен,
Қыйынлықты жеңди халық,
Уллы исте бирлескен,
Батырларға болсын даңқ.

Маңнайларын терлетип,
Ерлер тынбай гүрести,
Исти алға өрлетип,
Қолға алдық жеңисти.

Өнди ис, қызды жарыс,
Ерлердиң жоқ кемиси,
Қолда тур таўдай табыс,
Бул мийнеттиң жемиси.

Уллы жеңис жолында,
Аямаған күшлерин,
Дизими тур қолымда,
Көриң ердиң ислерин.

Мийнет ери Елемес,
Еринбестен ис еткен,
Табысы таў кем смес,
Даңқы халыққа көп жеткен,

Жеңиси жайнар исинде,
Мийнетлери бақалы,
Жарқырайды төсинде,
Ислеп алған медалы.

Әйне толған күшине,
Колхоз қызы Айсәнем.
Оның ерлик исине,
Таң қалады бар әлем.

Хәр күни үш жүз кило,
Пахта терди дөндирип,
Гектардан бес мың кило,
Өним берди өндирип.

Исин алға бастырып,
Көп алдында жүргени,
Күш береді тастырып,
Дана Ленин ордени.

Ақылға да, күшке де,
Бірдей батыр Палұан ер,
Озып шықты істе де,
Кешегі мәрт жауынгер.

Ис қутылмас бул ерден,
Жас жигери қайнаған,
Көкирегінде көп орден,
Күн нурындай жайнаған

Хадал іслеп төккен тер,
Халықтың алған алғысын,
Мийнет пенен өскен ер,
Жеңіс пенен шалқысын.

Қолға кирген табысты,
Қолымыздан бермейік,
Қыздырайық жарысты,
Тағы алға өрлейік.

Қолымызға ис берген,
Миннетдармыз данаға!
Бизге бундай күш берген,
Уллы Ұатан—анаға!

Баслық сөзін тауысты,
Қутлықлап зор жеңисти,
Халыққа айтты алғысты,
Жабық деди мәжилисти.

ТУРМЫС ТОЙЫ

Жыл ақыры жақынлап,
Қалған күнді санасам,
Кеуіл қойып анықлап,
Кең далаға қарасам.

Пахта, дәнди тез жылдам,
Тегис жыйнап алыпты,
Ағашлар да сyp-сыйдам,
Атыз босап қалыпты.

Пахта астын сүріп жүр,
Тракторлар гүрилдеп.
Жердің бауырын тилип жүр,
Пазналары дирилдеп.

„Пахта нурдың“ ерлери,
Қазып атыр. „Боз жапты“,
Мол өнімлі жерлери,
Суўға қансын қаз жапты.

Суўды шөлге апарып,
Жер ашады жаңадан,
Буннан бетер гүлленип,
Ел болады абадан,

Турмыс күнде жаңарып,
Жердің ийди бауыры,
Көринеди ағарып,
Палўанбектің ауылы,

Ауылдағы мектепте,
Оқып жүрген баланы,
Қызығасаң көрмекке,
Өскен жаңа қаланы.

Қарай бердим көркіне,
Көз тартады бағы да,
Палўанбектің үйине,
Келип жеттім тағы да.

Түсирипти келинди,
Басланыпты уллы той,
Қуўандырған елимди,
Турмыс тойы қызық ғой.

Жыйналыпты көп адам,
Отырыпты кеуилли.

Қуўанышлы халық мудар,
Абырайлы, жеңисли.

Жаңа турмыс тойында,
Сәнем хызмет етип жүр. .
Күши тасып бойында,
Палўан халықты күтип жүр.

Қонақ жақсы күтилди,
Кеўли питип бәри де,
Қайтайық деп өтинди,
Жуўап болды бәрине.

Той тарқады жүрт кетти,
Үйлерине тарасып,
Жаслар кеўилин шад етти,
Сәнли турмыс жарасып.

Ертеңине еки ер,
Бирге шықты исине,
Мийнетине көнди жер,
Бас ийди зор күшине.

1949-жылы.

М а з м у н ы

Қосықлар

Пахта терген қыз	3
Колхозым	4
Қууанышлы кеуілден	4
Отряд	5
Өсе бер мениң гүл бағым	6
Ұатан-анамыз	7
Тууылған елге сәлем	7
Сәлем деңиз	10
Жыр арнасы	12
Бердаққа	13
Шокалақ қумы	14
Жүрегімді қайтермен	15
Уллы Октябрь	15
Ана	16
Мениң бағым	17
Жаз күні	18
Толады кеулім	19
Кеулім еле көнбейді	19
Дүнья жүзі гүл болса	20
Өзім еккен алмаға	20
Совет елі	21
Әміу дәрья жырлайды	22
Өзбекстаным	23
Партия	24
Бахыт жолы	24
Бухарада бірінші май	25
Төрт тұт	26
Адам ушын	27
Милажан	28
Гүллерім	28
Газ атлаған	29
Бухара гүлі	30
Адам	31
Күн деп қарасын маған	32
Октябрь таны	33
Ленин тууын алып барып	33
Ганнан алдым зауықты	34
Ленин—нурлы қуяш	36
Өмір бәхәрі	37
Волга бойында	38
Казан бағлары	39
Гүрес отлары	41
Бахыт қуяшы	42
Мәңгі сөйбес күн	44
Ленин атына	45
Партия	46

Дослықтың күши	47
Дослық қосығы	48
Гүл дәсте	49
Үстірттен келер	49
Газетам	50
Қумлар менен гүллер	51
Үсгирт хәм адам	53
Гүл	53
Үсгирттин полат белбеуи	54
Шымбайым	56
Гүл артында	57
Бәхәр гүллери	58
Сен ушып	58
Қайтар	60
Тап гүлн	61
Қарақалпақстаным	61
Жаңа жыл	62
Өзин қудирет	63
Тууылған үлкем	64
Әмпуге	65
Нәхтакеш достыма	67
Гезги бәхәр	68
Өскен жерге	69
Түркмен тууысқан	70
Таслар	71
Бир менменге	78
Хүрметницзге	73
Дәретиуши жеңисти	74
Толқыла балтик, толқыла	75
Балтик бойлары	76
Туўла теңиз	76
Сынбайгугын қарағайлар	76
Гүлмисен	79
Көрмедим	80
Тыным түнде	80
Мени сағысаң	81
Жүректе	82
Жетилер	83
Жасларға	84
Өмирге гүл боламыз	85
Сыйласықтың сыры сонда	85
Хошеметлейди	86
Сен бир гүлсең	86
Лилбар	86
Излейсеңбе	87
Көзиме түссен	87
Мени	88
Жаздым	89
Мен сениң бир шақаңман	89
Айдын жол	90
Гербинн болып қаласам	91
Гүлдер менен күт	91
Сақлап келипти	92
Хатқыма	93

Келешекке жалғасып	93
Йошып өтермен	94
Бақадырлар ерлиги	95
Мед сестра Оксана	96
Төрт гүл	98
Қарақалпақстаным	99
Гүллер терип келдим өліу бәхәрден	100
Жаңа жыл	101
Коммунистпен мен	101
Әжинияз болып	103
Мийри қаңғанша	105
Бүгін	106
Москва	108
Сәлем, Москва	109
Кеулимде барсан	110
Мәртлік майданнан	111
Келип келди	111
Алтын қоллы азаматларға	112
Сөз қалдырып кетермен	113
Жай адам	114
Жырлайман	115
Шашы сүмбил	115
Жүріппен	116
Мениң жерім	117
Жер—ана	118
Гүл күсер	119
Кеулимди тартқан ким	120
Кеулиме жетермен	120
Марияға	121
Миннетдармыз	122
Болсам	122
Мәңгиге жас халық	124
Тау гүллери	124
Бәхәр	125
Ұятан	125
Сағынып келдим	126
Мийнет қақарманына	127

Балладалар

Жетім	129
Жауыңгер турсын	131
Көк емен	136
Көк емен хәм Зоя қаққында баллада	139
Қурбан коммунист	142
Бағ хәм бағман	143
Шоқ гүл	147
Варшава қаққында аңыз	154

Поэмалар

Лала	159
Палұанбек	170

На Каракалпакском языке
БАИНИЯЗ КАИПНАЗАРОВ
Я ОДИН ИЗ ВЕТВЕЙ ТВОИХ

(Избранные произведения)

Издательство „Қаракалпақстан“

Нукус—1977

Арнаулы редактор *Т. Мәтмуратов*

Редактор *Т. Қабулов*

Художник *К. Нажимов*

Худ. ред. *И. Қыдыров*

Тех. ред. *А. Исметуллаев*

Корректор *О. Өтекиязов*

ИБ № 46

Теріўге берилген ўақты 4/IV— 977-ж. Басыўға рухсат етилген
ўақты 15/VII-1977-ж. Форматы 84x108¹/₃₂. Көлеми 6,875 баспа табақ.
10,8 шәртли баспа табак. 11,55 есап баспа табак. РК № 33698.
Тиражы 5000. Баҳасы 1 м. 30 т.

Нөкис каласы, К. Маркс көшеси, 9

Самарқанд областлық баспа, полиграфия ҳәм китап саўдасы ислери бойынша басқармасы, Морозов атындағы типографияда басылды. Кузнецкая, 82. заказ № 34 0